

विधिज्ञ रावैगोंदव

2013-2014

**VIDYA PRASARAK MANDAL'S
THANE MUNICIPAL COUNCIL'S LAW COLLEGE, THANE**

**Affiliated to Mumbai University
Recognised by Bar Council of India
Accredited by NAAC**

'Jnanadweepa', College Campus, Chendani Bunder Road, Thane - 400 601(MS), India
Tel : 91 22 2536 4194 Email : law@vpmthane.org URL: www.vpmthane.org

■ Final Year Students ■

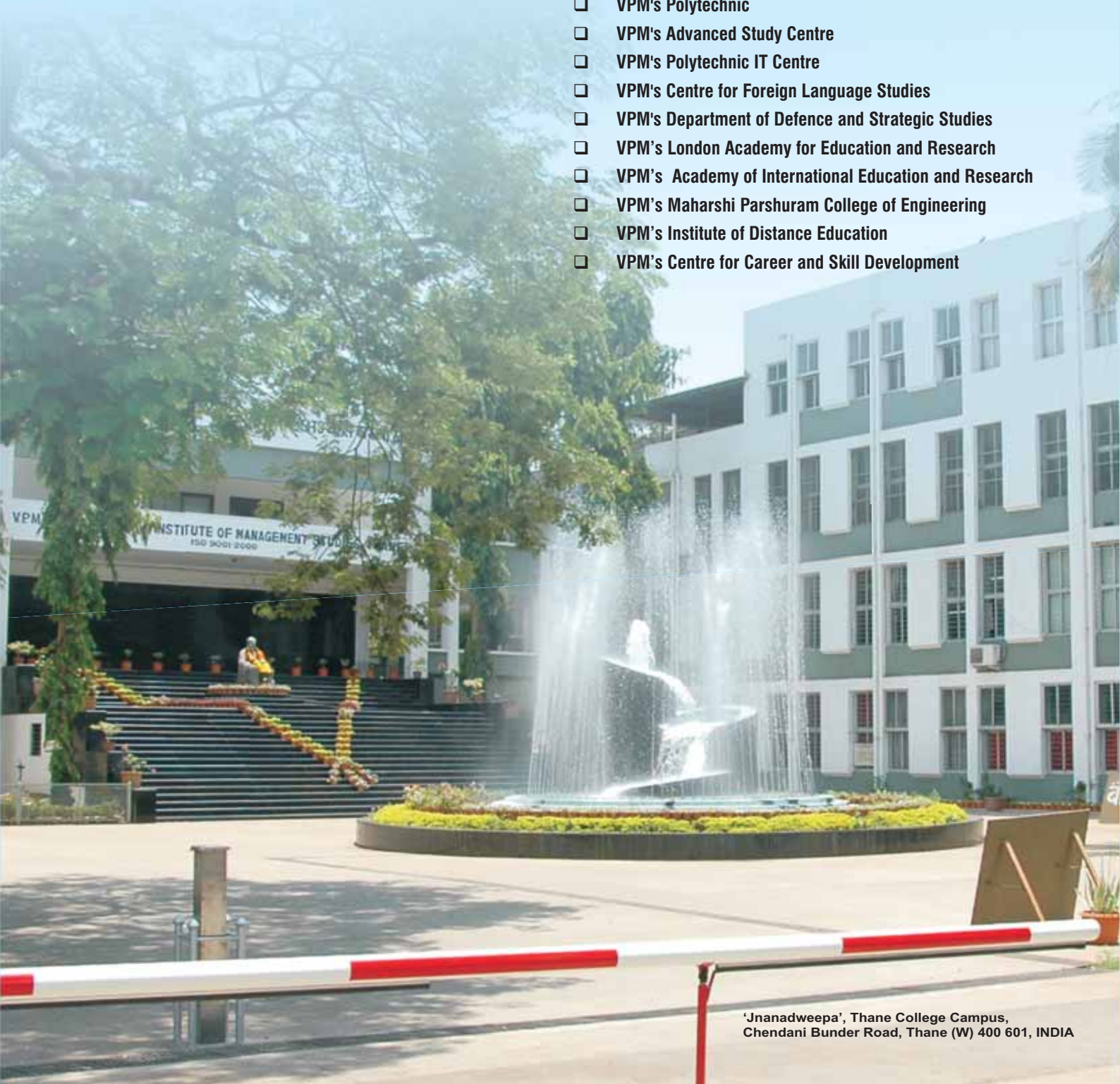

■ Final Year Students ■

Vidya Prasarak Mandal, Thane Group of Institutions

- ☐ Dr. Bedekar Vidya Mandir (Marathi Medium School)
- ☐ Sou. A. K. Joshi English Medium School
- ☐ B. N. Bandodkar College of Science
- ☐ K. G. Joshi College of Arts
- ☐ N. G. Bedekar College of Commerce
- ☐ VPM's TMC Law College
- ☐ Dr. V. N. Bedekar Institute of Management Studies
- ☐ VPM's Polytechnic
- ☐ VPM's Advanced Study Centre
- ☐ VPM's Polytechnic IT Centre
- ☐ VPM's Centre for Foreign Language Studies
- ☐ VPM's Department of Defence and Strategic Studies
- ☐ VPM's London Academy for Education and Research
- ☐ VPM's Academy of International Education and Research
- ☐ VPM's Maharshi Parshuram College of Engineering
- ☐ VPM's Institute of Distance Education
- ☐ VPM's Centre for Career and Skill Development

'Jnanadweepa', Thane College Campus,
Chendani Bunder Road, Thane (W) 400 601, INDIA

A Visionary

Dr. V. N. Bedekar

Vidya Prasarak Mandal, Thane

Managing Committee 2013-2014

- Standing** : Shri. D. G. Joshi, Member, Shri. Aniruddha Joshi, Member,
Dr. Mahesh Bedekar, Member, Dr. A. N. Bapat, Member, Smt. A. A. Bapat, Member,
- Sitting** : Shri. J. N. Kayal, Jt. Secretary, Shri. M. Y. Gokhale, Treasurer, Dr. V. V. Bedekar, Chairman,
Shri. S. V. Karandikar, Member, Shri. U. B. Joshi, Secretary.

From The Principal's Desk ...

As Incharge Principal of the college and as the Chief Editor of the college magazine, I take the privilege to present to you Vidhijna 2013 – 14. I am sure that you will appreciate our efforts in bringing out this compilation of 2013 – 14 events & activities of the college. A few writings of our students and teachers are also part of this issue. However serious legal research writing has not caught up with our students. This is a huge disappointment considering the talent in our students.

The academic year started off on the first day of the term. In our usual way, all our programmes were designed keeping the students at the centre. Apart from class room instructions for the prescribed syllabus, we traversed beyond and arranged for special lectures on cyber crimes, motor accident claims, role of probation officers etc. by experts. Several competitions were conducted for the students in co-curricular & extra curricular subjects. The first year students took part in moot courts with great enthusiasm! Our students participated in National level moot court competitions at New Delhi, Jaipur & Mumbai. Mr. Akash Warang made us proud by securing the Best Mooter Award in the Jaipur National Ranka Moot Court Competition. This year we organized an intercollegiate Model Indian Parliament Session in association with Rotract Club of Thane, as part of Constitution Day Celebrations. Students thoroughly enjoyed the experience. Every important development has been chronicled in a month wise report and included in the magazine. The year vanished as a twinkle; Vidhijna will stay as a memoir. I express my sincere thanks to Vidya Prasarak Mandal for all the support and encouragement.

Law is becoming a more preferred profession today. Number of institutions offering professional law degree courses in India are on the rise. Unlike other professional courses, for the pursuit of law, age is no bar. When experienced persons in different fields take up law, they may have an edge over the fresh law graduates. The competition is hence stiff. My dear students, leave no stone unturned to sharpen your skills. Hard work is the short cut to success. Considering the increasing number of laws, all and sundry are potential seekers of professional legal help. You need to be capable professionals and not just degree holders. Identify your strengths, make use of every facility, remain focussed and fashion your way ahead. Remember, environment friendly conduct, humanism and devotion to nation should be the guiding principles. Good Lawyers are a sine qua non for a strong edifice of justice system. No one can deprive you of your drive & determination for work & values. You are your masters !

Best Wishes.

Mrs. Srividhya Jayakumar
In-charge Principal

■ Client Counselling Competition ■

Client Counselling Competition Judges
Mr. I. A. Saikh & Mr. Vinod Wagh

■ Visit of Japanese Delegation ■

■ Freshers' Moot Court ■

1st Prize Mr. Shiv Kumar A.R.

2nd Prize Mr. Rajan Lakule

3rd Prize Mr. Manish Kale

4th Prize Akash Warang

5th Prize Ms. Aboli Deokar

Judges for the Freshers' Competition
Adv. Kazi F.N. & Adv. Manoj J. Bhatt

Special Lectures

Special lecture on MACT by Adv. Shri. Keshav Pujari

Special lecture on "Cyber Crimes" by Adv. Shri. Prashant Mali

■ Freshers' Debate ■

Introduction of Judges

Judge Ms. Aditi Athawale

Judge Mr. Jayesh Gokhale

Winners

Open forum on Sexual Offences against Women

Mr. Mithun Bansode - Comperer

Adv. Ms. Madhavi Naik

Career Guidance Seminar with Vision Academy

■ Dr. V. N. Bedekar Memorial Debate ■

Inauguration of Competition by Shri. M. Y. Gokhale, Treasurer, VPM

Ms. Hetal, Lecturer - Compere

■ Dr. V. N. Bedekar Memorial Debate ■

Shri. S. S. Deshmukh, Judge declares the results

Our college teams receiving the 1st prize

Law Test First Prize Mr. Santosh Giri

Law Test Second Prize

Law Test Third Prize

■ Photos ■

Participating teams with the Judge & Coordinators of Bedekar Debate

Ms. Anjali Pandit - First in Nani Palkiwala Elocution

Participants in the University Youth Festival

Our team at 13th Henry Dunant Memorial Moot Court, New Delhi

Our team at Karad Law College

Honourable Justice Shri R. C. Chauhan

Best Wishes for a Happy Retired Life

Mrs. Mangal Ghatnekar

Courtesy : Adv. Mr. Kaiser Ansary

■ Annual Prize Distribution ■

Felicitation of Chief Guest Shri J. K. Das (Rtd. District Judge)

Felicitation of Shri J. N. Kayal, President of the function

First Rank in III yr LLB (April 2013) Mr. Jayesh Gokhale

Second Rank in III yr LLB (April 2013) Mr. Satish Kshatriya II Rank

Mr. Shriram Santosh - First among Backward Class Students

Legal Literacy Camp - Mamdapur

BCI Inspection (14 Dec. 2014)

■ MIPS (27-01-2014) ■

■ MIPS (27-01-2014) ■

Contents

1	Enrolment of Students		1
2	Annual Report		6
3	College Toppers & Academic Prizes 2012-2013		22
4	MIPS – Fictitious Bill	Mrs. Srividhya Jayakumar	44
5	The Development of Indian Constitutional Law- a study on a few recent judgments of the SCI	Mrs. Srividhya Jayakumar	47
6	Supreme Court Cured Acid Tatty	Mr. Vinod H Wagh	53
7	Political parties should come within the purview of Right to Information Act – need of the hour	Mrs. Anjali Pandit	55
8	Light in the Dark	Mr. Aniruddha V. Babar	58
9	Status of Victims and Criminal Justice System in India	Mr. Sandeep Gunjal	60
10	Independent Directors – A New Perspective	Manisha Mohan Wagh	66
11	The Liability Conundrum	Manisha Mohan Wagh	70
12	Violence against Women by Acid Attacks	Mrs. Sangeeta Mehta	72
13	कर्जत बालगृहास भेट - अहवाल	सौ. आकांक्षा अ. दातार	75
14	ठाणे मध्यवर्ती कारागृहास तृतीय वर्ष विधी विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक भेट - अहवाल	श्री. गौतम ह. काटे	76
15	तंत्रज्ञान आणि स्त्री	श्री. मोहन निंबाळकर	80
16	कविता	संगिता रोकडे	82
		सौ. लता किरण सकपाळ	83
		अर्चना आ. सोनवणे	84
		श्री. मोहन निंबाळकर	84
		श्री. गौतम काटे	85
		स्वाती बाळ टेंबे	86
		हिमाली पाटील	87
		प्रियंका प्रभाकर लहाने	87
		रेखा इंद्रजित सोनवणे	88
17	शांति और अहिंसा	श्री. अनिल आर. शर्मा	89

VPM'S TMC LAW COLLEGE, THANE

MISSION

To facilitate professional legal education and thereby empower and sensitize citizens

VISION

To be in the class of excellent centres of legal education in the country

OUR GOALS & OBJECTIVES

- To provide qualitative legal education particularly to the residents of Thane and its vicinity
- To provide training in the skills essential for practitioners of law
- To inculcate discipline, values and a sense of social responsibility

Vidhijna : Object

- To compile all major activities and achievements of every year with photographs.
- To provide a platform to our students & staff to exhibit various literary, research and artistic skill

Editorial Committee - 2013-14

Chief Editor : Incharge Principal Mrs. Sri Vidhya Jayakumar

Staff Members : Prof. Mr. Vinod Wagh & Prof. Mr. Mithun Bansode
Ms. Sheetal Authade (Librarian)
Mrs. Ranjan Karandikar
Mr. Mukesh Rane
Mr. Pannalal Tribuvan

Disclaimer

The views of the authors are theirs; the Editorial Committee & the institution disclaim any responsibility regarding them.

Cover Page Design : Mrs. Sri Vidhya Jayakumar

Enrolment of Students

Students' Strength 2013-14 : 880/900

Class	Strength		SC		ST		VJNT		OBC		SBC		OPEN		Total	Max. Permitted Strength
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F		
I LL.B.	176	123	40	27	8	3	16	7	37	9	4	1	71	76	299	300
II LL.B.	164	124	40	23	1	2	11	2	23	17	2	4	90	76	288	300
III LL.B.	148	145	31	16	4	3	6	6	22	16	1	0	84	104	293	300

Students' Council

1. Mrs. Srividhya Jayakumar	- (Ex-officio) In-charge Principal Chairman
2. Mr. Vinod H. Wagh	- Teacher Nominee
3. Mr. Mithun D. Bansode	- Teacher Nominee
4. Ms. Himali Patil	Ist LL.B. Class Representatives
5. Mr. Akash Warang	
6. Mr. Ganesh Achari	IInd LL.B. Class Representatives
7. Ms. Shubhangi Waghmare	
8. Sawant Shila Abaji	IIIrd LL.B. Class Representatives
9. Vinod Hatkar III – LL.B.	
10. Samadhan Kashid II –LL.B.	Sports Representatives
11. Swapnil Bhosale III – LL.B.	
12. Gautam Jain II-LL.B.	- Cultural Representative
13. Krishna Kamat II - LL.B.	- General Secretary

(Women Representatives – Ms. Himali Patil & Ms. Sawant Shila)

(Backward class representatives also complied with)

Vidhijna 2013 - 2014

Staff and various bodies

Local Managing Committee

(U/S. 85, Maharashtra Universities Act)

Dr. V.V. Bedekar

Shri. M.V. Gokhale

Shri. U.B. Joshi

Shri. S.V. Karandikar

Mrs. A.A. Bapat

Shri. Ravindra Rasal

Mrs. Srividhya Jayakumar

Ms. Hetal Meisheri

Mr. Vinod H. Wagh

Shri. S.V. Joshi

List of Faculty Members : Full time Faculty

Sr.No	Name of the Teacher	Qualification	Teaching Experience in years
1	Mrs. Srividhya Jayakumar	LL.M., NET Qualified, M.A. (Human Rights) Pursuing Ph.D. in Law	20 years
2	Mr. Vinod H. Wagh	B.S.L., LL.M., NET Qualified	5 years
3	Mr. Mithun D. Bansode	B.Com., LL.M., NET Qualified, Pursuing Ph.D. in Law	4 years

Visiting Faculty

Sr.No	Name of the Teacher	Qualification	Practice of Law
1	Ms. Hetal Meisheri	B.Com., LL.M.	13 years
2	Mrs. J. A. Navare	B.Sc., LL.M.	17 years
3	Mrs. A. A. Datar	B.A., LL.M.	23 years, 5 years as Member of District Consumer Forum, Thane
4	Mr. F. N. Kazi	B.Sc., LL.M.	26 years
5	Mr. I. A. Shaikh	B.Sc., LL.M.	29 years
6	Mr. Arun Jalisatgi	B.A., LL.B.	30 years
7	Mr. Prosper D'souza	B.A., LL.M.	13 years
8	Mr. Manoj Bhatt	B.Com., (LL.M.)	14 years

9	Mr. Ambar Joshi	B.Com., (LL.M.)	12 years
10	Ms. Manisha M. Wagh	B.Sc., LL.M.	15 years
11	Mrs. Sangeeta Mehta	B.Com, LL.M., M.Phil.	15 years
12	Ms. Vidya Gaikwad	M.Com., LL.M.	7 years
13	Shri. M. D. Joshi	B.Sc., LL.M.	20 years corporate experience
14	Mr. Ganesh Badri	B.Com., LL.B., C.S.	8 years
15	Dr. Swati Gadgil	M.B.B.S., LL.M.	NA
16	Dr. Archana Gupte	B.A., LL.M , Ph.D in Law	14 years
17	Dr. Rajashree Gandhi	BHMS, LL.M.	7 years
18	Dr. Mahesh Barve	M.D., LL.M.	NA
19	Mr. Sanjay Vaidya	B.A, DPM, BBM, LL.M	15 years
20	Mr. Arun Gaikwad	B.Com, LL.M., M.Phil.	4 years
21	Ms. Lata Sapkal	B.Com., LL.M.	7 years
22	Ms. Supriya Yadav	B.Sc., LL.M.	4 years
23	Mrs. Swati Sinha	B.Com., LL.M.	6 years Corporate experience
24	Ms. Upasana Pandey	BLS., LL.M.	3 years
25	Mr. Aniruddha Babar	B.Com, DHRL, LL.M.	4 years
26	Mrs. Dhanashree Kelkar	B.Com, LL.B.	(Income Tax Practitioner) 20 years
27	Ms. Jyoti Minocha	BLS, LL.M.	3 years
28	Mr. Sanjay Shinde	B.Sc. LL.M	6 years
29	Mrs. Jyoti Muley	MA, LL.B.	English Teacher

Administrative Staff

Mr. S. V. Joshi	O.S.
Mrs. M. S. Ghatnekar	Head Clerk (Retired on 30.11.2013)
Mrs. R. A. Karandikar	Sr. Clerk
Mr. M. R. Rane	Jr. Clerk
Mrs. V. B. Shinde	Clerk (Resigned on 31.12.2013)
Mr. P. S. Jadhav	Clerk
Mr. Santosh P. Borghare	Clerk (Joined on 4.4.2014)
Mr. P. S. Tribhuvan	Peon
Mr. R. R. Pathare	Peon
Mr. Raju Rathod	House Keeping Staff
Mrs. Asha Pathare	House Keeping Staff

Library Staff

Ms. Sheetal Autade (M.Lib.SET, M.Phil)	Librarian
Ms. Sampada Sathe (M.Lib)	Library Attendant
Mr. W. D. Karande	Library Attendant
Mr. Santosh S. Zugare	Library Attendant

Women Development Cell

(Under VC's Directions under Section 14(8) of Maharashtra Universities Act, 1994)

Mrs. Srividhya Jayakumar	In-charge Principal – (Ex-officio) President
Mrs. Janhavi Navare	Nominee from teaching staff
Ms. Hetal Meisheri	Nominee from teaching staff
Mrs. Ranjan Karandikar	Nominee from non-teaching staff
Adv. Mrs. Madhavi Naik	Woman Representative from NGO (NGO: Arth Foundation)
Mr. Vinod Wagh	Member from Reserved Category
Ms. Alka Mane	(III LL.B.) – Women's Representative from Students' Council

मराठी वाङ्मय मंडळ

सौ. श्रीविद्या जयकुमार	अध्यक्षा
श्री. अंबर जोशी	सभासद
सौ. धनश्री केळकर	सभासद
श्री. मोहन निंबाळकर	विद्यार्थी प्रतिनिधी
श्रीमती वसुधा शिंदे	सभासद - शिक्षकेतर कर्मचारी

Backward Classes Committee

(Constituted in April 2013)

I/C Principal Mrs. Srividhya Jayakumar	Chairperson
Prof. Mr. Vinod Wagh	Member
Prof. Mr. Mithun Bansode	Member
Mr. Mukesh Rane	Secretary
Mr. Pannalal Tribuvan	Secretarial Assistant

Practical Training Committee

I/C Principal Mrs. Srividhya Jayakumar (Chairperson)	
Prof. Mr. Vinod Wagh (Member)	Prof. Mr. Mithun Bansode (Member)
Mrs. Ranjan Karandikar (Secretary)	

Annual Report

Arrangement of Terms

First Term 1st July 2013 to 14th Dec. 2013

Second Term 2nd Jan. 2014 to 17th May 2014

Commencement of Classes

I LLB - 10th July, 22nd July, 1st August 2013

II LLB - 1st July 2013

III LLB - 8th July 2013

Academic Performance

Result Analysis of April 2013 University Exam

April-2013

Year	University Result	College Result	No of First Classes
I LL.B.	29.10%	32.89%	5
II LL.B.	46.97%	56.62%	4
III LL.B.	63.70%	77.82%	3

November 2013

Class	Uni. Result %	College Result %
I	33.05%	35.69%
II	37.09%	48.43%
III	39.54%	49.84%

मे २०१३

- विद्यापीठाच्या वेळापत्रकानुसार ८ मे पर्यंत परीक्षा चालू होत्या. महाविद्यालय CAP चे सेंटर असल्या कारणाने सर्व प्राध्यापक २४ मे २०१३ पर्यंत व्यस्त होते.
- महाविद्यालयाचे वार्षिक “विधीज्ञ” चे प्रकाशन दि. १५ मे २०१३ रोजी श्री. श्री. वि. करंदीकर (ज्येष्ठ सभासद, विद्या प्रसारक मंडळ) यांच्या हस्ते करण्यात आले. श्री. करंदीकर ह्यांनी संपादकिय विभागाचे अभिनंद करताना विद्यार्थी तसेच शिक्षक वर्ग ह्यांना मासिकाचा उपयोग आपल्या लेखन शैलीत भर घालण्या करता करावा असे आव्हान केले. तसेच त्यांनी जमलेल्या उपस्थितांना दिशासाठी लेख लिहिण्यास प्रोत्साहित केले.
- प्रभारी प्राचार्या श्रीमती श्रीविद्या, वरिष्ठ लिपिक श्रीमती रंजन करंदीकर तसेच कनिष्ठ लिपिक श्री. मुकेश राणे ह्यांनी सहसंचालक श्री. बाबासाहेब कदम ह्यांच्या तर्फे दि. २७ व २८ मे २०१३ रोजी भरविण्यात आलेल्या ‘HTE सेवार्थ’ ह्या कार्यशाळेत सहभाग घेतला. सदर कार्यशाळा भागूबाई चांगू ठाकूर महाविद्यालय पनवेल येथे भरविण्यात आली होती. सदर कार्यशाळेत इ-प्रणालीद्वारे पगार पावती भरणे, सेवार्थ प्रणालीमध्ये ज्यांचा पगार शासनातर्फे देण्यात येतो अशा प्रत्येक कर्मचाऱ्यांची माहिती भरणे. तसेच त्या संदर्भात आवश्यक माहिती DVD स्वरूपात देणे इत्यादी संदर्भात माहिती देण्यात आली. प्रत्येक महाविद्यालयाला HTE सेवार्थ प्रणालीचा वापर करण्यासाठी स्वतंत्र ID व पासवर्ड देण्यात आला.

- दि. २६ मे राजी विद्यापीठाद्वारे LLB SEM-I चा निकाल जाहीर करण्यात आला. ही फेरपरीक्षा असून अनुत्तीर्ण विद्यार्थ्यांसाठी घेण्यात येते. दि. २३ मे रोजी महाविद्यालयाच्या कार्यकारी मंडळाची सभा झाली. स्वर्गीय जिल्हा न्यायमूर्ती ठाणे, श्री. रास के. जाधव ह्यांच्या पत्नीने सरांची ९३ संदर्भ पुस्तके ग्रंथालयाला देणगी म्हणून दिली.

जुलै २०१३

- दिनांक १ जुलैला तर तृतीय विधी वर्गाची सुरुवात ८ जुलैपासून करण्यात आली. प्रथम विधी वर्गासाठी १० जुलै, २२ जुलै आणि १ ऑगस्ट यादिवशी सुरुवात करण्यात आली.

२. Cyber Crimes व्याख्यान

दिनांक ४ जुलै २०१३ रोजी पेशवे हॉलमध्ये सायं. ६.३० ते ८.३० या दरम्यान सायबर गुन्हे व माहिती तंत्रज्ञान कायदा २००० या विषयावर अॅड. प्रशांत माळी यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. सदर कार्यक्रमासाठी VPM'S च्या Polytechnic महाविद्यालयाचे IT विषयाचे विद्यार्थी, तसेच प्राध्यापक उपस्थित होते. सदर विषय एकूण विधी अभ्यासक्रमामध्ये नसताना विद्यार्थ्यांना या कायद्याचीदेखील माहिती व्हावी म्हणून आयोजित करण्यात आला होता.

३. 'वाहन अपघात' कार्यशाळा

दिनांक ६ जुलै २०१३ रोजी महाविद्यालयाच्या मनु सभागृहामध्ये सायंकाळी ६ ते ९ या दरम्यान "Motor Accident Claims Tribunal-Law and Practice" या विषयावर अॅड. केशव पुजारी यांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. या व्याख्यानात त्यांनी अपघात दावे, बचाव आणि अपील अशा विषयांसह अनेक विषयांवर मार्गदर्शन केले. हा विषय विधी अभ्यासक्रमात नसताना देखील विद्यार्थ्यांना या विषयाची माहिती व्हावी या हेतूने या व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते.

४. सर्वोच्च न्यायालयाच्या निकालावर चर्चा सत्र

दिनांक २३ जुलै रोजी सायं. ७.३० ते ९ या दरम्यान मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या निर्णयावर "राजकारणाचे गुन्हेगारिकरण : सर्वोच्च न्यायालयाचा निकाल" असा विषय ठेवून चर्चा सत्र आयोजित करण्यात आले. या चर्चासत्रात प्रभारी प्राचार्या श्रीमती श्रीविद्या जयकुमार व अॅड. मनोज भट यांनी सहभाग घेतला. या चर्चासत्रामध्ये लिली थॉमस वि. भारत सरकार व पिपल्स वॉच वि. भारत सरकार या निर्णयाचा आधार घेऊन राजकीय हक्क लोकप्रतिनिधी कायदा भारतीय संविधान व इतर न्यायनिवडे या विषयावर चर्चा करण्यात आली. यानंतर अशाच प्रकारे महत्वाच्या विषयांवर चर्चासत्रे घडवून आणावीत अशी इच्छा विद्यार्थींनी व्यक्त केली.

५. करिअर मार्गदर्शन कार्यशाळा

VPM'S TMC विधी महाविद्यालयाच्या मनु सभागृहामध्ये दिनांक २७ जुलै २०१३ रोजी सायंकाळी ५ ते ९ या दरम्यान "व्हीजन अॅकडेमीच्या सोबत" करिअर मार्गदर्शन या विषयावर सेमीनारचे उद्घाटन हे निवृत्त जिल्हा न्यायाधीश श्री. देशमुख यांनी केले. या सेमिनारमध्ये खालीलप्रमाणे अनेक विषयांवर मार्गदर्शन करण्यात आले.

क्र. पाहुणे

- श्री. एस. एस. देशमुख (निवृत्त जिल्हा न्यायाधीश)
- श्री. विजय आगाशे (वकील, ठाणे)
- श्रीमती श्रीविद्या जयकुमार (प्रभारी प्राचार्या, वि.प्र. म.चे टी. एम. सी. विधी महाविद्यालय)
- कु. निलाक्षी सागवेकर
- श्रीमती धनश्री केळकर
- श्री. भुलेश्वर हिंगे (सरकारी वकील, ठाणे)
- श्री. पंकज मगर (वकील, औरंगाबाद)

विषय

- न्यायपालिका
- वकिली व्यवसाय व त्यातील संधी
- शैक्षणिक क्षेत्रातील संधी
- उद्योग क्षेत्रातील संधी
- कर विषयक वकिली
- सरकारी वकिली आणि इतर मार्ग
- एल.पी.ओ. मधील संधी

६. VPM'S TMC विधी महाविद्यालयाच्या अंशकालीन प्रा. रंजन जोशी आणि तृतीय विधी वर्षाच्या २० विद्यार्थ्यांनी महाराष्ट्र ज्युडीशियल अॅकेडमी, उत्तन भायंदर, जि. ठाणे दिनांक २७ जुलै २०१३ रोजी आयोजित “मानवी तस्करी व मानवी अधिकार” या चर्चासत्रात भाग घेतला. सदर चर्चासत्रामध्ये मा. उच्च न्यायालयाच्या न्यायाधीशांनी विविध विषयावर मार्गदर्शन केले.

विद्यापीठ परीक्षा निकाल

	मुंबई विद्यापीठ	ठाणे विधी महाविद्यालय
प्रथम वर्ष विधी	२९.१०%	३२.८९%
द्वितीय वर्ष विधी	४९.९७%	५६.६२%
तृतीय वर्ष विधी	६३.७०%	७७.८३%

उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांची सरासरी

महाविद्यालयातील प्रथम तीन क्रमांक

१. प्रथम वर्ष विधी

प्रथम : डोंगरे प्रशांत	एकूण गुण - ५००
द्वितीय : रामचंदानी रेश्मा	एकूण गुण - ४८९
तृतीय : गणेश गणात्रा	एकूण गुण - ४८४

२. द्वितीय वर्ष विधी

प्रथम : सावंत शैला	एकूण गुण - ४८५
द्वितीय : बावल रुपा	एकूण गुण - ४८४
तृतीय : मर्चंट नितीन व पेंडसे रेणूका	एकूण गुण - ४८०

३. तृतीय वर्ष विधी

प्रथम : गोखले जयेश	एकूण गुण - ४८९
द्वितीय : क्षत्रीय सतिश मनुलाल	एकूण गुण - ४८८
तृतीय : अकोलकर रुपाली	एकूण गुण - ४८६

१. “लेबर लॉ” या विषयामध्ये प्रथम : डोंगरे प्रशांत ‘श्री. मा. ना. पाटील पारितोषिक’ विजेते : गुण ७८/१००
२. “कॉन्स्टीट्युशनल लॉ” या विषयामध्ये प्रथम ‘श्री. बी. एस. बगाडे’ : डोंगरे प्रशांत पारितोषिक विजेते : गुण ६५/१००
३. “पर्यावरण विषयक कायदा या विषयामध्ये प्रथम ‘ग्रीन अवॉर्ड विजेते’ : सराफ स्वाती गुण ६९/१००
४. साक्षी-पुरावा विषयक कायदा या विषयामध्ये प्रथम ‘श्री. बी.एस. बगाडे’ पारितोषिक विजेते : हनचाटे दिपाली गुण ६९/१००
५. तृतीय वर्ष विधी परीक्षेमध्ये मागासवर्गीयांमध्ये प्रथम : श्रीराम संतोष गुण ४२८

प्रथम वर्ष विधी प्रवेश प्रक्रिया (२०१३-१४)

- विद्या प्रसारक मंडळाच्या वेबसाईटवरती प्रवेश अर्ज डाऊनलोड करण्यात आले. अर्ज भरण्यासाठीची शेवटची तारीख मुंबई विद्यापीठाचे पदवीधारक विद्यार्थ्यांचे निकाल घोषित करेपर्यंत केली गेली नाही.
- अनुदानित विधी महाविद्यालयातील प्राचार्यांची सभा न्यू. लॉ कॉलेज माटुंगा येथे २० जून २०१३ रोजी भरविण्यात आली. त्यामध्ये अर्ज स्वीकारण्याची आणि प्रवेश यादी स्वीकारण्याची तारीख निश्चित करण्यात आली.
- विज्ञान शाखेचे अर्ज आणि वाणिज्य शाखेचे अर्ज स्वीकारण्याची तारीख निश्चित करण्यात आली. दि. २८ जून २०१३ रोजी पहिली प्रवेश यादी घोषित करण्यात आली आणि त्यानुसार प्रवेश सुरू आहेत. कला शाखेचे प्रवेश अजून सुरू झाले नाहीत.

- पहिल्या प्रवेश यादीतील कट ऑफ

	खुला	ओ.बी.सी.	एस.सी	एस.टी.
वाणिज्य	८२.४३%	७५.५७%	६७.४३%	४२%
विज्ञान	७०.२४%	६३.१३%	५४.२५%	६२.७९%

शैक्षणिक वर्ष २०१३-१४ साठी प्रवेश समिती निश्चित करण्यात आली.

- विद्या प्रसारक मंडळाच्या सर्व शैक्षणिक समूहासाठी "Rising above & beyond Excellence" या विषयावरती चर्चासत्राचे आयोजन दि. १४, १५ आणि २९ जून रोजी DR.V.N. BRIMS यांनी केले होते. या चर्चासत्रामध्ये प्रभारी प्राचार्या श्रीविद्या जयकुमार यांनी सहभाग नोंदविला.

द्वितीय आणि तृतीय वर्ष प्रवेश प्रक्रिया

द्वितीय वर्ष विधी प्रवेश मुदत - १४-२३ जून २०१३

तृतीय वर्ष विधी प्रवेश मुदत - २४-२८ जून २०१३

द्वितीय आणि तृतीय वर्षासाठी revaluation अर्जावरती Provisional Admission सुरु आहेत.

२०१३-१४ या शैक्षणिक वर्षासाठीचे सत्र दि. १ जुलै २०१३ रोजी सुरु झाले.

महाविद्यालयाने स्वर्गीय डॉ. वा. ना. बेडेकर यांचा आशीर्वाद घेऊन दि. १ जुलै २०१३ रोजी द्वितीय वर्ष विधी वर्ग सुरु केले.

ऑगस्ट २०१३

१. अभिरूप खटला स्पर्धा

पी.ई.एस्. विधी महाविद्यालय, दादर, मुंबई यांनी ३१ ऑगस्ट, २०१३ रोजी 'अभिरूप खटला' स्पर्धेचे आयोजन केले होते. यामध्ये व्ही. पी. एम्स्. टी. एम्. सी. विधी महाविद्यालयाच्या अंजली पंडित, सुमित जाधव व संदीप गुंजाळ या विद्यार्थ्यांनी भाग घेतला. या स्पर्धेमध्ये अंजली पंडित यांना सर्वोत्तम वक्त्याचे पारितोषिक मिळाले.

२. बॉम्बे लॉयर असोसिएशन २३ ऑगस्ट, २०१३ रोजी 'पोलिसांच्या अटक करण्याच्या अधिकाराचा वापर व गैरवापर आणि व्यक्तिगत स्वातंत्र्यावर गदा' या विषयावरील व्याख्यानासाठी महाविद्यालयातील विद्यार्थी हजर होते. या व्याख्यानासाठी प्रमुख पाहुणे म्हणून उच्च न्यायालयाचे न्यायाधीश श्री. एस. सी. धर्माधिकारी, ज्येष्ठ वकील श्री. राम जेठमलानी, श्री. श्रीकांत भट व श्री. अशोक मुंदरगी हे प्रमुख पाहुणे म्हणून हजर होते.

३. शासकीय विधी महाविद्यालय व Clinical Legal Research & Education Institute यांनी Clinical Legal Education & Advocacy Skills या विषयावर दिनांक २२ ते २५ ऑगस्ट, २०१३ या दरम्यान कार्यशाळा आयोजित केली होती. त्यामध्ये श्री. राजेन्द्र रावराणे, श्री. संतोष गिरी इ. विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

४. वि.प्र.मं.च्या महर्षी परशुराम अभियांत्रिकी महाविद्यालयाने दिनांक २९, ३० व ३१ ऑगस्ट रोजी आयोजित केलेल्या सर्व प्राचार्यांच्या सभेमध्ये सौ. श्रीविद्या जयकुमार यांनी उपस्थिती नोंदविली. डॉ. विजय बेडेकर यांचे "पाश्चात्य देशातील संस्कृत भाषेचे शिक्षण" ह्या विषयावरील व्याख्यान दिनांक २९ ऑगस्ट रोजी संध्याकाळी ६ ते ८.३० या वेळेत नाना फडणवीस सभागृह, वेळणेश्वर येथे झाले.

५. दि. १२ ऑगस्ट, २०१३ रोजी सर्व विद्यार्थ्यांसाठी वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते.

स्पर्धेचे विषय - १) माझे प्रेरणादायी स्वातंत्र्य सेनानी

२) आपली लोकशाही निष्कामी ठरतेय का?

परीक्षक म्हणून या स्पर्धेसाठी प्रा. मनीषा वाघ व प्रा. प्रॉस्पेर डिसोजा यांनी काम पाहिले.

विजेते

इंग्रजी - १. रंजनी कृष्णन - द्वितीय वर्ष

२. स्वाती बाळ टेंबे - द्वितीय वर्ष

३. आकाश वारंज - प्रथम वर्ष

मराठी - १. दशरथ उबाळे - प्रथम वर्ष

२. राहुल वासनीक - प्रथम वर्ष आणि

कृष्णा कामत - द्वितीय वर्ष

६. दि. १६ ऑगस्ट या दरम्यान प्रथम वर्ष विधी विद्यार्थ्यांसाठी वादविवाद स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले.

स्पर्धेचे विषय - १. राजकीय पक्ष माहिती अधिकाराच्या कक्षेत असावेत की नसावेत.

२. ग्लोबलाइजेशन - शाप की वरदान

सोळा विद्यार्थ्यांनी नावे दिली आणि त्यातून दहा विद्यार्थी स्पर्धेत सहभागी झाले. स्पर्धेचे परीक्षक श्री. जयेश गोपाळ गोखले व कु. आदिति आठवले हे होते.

पारितोषिक विजेते

इंग्रजी - १. शिखर माहेश्वरी

२. आकाश वारंज

३. मंदार चौकर

मराठी - १. अनिल फड

७. उल्हासनगर येथील एन.जी. विधी महाविद्यालयाने आयोजित केलेल्या वादविवाद स्पर्धेमध्ये आपल्या महाविद्यालयातून कु. कृष्णा कामत व रंजनी कृष्णन यांनी सहभाग घेतला. यामध्ये कु. रंजनी कृष्णन हिला उत्कृष्ट वक्त्याचे सिल्व्हर मेडल मिळाले.

८. दि. २१ आणि २२ ऑगस्ट रोजी साक्षीदार तपासणीचे शिक्षण विद्यार्थ्यांना देण्यात आले. तृतीय वर्ष (विधी) विद्यार्थ्यांना हे प्रशिक्षण देण्यात आले. यामध्ये श्रीविद्या जयकुमार यांनी भारतीय पुरावा कायद्यातील तरतुदींवर चर्चा केली. प्रा. मनोज भट आणि प्रा. शेख सर यांनी साक्षीदार तपासणी उलट तपासणी आणि फेर तपासणी यांचे प्रात्यक्षिक मुलांना करून दाखविले. ज्यावेळी साक्षीदार होस्टाईल होतो त्यावेळी घेण्यात येणारी तपासणी ही यावेळी घेण्यात आली. विद्यार्थ्यांना वारंवार याचे धडे देण्यात आले आणि त्यांनी खूप उत्साहाने यामध्ये सहभाग नोंदविला.

९. विद्यापीठ युवा महोत्सव - प्रा. मिथुन बनसोडे यांनी शिक्षक संयोजक म्हणून युवा महोत्सवामध्ये काम पाहिले. या महोत्सवासाठी आपल्या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी पुढील स्पर्धामध्ये भाग घेतला.

१. शास्त्रीय संगीत -लाईट व्होकल-कु. मधुरा देशपांडे - द्वितीय वर्ष विधी

२. वक्तृत्व स्पर्धा - आकाश वारंज - प्रथम वर्ष विधी

३. वादविवाद स्पर्धा - कु. रंजनी कृष्णन व कु. कृष्णा कामत - द्वितीय वर्ष विधी

या महोत्सवामध्ये वक्तृत्व आणि वादविवाद स्पर्धेमध्ये आपले विद्यार्थी झोनल फेरीसाठी पात्र होऊन त्यांची निवड अंतिम फेरीसाठी करण्यात आली आणि अंतिम फेरीमध्ये वक्तृत्व आणि वादविवाद स्पर्धेमध्ये आपल्या महाविद्यालयाने चौथा क्रमांक मुंबई विद्यापीठामध्ये झालेल्या स्पर्धेत मिळवला.

अंतिम फेरीचे विषय

वक्तृत्व - भारतातील सुमार राजकारण आणि सामाजिक आणि आर्थिक विकासाला मारक आहे.

वादविवाद - शिक्षणाचे खाजगीकरण भारतासाठी चांगले आहे का?

सप्टेंबर २०१३

- दि. ४ सप्टेंबर २०१३ रोजी विद्या प्रसारक मंडळाच्या जोशी-बेडेकर महाविद्यालयाने आयोजित केलेल्या अर्ध्या दिवसीय कार्यशाळेमध्ये "College Women Development cell & Anti Ragging committee " हा विषय ठेवण्यात आला. सहा. प्रा. विनोद वाघ आणि ग्रंथपाल शीतल औताडे यांनी यामध्ये सहभाग नोंदविला.
- दि. ६ सप्टेंबर २०१३ रोजी प्रा. एम. डी. जोशी यांनी "Group Discussion" या विषयावरती विशेष व्याख्यान दिले. यामध्ये द्वितीय आणि तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यांनी भाग घेतला. व्याख्यानामध्ये पुढील गोष्टींचा समावेश होता.
  - 1) Lecture & Power Point Presentation
  - 2) Videos on group discussion
  - 3) Practice sessions for students
- दि. ७ सप्टेंबर २०१३ रोजी टी.एम.सी. विधी महाविद्यालय, उल्हासनगर येथे झालेल्या 'विधीमंथन' मध्ये आपल्या महाविद्यालयातून १) रंजनी कृष्णन २) कृष्णा कामत या विद्यार्थ्यांनी भाग घेतला. यामध्ये पुढील प्रमाणे स्पर्धेचे विषय होते.
  १. विधी प्रश्न
  २. लिगल मॅक्झीम
  ३. ग्रुप डिस्कशन इ.
- दि. ७ सप्टेंबर २०१३ के. सी. विधी महाविद्यालय मुंबई येथे "Client Counselling" या स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. या स्पर्धेमध्ये श्री. आकाश वारंज आणि प्रिती महाजन यांनी सहभाग नोंदविला.

जपानी विद्यार्थ्यांची भेट

दि. ४ सप्टेंबर जपानच्या १२ विद्यार्थ्यांच्या प्रतिनिधी मंडळाने प्रा. डॉ. मिशिओ यानो यांच्या मार्गदर्शनाखाली सांस्कृतिक देवाणघेवाण या सदरा अंतर्गत विद्या प्रसारक मंडळाच्या संकुलास भेट दिली. (वेळ - ४ ते ६)

आमच्या विधी महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी डॉ. सुधाकर आगरकर यांचे सोबत आलेल्या या प्रतिनिधी मंडळाचे मेनगेटवरती स्वागत करून त्यांना महाविद्यालयातील प्राध्यापक कक्षापर्यंत घेऊन आले. प्राध्यापक कक्षाजवळ त्यांच्या स्वागतासाठी विद्यार्थ्यांनी रांगोळी काढलेली होती. महाविद्यालयाच्या विद्यार्थी परिषदेचे सभासद आणि अन्य विद्यार्थी यांनी जपानी विद्यार्थ्यांसोबत मनमोकळ्या उत्साहाने संवाद साधला. पुष्पगुच्छ देऊन स्वागत केल्यानंतर त्यांचेसाठी चहापानाचे आयोजन करण्यात आले. काही विद्यार्थ्यांनी याप्रसंगी पारंपारिक पोशाख परीधान केला होता.

महाविद्यालयाच्या मनु सभागृहात जपानी विद्यार्थ्यांसाठी मनोरंजन, प्रात्यक्षिक आणि सादरीकरण (संस्कृतीचे) ह्या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. या कार्यक्रमाचे सुत्रसंचालन प्रा. विनोद वाघ यांनी केले. 'भारतीय संविधान' या विषयावरती प्रभारी प्राचार्या श्रीविद्या जयकुमार यांनी पीपीटी सादर केले. यानंतर प्रा. मिथुन बनसोडे यांनी निवडलेल्या आणि मार्गदर्शन केलेल्या विद्यार्थ्यांनी आपल्या कला सादर केल्या. हिंदुस्तानी गायन, गजल आणि लावणी मुलांनी म्हणून दाखविली. त्यांमध्ये मधुरा देशपांडे आणि वैशाली पाटील यांनी सहभाग घेतला. त्यानंतर श्री. आनंद शेट्टी आणि स्नेहल गायकवाड यांनी की-बोर्ड, गिटार आणि अॅकोरडीअल ह्या वाद्यांचे प्रात्यक्षिक करून दाखविले.

यानंतर भारतीय नृत्य, रांगोळी, मेहंदी यावरती पावर पॉईंट प्रेझेंटेशन दाखविण्यात आले. रांगोळी आणि मेहंदीचा जपानी विद्यार्थ्यांनी आनंद घेतला. आपल्याही विद्यार्थ्यांना यामुळे एक वेगळा अनुभव मिळाला.

हेन्नी डुरांत मेमोरीअल अभिरुप न्यायालय स्पर्धा (२०१३)

सन २००९ पासून राष्ट्रीय पातळीवर दिल्ली येथे अभिरुप न्यायालयाची ही स्पर्धा इंडीयन सोसायटी ऑफ इंटरनॅशनल लॉ आणि इंटरनॅशनल कमिटी ऑफ रेड क्रॉस यांच्यावतीने आयोजित करण्यात येते. आंतरराष्ट्रीय मानवी कायद्यासंदर्भात जगजागृती करणे हा या मागचा उद्देश असतो. यावर्षी संपूर्ण भारतातून ६३ संघानी यामध्ये सहभाग घेतला होता. आपल्या विधी महाविद्यालयातून

श्री. संकेत लेले - तृतीय वर्ष विधी) मूटर

कु. रंजनी कृष्णन - द्वितीय वर्ष विधी)

कु. कृष्णा कामत - द्वितीय वर्ष - संशोधक

यांनी भाग घेतला. या स्पर्धेसाठी युद्ध गुन्ह्यातील उत्तरदायित्व ह्या विषयावरती आंतरराष्ट्रीय क्रिमिनल कोर्टासमोर केस ठेवण्यात आली होती. या स्पर्धेच्या गुणपत्रिकेनुसार आपल्या महाविद्यालयाची निवड पहिल्या २० महाविद्यालयांत झाली. (गुण - ६२%)

रांका राष्ट्रीय अभिरुप न्यायालय स्पर्धा - २०१३

(२८-३० सप्टेंबर २०१३)

युनिवर्सिटी फाईव इयर लॉ कॉलेज हे राजस्थान युनिवर्सिटीने स्थापन केले असून त्यांनी रांका राष्ट्रीय अभिरुप न्यायालय या स्पर्धेचे आयोजन केले होते. या स्पर्धेमध्ये गॅंगरेपची केस अपिलमध्ये सर्वोच्च न्यायालयासमोर युक्तीवादासाठी ठेवण्यात आली होती.

या स्पर्धेसाठी आपल्या महाविद्यालयातून

श्री. गौतम जैन - द्वितीय विधी

श्री. आकाश वारंग - प्रथम विधी

श्री. विनोद अरे - संशोधक

यांचा सहभाग होता.

संपूर्ण भारतातून या स्पर्धेमध्ये ६० (साठ) संघानी सहभाग घेतला होता. आपल्या महाविद्यालयातून श्री. आकाश वारंग यांनी 'बेस्ट मूटर' साठीचे द्वितीय पारितोषिक पटकाविले. गुणपत्रिकेनुसार आपले महाविद्यालय २४ व्या स्थानावर होते.

डी. वाय. पाटील राज्यपातळी अभिरुप न्यायालय स्पर्धा (२८ सप्टेंबर २०१३)

डी. वाय. पाटील विधी महाविद्यालय यांनी या स्पर्धेचे आयोजन केले होते. या स्पर्धेमध्ये १४ संघानी सहभाग घेतला. यामध्ये स्पॉट फिक्सींगचे गुन्हे आणि स्पोर्ट बेटींगच्या कायद्याची संविधानिकता या विषयावर युक्तीवाद ठेवण्यात आला होता.

आपल्या महाविद्यालयातून

श्री. मनिष काळे (मूटर)

श्री. सौनिल रामबीया (मूटर)

श्री. संजय नाईक (संशोधक)

यांनी सहभाग घेतला.

स्त्री समस्या सेन्सीटायझेशन प्रोग्राम (२६.०९.२०१३) वेळ - ६ ते ७

महाविद्यालयातील वूमन डेव्हलपमेंट सेलच्या वतीने या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. डॉ. श्रीमती स्वाती गाडगीळ भूलतज्ज्ञ, विधी व्याख्याती आणि सामाजिक कार्यकर्त्या यांनी या विषयावरील पाँवर पाईट प्रेझेंटेशन देवून लिंगविषयक समस्यांवर प्रकाश टाकला.

विभागीय सह संचालकाची दिनांक २७ सप्टेंबर २०१३ ची चंगुभाई ठाकुर महाविद्यालय, पनवेल येथील बैठक. विभागीय सह संचालक, पनवेल यांनी विभागातल्या सर्व ९४ प्राचार्यांची व कारकुनाची बैठक दिनांक २७ सप्टेंबर २०१३ रोजी बोलावली होती.

वि. प्र. मं. टि. एम. सी. विधी महाविद्यालयातर्फे प्रभारी प्राचार्या श्रीमती श्रीविद्या जयकुमार, श्रीमती रंजन करंदीकर व मुकेश राणे यांनी सहभाग नोंदविला.

सदर बैठक दुपारी १२.२० वाजता सुरु होवून एका मध्यान्हसह सायंकाळी ४.४० वाजता संपली. डॉ. कदम यांनी वेगवेगळ्या विषयावर माहिती व सुचना दिली. महाविद्यालयांनी देखील आपले म्हणणे मांडले.

१) सह संचालक हे खालील विषयाच्या तपासणीसाठी महाविद्यालयात येवू शकतात.

१. शिकवणी वर्ग व त्याची योग्यता तपासणीसाठी
२. महाविद्यालयातील
३. शौचालय व सामुहिक कक्ष सुविधा, ग्रंथालय सुविधा व पुस्तकांची उपलब्धता
४. वाचनालय, ग्रंथालय सुविधा व पुस्तकाची उपलब्धता
५. अपंगासाठी विशेष पायऱ्याची सुविधा
६. बायो मेट्रीक उपस्थिती
७. महाविद्यालय, वर्ग व ग्रंथालयात शिक्षकाची उपस्थिती

१. सह संचालकानी असेही सांगितले की प्रत्येक शिक्षकाने किमान ४० तास तरी आठवड्यात हजर पाहिजे.

२. पी. एफ. ची माहिती महाविद्यालयाने संगणकीय माध्यमातून मिळवावी

३. सेवा पुस्तक व रजेच्या नोंदीची व्यवस्थित माहिती ठेवावी.

४. कर्मचाऱ्याचे वेतन त्यांच्या बँक खात्यामध्ये जमा होण्यासाठी 'HTE Service' माहिती दिली.

वरील सगळी माहिती व कार्यक्रम हा मराठीतूनच करण्यात आला.

अभिरूप न्यायालय स्पर्धा

वि. प्र. मं. चे टि.एम.सी. विधी महाविद्यालयाने दिनांक ११ सप्टेंबर २०१३ तृतीय विधी आणि द्वितीय विधी वर्षाच्या विद्यार्थ्यांसाठी अभिरूप न्यायालय स्पर्धा आयोजित करण्यात आली. बार कौंसिल ऑफ इंडीयाच्या एका ठरावाला विरोध किंवा समर्थन करण्याचा मुद्द्यावर ही स्पर्धा ठेवण्यात आली होती. सदर स्पर्धेसाठी अॅड. अरुण जालीसाटगी व अॅड. गणेश बट्टी यांची न्यायाधीश म्हणून नेमणूक करण्यात आली. या स्पर्धेमध्ये अनेक विद्यार्थ्यांनी भाग घेतला. प्रथम पारितोषिक आनंद शेड्डी या तृतीय वर्षाच्या विद्यार्थ्यास मिळाले. संकेत लेले यास द्वितीय तर संगीता रोकडे व देवकी नंदन यांना तृतीय पारितोषिक विभाजून देण्यात आले.

अभिरूप न्यायालय स्पर्धा

वि. प्र. मं. चे टि.एम.सी. विधी महाविद्यालयाने दिनांक १४ सप्टेंबर २०१३ रोजी प्रथम विधीच्या विद्यार्थ्यांसाठी अभिरूप न्यायालय स्पर्धेचे आयोजन केले होते. कामगार कायदे व ग्राहक संरक्षण कायदा या विषयावर आधारित असलेल्या या स्पर्धेमध्ये १६ विद्यार्थ्यांनी भाग घेतला. न्यायाधीश म्हणून अॅड. काझी व अॅड. मनोज भट होते. या स्पर्धेमध्ये एकूण पाच पारितोषिके दिली गेली.

१. प्रथम – शिवकुमार अ. आर.
२. द्वितीय – राजन लाकुरे
३. तृतीय – मनीष काळे
४. चार – आकाश वारंज
५. पाचवे – अबोली देवकर

पक्षकार समुपदेशन स्पर्धा

दिनांक १४ सप्टेंबर २०१३ रोजी पक्षकार समुपदेशन (Client Counselling) स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. प्रा. विनोद एच. वाघ व अॅड. शेख हे स्पर्धेचे न्यायाधीश म्हणून उपस्थित होते. महाविद्यालयाच्या अनेक प्राध्यापकांनी यावेळी पक्षकाराच्या भूमिकेतून विद्यार्थ्यांना करार कायदा, अपकृत्य विषयक कायदा, ग्राहक संरक्षण कायदा मुलभूत अधिकार अशा विविध विषयावर समस्यांचे कायदेशीर निराकरण विचारले. प्रभारी प्राचार्या श्रीविद्या जयाकुमार, प्रा. मिथुन बिनसोडे, अॅड. मनोज भट, प्रा. दातार मॅडम यांनी पक्षकाराच्या भूमिका साकारल्या. या स्पर्धेमध्ये प्रथम बक्षीस आकाश वारंज, द्वितीय संकेत लेले व तृतीय बक्षीस आनंद शेड्डी व संतोष गिरी या विद्यार्थ्यांना देण्यात आले.

कायदा साक्षरता अभियान

विधी महाविद्यालयाने कर्जत तालुक्यातील ममदापुर या गावामध्ये दिनांक २१ सप्टेंबर २०१३ रोजी कायदा साक्षरता अभियानाचा कार्यक्रम घेतला. यावेळी प्रा. विनोद एच. वाघ व अॅड. शिंदे यांच्यासह एकूण १४ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. यावेळी पथनाट्य, गवळण, गीत, भाषण अशा विविध माध्यमांतून संविधान, ग्राहक तक्रार, स्त्रियांवरील अन्याय, पोलीस जुलूमशाही, भ्रष्टाचार, लोक अदालत व कायदेशीर सेवा अशा अनेक विषयावर जन जागृती करण्यात आली. यावेळी ममदापुर गावाचे ग्राम सभा सदस्य, शिक्षक व ग्रामस्थ मोठ्या संख्येने हजर होते.

- विधी महाविद्यालयाने अर्थ फाउंडेशन ठाणेच्या सहकार्याने दिनांक ५ ऑक्टोबर २०१३ रोजी प्रांगणातील पेशवे सभागृह येथे सामाजिक व कायदेशीर दृष्टीने स्त्रियांवर होणाऱ्या लैंगिक अपराधांसंबंधी चर्चा सत्राचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता. कार्यक्रमाच्या सुरुवातीला 'महिला आणि समाज' या विषयावर विद्यार्थ्यांनी कविता सादर केल्या. अधिवक्ता श्रीमती माधवी नाईक यांनी वर्मा आयोग २०१३ या विषयाच्या शिफारशी संबंधी माहिती दिली. अधिवक्ता श्री. पंचाक्षरी यांनी फौजदारी कायद्यातील सुधारणा २०१३ याविषयावर मार्गदर्शन केले. श्रीमती नयना सहस्त्रबुद्धे यांनी 'स्त्रियांचे होणारे लैंगिक शोषण' या विषयावर मार्गदर्शन केले. यानंतर 'खुल्या चर्चा सत्राचे' आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला. एकूण चर्चासत्राच्या अध्यक्षस्थानी प्रभारी प्राचार्या श्रीमती श्रीविद्या जयाकुमार होत्या. या कार्यक्रमांमध्ये विद्यार्थ्यांनी एक नाटक देखील सादर केले. सूत्रसंचालन प्रा. मिथुन बिनसोडे यांनी केले तर आभार प्रदर्शन विद्यार्थ्यांनी कु. हेमाली पाटील यांनी मांडले.

दहा दिवसीय कार्यशाळा

प्रवीण गांधी विधी महाविद्यालय, विलेपार्ले, मुंबई यांनी सामाजिक शास्त्रांमध्ये शोध पद्धत या विषयावर दहा दिवसीय कार्यशाळा आयोजित केली होती. (दिनांक १६ ऑक्टोबर ते २५ ऑक्टोबर २०१३) सदर कार्यशाळा भारतीय सामाजिक विज्ञान संशोधन मंडळाच्या (ICSSR) च्या सहयोगाने आयोजित करण्यात आली होती. या कार्यशाळेमध्ये विधी महाविद्यालयाच्या प्रभारी प्राचार्या श्रीमती श्रीविद्या जयाकुमार यांनी सहभाग नोंदविला.

सराव परीक्षा सत्र १, ३ आणि ५

विधी महाविद्यालयामध्ये तिन्ही विधी वर्गाच्या सत्र १, ३ आणि ५ च्या सराव परीक्षा घेण्यात आल्या. दिनांक २१ ऑक्टोबर ते २४ ऑक्टोबर २०१३ दरम्यान या परीक्षा घेण्यात आल्या.

विशेष मराठी शिकवणी वर्ग

वि. प्र. मं. चे टि.एम.सी. विधी महाविद्यालयामध्ये खास मराठीमध्ये परीक्षा देणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी दिनांक ७ ते १२ ऑक्टोबर २०१३ या दरम्यान विशेष मराठी शिकवणी वर्ग घेण्यात आले प्रथम व द्वितीय विधी विद्यार्थ्यांसाठी हे शिकवणी वर्ग आयोजित करण्यात आले होते. या व्यतिरिक्त दिनांक २५ ते ३० ऑक्टोबर २०१३ या दरम्यान उजळणी वर्ग घेण्यात आले होते.

२ दिवसाचे राष्ट्रीय चर्चासत्र

'Consumerism And Consumer Protection' दिनांक २६ व २७ ऑक्टोबर २०१३ रोजी संदेश विधी महाविद्यालय, विक्रोळी येथे 'Consumerism And Development of Consumer Protection Laws' या विषयावरील चर्चासत्रात महाविद्यालयाच्या प्रभारी प्राचार्या सौ. श्रीविद्या जयकुमार यांनी व्यवहारीक सत्राचे अध्यक्ष म्हणून काम पाहिले.

नोव्हेंबर २०१३

- लेख प्रसिद्ध : 'ग्राहक संरक्षण निवड' च्या नोव्हेंबर २०१३ च्या मासिक अंकात वि.प्र.मं.चे टि.एम.सी. विधी महाविद्यालयाच्या प्रभारी प्राचार्या श्रीमती श्रीविद्या जयकुमार यांचा - "Contributory Negligence of Patients and Limited Liability of Doctors under Consumer Protection Act, 1986" हा लेख प्रसिद्ध झाला.
- वि.प्र.मं.चे टि.एम.सी. विधी महाविद्यालयास दिनांक २८ ऑक्टोबर ते नोव्हेंबर ७, २०१३ पर्यंत दिवाळीच्या सुट्या होत्या.
- मुंबई विद्यापीठाच्या विधी शाळेच्या परीक्षा टि.एम.सी. विधी महाविद्यालयामध्ये दिनांक २१ नोव्हेंबर ते ५ डिसेंबर २०१३ या दरम्यान सुरळीत पार पडल्या. दिनांक २८ नोव्हेंबर पासून उत्तरपत्रिका तपासण्याचे काम महाविद्यालयात सुरू करण्यात आले.
- म.प.विधी महाविद्यालय, औरंगाबाद आयोजित दिनांक १६ नोव्हेंबर २०१३ च्या 'राज्य स्तरीय चर्चा सत्रात' महाविद्यालयाचे प्रा. विनोद वाघ यांनी सहभाग नोंदविला. सर्वोच्च न्यायालयाच्या एका निवाड्याविषयी व भारतीय अधिवक्ता मंडळाचा नवीन तपासणी विषयावर सदर चर्चासत्र आयोजित करण्यात आले होते.

डिसेंबर २०१३

- १) **के. के. लुथरा अभिस्व न्यायालय स्पर्धा** : जानेवारी २०१४ मध्ये दिल्ली येथे होणाऱ्या राष्ट्रीय स्तरावरील अभिरूप न्यायालय स्पर्धेसाठी वि.प्र.मं.चे टि.एम.सी. विधी महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांची निवड झाली आहे.
- २) **यु. जी. सी. रिक्रेशर कोर्स** : प्रभारी प्राचार्या श्रीमती श्रीविद्या जयकुमार यांनी 'टाटा इन्स्टिट्यूट ऑफ सोशल सायन्स' यांनी प्रायोजित केलेल्या यु.जी.सी. रिक्रेशर कोर्स 'अ' ग्रेड घेवून पूर्ण केला. सदर कोर्स हा 'सदस्य स्थितीतील मानवी हक्क शिक्षण' या विषयावर आयोजित करण्यात आला होता. (४.१२.१३ ते ३०.१२.१३)
- ३) मुंबई विद्यापीठाच्या नुकत्याच घेतलेल्या विधी विभागाच्या परीक्षेचे उत्तर पत्रिका तपासणी टि.एम.सी. महाविद्यालयामध्ये पूर्ण करण्यात आली.
- ४) **बी. सी. आय. तपासणी**: भारतीय अधिवक्ता मंडळाने दिनांक १४ डिसेंबर २०१३ रोजी वि. प्र. मं. चे टि. एम. सी. विधी महाविद्यालयाची तपासणी केली. सदर तपासणी मंडळामध्ये बी.सी.आय. चे अध्यक्ष मोहन कुमार मिश्रा, श्री. गौडा, तसेच महाराष्ट्र आणि गोवा अधिवक्ता मंडळाचे सी. देशमुख, संतोष व आशीष देशमुख व प्रा. नम्बीयार, प्रभारी प्राचार्य विधी महाविद्यालय, ऐरोली, नवी मुंबई यांचा समावेश होता.

जानेवारी २०१४

- वि. प्र. म. चे टी. एम. सी. विधी महाविद्यालयाचे सहाय्यक प्राध्यापक श्री. विनोद एच. वाघ यांनी पेंढरकर कला महाविद्यालय डोंबिवली यांनी आयोजित केलेल्या सात दिवसीय 'संशोधन पद्धती' या विषयावर कार्यशाळेमध्ये भाग घेतला. सदर कार्यशाळा दिनांक ३० डिसेंबर ते ५ जानेवारी या दिवशी घेण्यात आली.
- महाविद्यालयाचे दिनांक १०, ११ व १२ जानेवारी विविध खेळांचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये अनेक विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदवून उत्स्फूर्त प्रतिसाद दिला.
- महाविद्यालयाच्या प्रभारी प्राचार्या श्रीमती श्रीविद्या जयकुमार यांनी आय. सी. एस. आर. यांनी आयोजित केलेल्या राष्ट्रीय चर्चासत्रामध्ये भाग घेतला. सदर चर्चासत्र हे अंधेरी येथील तोलानी महाविद्यालयात भरविण्यात आले होते. या सत्रामध्ये श्रीमती श्रीविद्या जयकुमार यांनी या विषयावर शोध निबंध सादर केला.
- महाविद्यालयाने व्ही. पी. एम्स. एन मायकलोपिडीया आणि विविध कायदेशीर संकल्पना डॉ.मुर्ती, यांना पाठविल्या.
- महाविद्यालयाच्या विविध विद्यार्थ्यांनी वेगवेगळ्या स्पर्धात भाग घेऊन पारितोषिके मिळविली.

क्र.	स्पर्धा	तारीख / आयोजक	विद्यार्थी	वक्षिस
१.	अभिरूप न्यायालय	एम. पी. विधी महाविद्यालय, औरंगाबाद	अबोली देवधर कु. सोमील	-
२.	अभिरूप न्यायालय दिल्ली	के. के. लुधिया मेगोरियल, रजनी कृष्णन	क्रिष्णा कामत, आकाश वारंग,	-
३.	वक्तृत्व	नानी पालखीवाला मेमोरियल, मुंबई (१८, २६ जानेवारी)	अंजली पंडीत	प्रथम
४.	अभिरूप न्यायालय	वाय. सी. विधी महाविद्यालय, कराड (२५ जानेवारी)	अबोली देवधर, संजय राजन लाकुरे	सर्वोत्तम संशोधन राजन
५.	निबंध स्पर्धा आणि लिगल क्विज	वाय. सी. विधी महाविद्यालय, कराड (२५ जानेवारी)	संतोष गिरी संदीप गुजाळ पुजा दोषी, स्नेहलता	द्वितीय तृतीय

• मॉडेल इंडियन पॉलीयामेंट सेशन : वि. प्र. म. चे टि. एम. सी. विधी महाविद्यालय व रोटरी क्लब ठाणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने, प्रांगणातील पेशवे सभागृह येथे अभिरूप भारतीय संसद सत्र या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते. संविधान दिवसाचे औचित्य साधून दिनांक २७ जानेवारी २०१४ या दिवशी सकाळी ८ ते संध्याकाळी ७ वाजेपर्यंत कार्यक्रम राबविण्यात आला. सदर सत्रामध्ये एकूण पाच महाविद्यालयांच्या विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला. यामध्ये टी. एम. सी. विधी महाविद्यालय, डी. वाय. पाटील विधी महाविद्यालय, जोशी-बेडेकर कला व वाणिज्य महाविद्यालय, काळसेकर कला व वाणिज्य महाविद्यालय, विधी महाविद्यालय, मुंब्रा यांचा समावेश होता. सदर कार्यक्रमात प्रश्नकाल व बिलावर चर्चा घडविण्यात आली. यासाठी परिक्षक म्हणून निवृत्त जिल्हा न्यायधीश एस. एस. देशमुख, अॅड. विभावरी कावले, आणि मुख्यध्यापिका भोसले मॅडम लाभले. यामध्ये खालील विद्यार्थ्यांनी विविध पारितोषिके मिळविली.

१. आमच्या विधी महाविद्यालयाचे श्री. संतोष गिरी, तृतीय वर्ष विधी यांनी उत्कृष्ट वक्त्याचे द्वितीय पारितोषिक पटकाविले. (विरोधी पक्ष नेता)
२. उत्कृष्ट संशोधनासाठी असलेले द्वितीय पारितोषिक आमच्या विधी महाविद्यालयाचे श्री. मनीष काळे, प्रथम वर्ष विधी यांना मिळाले.
३. उत्कृष्ट उत्तराचे पारितोषिक आमच्या महाविद्यालयाचे द्वितीय वर्ष विधीचे विद्यार्थी श्री. दिनानाथ पांडे (रेल्वे मंत्री) यांनी पटकावले.

• अधिवक्ता कार्यशाळा : महाविद्यालयाचे विद्यार्थी, कु. क्रिष्णा कामत, कु. आकाश वारंग आणि कु. रजनी कृष्णन यांनी यशस्वीरित्या अधिवक्ता कार्यशाळेमध्ये भाग नोंदविला. सदर कार्यशाळा जार्ज वॉशिंग्टन विद्यापीठ विधी स्कूल आणि कॅम्पस विधी केंद्र दिल्ली विद्यापीठ यांनी १७ जानेवारी २०१४ रोजी आयोजित केली होती.

• विद्यापीठ स्तरीय बॅडमिंटन स्पर्धा : जोशी-बेडेकर महाविद्यालयाने आयोजित केलेल्या विद्यापीठ स्तरीय बॅडमिंटन स्पर्धेमध्ये टी. एम. सी. विधी महाविद्यालयाच्या खालील विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला.

टेबल टेनिस (महिला) - प्राजक्ता टिपले - प्रथम

टेबल टेनिस (पुरुष) - स्वप्नील भोसले - तृतीय

• महाविद्यालयाचे द्वितीय विधी वर्षाचे देवकीनंदन सिंग यांनी उल्हासनगर येथील नारी गुरुसुहानी विधी महाविद्यालय आयोजित रिसर्च Odyssey या स्पर्धेमध्ये 'समलैंगिकता' या विषयावर निबंध सादर केला.

- संविधान दिवसाचे औचित्य साधून महाविद्यालयाने दिनांक २३ जानेवारी २०१४ रोजी भारतीय संविधानावर वक्तृत्व स्पर्धा आयोजित करण्यात आली होती. अॅड. संजय वैद्य आणि डॉ. बर्वे हे परीक्षक म्हणून हजर होते. स्पर्धेमध्ये प्रथम पारितोषिक कृष्णा कामत, द्वितीय अभिषेक सावंत व तृतीय शिखर महिश्वरी यांनी मिळविले.

फेब्रुवारी २०१४

राष्ट्रीय चर्चासत्र : १ फेब्रुवारी

वि. प्र. मं. विधी महाविद्यालयाच्या प्रभारी प्राचार्या श्रीमती श्रीविद्या जयाकुमार यांनी मॉडेल महाविद्यालय, डोंबिवली यांनी आयोजित केलेल्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात भाग घेतला. कायदे मंडळ, कार्यकारी मंडळ आणि न्यायपालिका व माध्यमे यांची लोकशाहीतील भूमिका या विषयावरील चर्चासत्रात श्रीमती जयाकुमार यांनी "Decriminalising Politics for Sustaining Democracy in India - Reflections on the Recent Supreme Court Judgments." हा निबंध सादर केला.

निवड समितीची बैठक

प्रभारी प्राचार्या व सहाय्यक प्रा. श्रीविद्या जयाकुमार यांच्या प्रथम स्तर बढती संदर्भात महाविद्यालयात एक बैठक घेण्यात आली. सदर समितीने बढती संदर्भातील कागदपत्रे विद्यापीठाकडे पुढील कार्यवाहीसाठी पाठविली आहेत.

विधि किरण

आडवाणी विधी महाविद्यालय, मुंबई यांनी दिनांक ७ ते ९ फेब्रुवारी दरम्यान आयोजित केलेल्या 'विधि किरण' या स्पर्धेत महाविद्यालयाच्या विद्यार्थ्यांनी भाग घेतला.

१. अभिरूप न्यायालय स्पर्धा - आकाश वारंग आणि मनीष काळे
२. मुख्य न्यायाधीशास पत्र स्पर्धा - अंजली पंडीत- तृतीय विधी, राजन लकुले - प्रथम विधी

दिल्ली अभिरूप न्यायालय स्पर्धा

महाविद्यालयाचे विद्यार्थी रंजनी कृष्णन आणि कृष्णा कामत, द्वितीय विधी व आकाश वारंग यांनी दिल्ली अमेठी विद्यापीठ येथे आयोजित आंतरराष्ट्रीय फौजदारी कायदा या अभिरूप न्यायालय स्पर्धेमध्ये भाग घेतला.

विशेष शिकवणी वर्ग

दिनांक ८ फेब्रुवारी महाविद्यालयामध्ये विशेष शिकवणीचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये खालील विषयांवर वर्गाचे आयोजन करण्यात आले होते.

१. Probation of Offenders Act, 1958 : श्री. भास्कर डि. खत्री (२५ वर्षांचा Probation officer चा अनुभव)
२. 2013 Amendment to Indian Penal code : श्री. मनोज भट (वकील आणि प्राध्यापक)

डॉ. वा. ना. बेडेकर वादविवाद स्पर्धा

दिनांक २० फेब्रुवारी रोजी महाविद्यालयात ९ व्या वा. ना. बेडेकर वादविवाद स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले. सदर स्पर्धा ही प्रांगणातील पेशवे सभागृह येथे घेण्यात आली. खालील महाविद्यालयांच्या विद्यार्थ्यांनी या स्पर्धेमध्ये भाग घेतला.

१. विधी महाविद्यालय, ठाणे
२. नारी गुरसहानी विधी महाविद्यालय, उल्हासनगर
३. जितेंद्र चौहान विधी महाविद्यालय, विलेपार्ले
४. न्यू लॉ कॉलेज, माटुंगा
५. प्रवीण गांधी लॉ कॉलेज, विलेपार्ले
६. विवेकानंद एज्युकेशन सोसायटीचे विधी महाविद्यालय, चेंबूर
७. डी. वाय. पाटील विधी महाविद्यालय, नेरूळ

या स्पर्धेचे उद्घाटन वि. प्र. मं. चे कोषाध्यक्ष श्री. एम. वाय. गोखले यांनी केले. त्यांनी यावेळी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले. स्पर्धेचे परीक्षक म्हणून निवृत्त जिल्हा न्यायाधीश श्री. एस. एस. देशमुख व अॅड. स्मिता जामकर होते.

यावेळी खालील विषयांवर वादविवाद स्पर्धा घेण्यात आली.

१. The age of Juvenile should be lowered to 16 by amending Juvenile Justice Act, 2000.
२. Domestic Violence Act 2005 is grossly infringing the rights of men.
३. S-149 of the Companies Act, 2013 compulsorily requiring atleast one women director should be declared unconstitutional.

स्पर्धेमध्ये खालील स्पर्धक विजेते ठरले.

१. विद्या प्रसारक मंडळाचे टि. एम. सी. विधी महाविद्यालय, ठाणे.
२. प्रवीण गांधी विधी महाविद्यालय, विलेपार्ले
३. डॉ. डी. वाय. पाटील विधी महाविद्यालय, नेरूळ

या स्पर्धेमध्ये वैयक्तिक पारितोषिके देखील देण्यात आली, ती पुढील प्रमाणे :

१. प्रथम सर्वोत्कृष्ट वक्ता : अभिजित सावंत - ठाणे विधी महाविद्यालय
२. द्वितीय सर्वोत्कृष्ट वक्ता : मनीष काळे - ठाणे विधी महाविद्यालय
३. तृतीय सर्वोत्कृष्ट वक्ता : कृष्णा त्रिवेदी व प्रवीण गांधी - विधी महाविद्यालय

विधी चाचणी परीक्षा

महाविद्यालयामध्ये डॉ. वा. ना. बेडेकर वादविवाद स्पर्धे सोबत विधी चाचणी परीक्षा देखील घेण्यात आली. सदरच्या स्पर्धेमध्ये ६० पर्यायी उत्तरांची प्रश्नावली तयार करण्यात आली होती. १५ प्रश्न हे सामान्य ज्ञान व ४५ प्रश्न भारतीय संविधानावर आधारित होते.

श्रीविद्या जयाकुमार यांच्या अध्यक्षतेखाली एका समितीची स्थापना करण्यात आली होती. ज्यामध्ये प्रा. विनोद वाघ व प्रा. मिथुन बनसोडे यांचा समावेश होता. सदर समितीने चाचणी यशस्वीरित्या पार पाडण्यासाठी प्रयत्न केला. यामध्ये खालील स्पर्धक विजेते ठरले.

१. प्रथम : संतोष गिरी, वि.प्र.मं. चे टि.एम.सी. विधी महाविद्यालय, ठाणे
२. द्वितीय : नितीन कासकर, न्यू लॉ कॉलेज, माटुंगा
३. तृतीय : क्रिसटीना कारलास, जे. सी. विधी महाविद्यालय, नेरूळ

मराठी दिन

महाविद्यालयाने २६ फेब्रुवारी रोजी प्रांगणातील पेशवे सभागृह येथे मराठी दिन मोठ्या उत्साहात साजरा केला. यावेळेस मराठीतील विविध गीते विद्यार्थ्यांनी साजरी केली. प्रा. बनसोडे यांनीदेखील कविता सादर केली. कवितेचे नाव “१४ फेब्रुवारी” असे होते. उपस्थित सर्व श्रोत्यांकडून यावेळी उत्स्फूर्त प्रतिसाद मिळाला.

मराठी नैपुण्य चाचणी स्पर्धा व वक्तृत्व स्पर्धा

दिनांक २५ फेब्रुवारी रोजी महाविद्यालयामध्ये मराठी दिनाचे औचित्य साधून मराठी नैपुण्य स्पर्धा मराठी वाङ्मय मंडळाने यशस्वीरित्या पार पाडली. या स्पर्धेमध्ये खालील स्पर्धक विजेते ठरले.

वक्तृत्व स्पर्धा

१. संतोष गिरी (तृतीय विधी) - प्रथम बक्षीस

२. संगीता रोकडे (द्वितीय विधी) – द्वितीय बक्षीस
३. मोहन निबलकर (तृतीय विधी) – उत्तेजनार्थ बक्षीस

नैपुण्य चाचणी स्पर्धा

१. संगीता रोकडे (द्वितीय विधी) – प्रथम बक्षीस
२. राजन लाकुरे (प्रथम विधी) – द्वितीय बक्षीस
३. संतोष गिरी (तृतीय विधी) – तृतीय बक्षीस

२००४-२०१४

दि. २८ जानेवारी २००४ रोजी विधी महाविद्यालयाच्या प्रभारी प्राचार्या या पदाचा कार्यभार सौ. श्रीविद्या जयकुमार यांनी स्वीकारला. त्यांना १० वर्षे पूर्ण झाली. दरम्यानच्या कालावधीमध्ये यु.जी.सी.कडून महाविद्यालयाचे परीक्षण आणि मूल्यांकन करण्यात आले. मुंबई विद्यापीठातील सर्व विधी महाविद्यालयांमध्ये हे महाविद्यालय एकमेव असे आहे, ज्याचे मूल्यांकन करण्यात आले आहे. दि. १६ सप्टें २००४ रोजी विभागीय गणनेनुसार ६१.१५ या मूल्यांकनाने महाविद्यालयाची नोंद करण्यात आली. आजही एकमेव 'मूल्यांकित महाविद्यालय' म्हणून महाविद्यालयाची गणना केली जाते.

सन २००६-०७ मध्ये महाविद्यालयाचे वार्षिक वृत्तपत्र "विधिज्ञ" काढण्यात आले. सन २०१०-११ पासून प्रत्येक सत्रात पूर्व परीक्षांचे आयोजन करण्यात आले. याच सालापासून महाविद्यालयाने "संविधान दिवस आणि मराठी दिवस" साजरा करण्यास सुरुवात केली.

२०१०-११ पासून प्रात्यक्षिक परीक्षेची प्रश्नपत्रिका महाविद्यालयाने इंग्रजी सोबत मराठीमध्ये विद्यार्थ्यांना उपलब्ध करून देण्यास सुरुवात केली. वार्षिक क्रीडा आणि सांस्कृतिक स्पर्धांचे आयोजन दरवर्षी नियमितपणे करण्यात येते.

फेब्रुवारी २००६ पासून विधी महाविद्यालय आंतर महाविद्यालयीन वाद-विवाद स्पर्धेचे आयोजन करते. स्व. डॉ. वा. ना. बेडेकर माजी अध्यक्ष विद्या प्रसारक मंडळ यांचे स्मृतिप्रीत्यर्थ हि स्पर्धा घेतली जाते. विद्यार्थ्यांना विद्यापीठामध्ये क्रमांक मिळवून यशस्वी होण्यासाठी तसेच विविध आंतर महाविद्यालयीन स्पर्धा, क्रीडा यांत सहभागी होण्यासाठी चालना दिली जाते. सन २००४-२०१३ या कालावधीमध्ये आपल्या महाविद्यालयातून सात वेळा मुलांनी मुंबई विद्यापीठामध्ये प्रथम क्रमांक मिळविला असून वेळोवेळी होणाऱ्या विविध आंतर महाविद्यालयीन स्पर्धांमध्ये भाग घेतला आहे. यावर्षी (२०१३-१४) मुंबई विद्यापीठामध्ये झालेल्या युवा महोत्सवामध्ये आपल्या महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी वादविवाद आणि वक्तृत्व स्पर्धांमध्ये उल्लेखनीय कामगिरी केली. तसेच महिला बॅडमिंटन प्रथम आणि पुरुष बॅडमिंटनमध्ये तृतीय क्रमांक पटकाविला. याचबरोबर महाविद्यालयामध्ये रिक्त असलेल्या दोन सहा. प्रा. आणि ग्रंथपाल या जागा भरण्यासाठी प्रयत्न करून भविष्यामध्ये कृतिशील, कार्यक्षम शिक्षकांची तासिका तत्वावर भरती करण्यासाठी यशस्वीपणे प्रयत्न करण्यात आले.

प्राचार्य या रिक्त पदाची जागा भरण्यासाठी सर्व आवश्यक गोष्टी करण्यात आल्या. सन २००८ पासून विधी सहाय्यता विभागाची स्थापना करण्यात आली. सन २०१२-१३ पासून दर शुक्रवार आणि शनिवार मोफत समुपदेशन केले जाते. सहा. प्रा. विनोद वाघ याचे मुख्य आहेत. २००६-२००७ या वर्षापासून प्रथम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांना ऑन लाईन प्रवेशाची सोय करून देण्यात आली. सन २००५ पासून ग्रंथालयाच्या संगणक विभागाची सुरुवात करण्यात आली.

दि. ३० जानेवारी रोजी श्रीविद्या जयकुमार यांनी प्रभारी प्राचार्य म्हणून आलेले अनुभव "Building the institute" म्हणून आयोजित केलेल्या Panel Discussion मध्ये सांगितले. "Chrysalis 2014" या सदरांतर्गत जोशी-बेडेकर या महाविद्यालयाने आयोजित केलेल्या या कार्यक्रमांमध्ये मंडळाच्या विविध विभागांच्या महाविद्यालयांच्या प्रमुखांनी सहभाग घेतला. या कार्यक्रमाला उद्देश व्यवस्थापनामध्ये असणारी आव्हाने, गुण आणि दृष्टिकोन जाणून घेणे हा होता.

निवृत्ती

सौ. मंगल घाटणेकर दि. ३० नोव्हेंबर २०१३ रोजी ३३ वर्षे सेवा देवून वरिष्ठ लिपीक या पदावरून सेवानिवृत्त झाल्या. आमचे कडून हार्दिक सदिच्छा!

मार्च २०१४

विधी प्राथमिक परीक्षा आणि निकाल

महाविद्यालयाने दिनांक १ मार्च २०१४ रोजी विधी प्रथम, द्वितीय व तृतीय वर्षाची प्रात्यक्षिक परीक्षा घेतली. सदर परीक्षेचे निकाल दिनांक १० मार्च रोजी जाहीर करण्यात आले. दिनांक २५ मार्च रोजी पुन्हा एकदा सदर परीक्षा अनुपस्थित व अनुत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांसाठी घेण्यात आल्या. यावेळी दिनांक ७ एप्रिलला निकाल जाहीर करण्यात आला.

अभिरूप न्यायालय परीक्षा

महाविद्यालयाच्या तृतीय वर्षाच्या प्रात्यक्षिक अभ्यासक्रमाप्रमाणे दिनांक १० ते १५ मार्च या कालावधीत अभिरूप न्यायालय परीक्षा घेण्यात आली. दिनांक १८ मार्च रोजी VIVA घेण्यात आली. दिनांक ६ मार्च रोजी सायं. विशेष सत्राचेदेखील आयोजन करण्यात आले.

अभिरूप न्यायालय स्पर्धा

विवेकानंद विधी महाविद्यालय, चेंबूर, मुंबई यांनी दिनांक १ मार्च रोजी अभिरूप न्यायालय स्पर्धा आयोजित केली होती. सदर स्पर्धेमध्ये 'दूरदर्शन मालिकेतील किंवा कार्यक्रमासाठी मार्गदर्शक तत्वे' यासंबंधी खटला देण्यात आला. त्या स्पर्धेमध्ये विधी महाविद्यालयाचे विद्यार्थी मनीष काळे, सौमील आणि राजन लाकुरे (प्रथम विधी) यांनी भाग घेतला.

वार्षिक स्नेहसंमेलन

दिनांक २२ मार्च रोजी महाविद्यालयात वार्षिक स्नेहसंमेलन व बक्षीस वितरणाचा कार्यक्रम घेण्यात आला. या कार्यक्रमाला प्रमुख पाहुणे म्हणून निवृत्त जिल्हा न्यायधीश श्री. जे. के. दास हे उपस्थित होते. यावेळी शैक्षणिक वर्षे २०१३-२०१४ मध्ये महाविद्यालयाने आयोजित केलेल्या विविध स्पर्धेमधील विजेत्यांना बक्षीसे देण्यात आली. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी वि.प्र.मं.चे श्री. कयाळ उपस्थित होते.

एप्रिल २०१४

प्रात्यक्षिक परीक्षा

वि. प्र. मं. चे टी.एम.सी. विधी महाविद्यालयाने प्रथम द्वितीय व तृतीय विधीच्या प्रात्यक्षिक परीक्षेत नापास झालेल्या व गैरहजर विद्यार्थ्यांसाठी दिनांक १ आणि १६ एप्रिल २०१४ रोजी पुनः परीक्षा घेतली.

महाविद्यालयामध्ये प्रथम, तृतीय व पाचव्या सत्राच्या विद्यापीठाच्या परीक्षा १९ एप्रिलपासून सुरू झाल्या होत्या.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती

महाविद्यालयाच्या अंतिम वर्षाच्या विद्यार्थ्यांनी डॉ. आंबेडकर जयंतीच्या निमित्ताने डॉ. आंबेडकरांची एक तसबीर महाविद्यालयास भेट म्हणून दिली. या वेळी विद्यार्थ्यांना मिठाई वाटण्यात आली व सर्वांनी डॉ. आंबेडकरांप्रति आपला आदर व्यक्त केला.

१० वा स्मृतीदिन

वि.प्र.मं. चे माजी अध्यक्ष श्री. व्ही. एन. बेडेकर यांच्या दहाव्या स्मृतिदिनानिमित्त दि. १४ एप्रिल रोजी त्यांना आदरांजली वाहण्यात आली. या वेळी मंडळाच्या वतीने प्रा. बी. के. पासी यांचे "सामूहिक अध्ययन, सुसंस्कृत समाजनिर्मितीचे एक साधन" या विषयावर व्याख्यान झाले.

राष्ट्रीय चर्चासत्र

जी. जे. अडवानी विधी महाविद्यालय, वांद्रे, मुंबई आयोजित "पारंपरिक समाजातील महीब - एक आव्हान" या विषयावरील राष्ट्रीय चर्चासत्रामध्ये महाविद्यालयाच्या प्रभारी प्राचार्या श्रीमती श्रीविद्या जयाकुमार यांनी भाग घेतला. दिनांक २६ एप्रिलला झालेल्या दुपारच्या सत्रामध्ये श्रीमती जयाकुमार यांनी 'Empowerment and Media' या विषयावर सहअध्यक्ष म्हणून बाजू मांडली.

कारागृह भेट

दिनांक २६ एप्रिल २०१४ रोजी महाविद्यालयातील प्रा. मिथुन बनसोडे, अॅड. वैद्य, अॅड. गांधी यांच्यासह एकूण ३५ विद्यार्थ्यांनी ठाणे कारागृहाला भेट दिली. या वेळी विद्यार्थ्यांना कारागृहाविषयी विविध कायदेशीर माहिती देण्यात आली.

तपासणी केन्द्र

विद्यापीठाच्या प्रथम, तृतीय व पाचव्या सत्राचे पेपर तपासणीचे काम महाविद्यालयामध्ये सुरू करण्यात आले.

मे २०१४

MH-CET

दि. ८ मे २०१४ रोजी महाराष्ट्र शासनातर्फे घेण्यात आलेल्या वैद्यकीय प्रवेश परिक्षेचे (MH-CET-2014) चे आमचे महाविद्यालय एक परिक्षा केंद्र होते.

विद्यापीठाच्या परिक्षा

आमचे विधी महाविद्यालय विद्यापीठाच्या विधी अभ्यासक्रमाच्या सत्र २,४,६ च्या परिक्षेचे केंद्र होते. सदर परिक्षा २० मे पासून सुरू झाल्या.

सहविचार सभा

रविवार दिनांक १८ मे २०१४ रोजी सकाळी ११ वाजता महाविद्यालय पनवेल येथे विभागीय सरसंचालक व प्राचार्यांची सहविचार सभा आयोजित करण्यात आली होती. सदर सभेस महाविद्यालयाच्या प्रभारी प्राचार्या सौ. श्रीविद्या जयकुमार ह्या उपस्थित होत्या.

सोयी सुविधा तपासणी

महाराष्ट्र विद्यापीठ अधिनियम १९९४ मधील तरतुदीनुसार राज्यातील उच्च शिक्षणाचा दर्जा व गुणवत्तेमध्ये वाढ व संवर्धन करून राज्यातील विद्यार्थ्यांना चांगल्या व दर्जेदार प्रतीचे शिक्षण उपलब्ध करून देण्यामध्ये बरीच महाविद्यालये कमी पडली असून त्या संदर्भात नागपूर उच्च न्यायालयात दाखल झालेल्या जनहित याचिका क्र. २४४४/२०१३ व २४४६/२०१३ नुसार शासनाने / संबंधितांनी विहित केलेल्या निकषांची पूर्तता केली नसल्याचे स्पष्ट झाले. या पार्श्वभूमीवर शासन स्तरावरून विभागीय सहसंचालकांकडून राज्यातील उच्च शिक्षणातील गुणात्मक सुधारणा व सोयी सुविधांची तपासणी करण्याचे आश्वासन विधान मंडळास देण्यात आले. त्या संदर्भातील तपासणी बाबतचा विहीत नमुना व U.C.D. मध्ये सादर करण्यात आला व दिनांक २६ मे २०१४ रोजी विभागीय सहसंचालकांचे प्रतिनिधी म्हणून जोगेश्वरीच्या इस्माईल युसुफ महाविद्यालयाचे डॉ. राजेंद्र कलेश सहाय्यक प्राध्यापक यांनी व्यक्तिशः महाविद्यालयातील सोयी सुविधांची तपासणी केली.

जून २०१४

- CAP for LLB Exam - CAP चे काम दि. २५ जून २०१४ रोजी संपले असून एकूण ३८९३ उत्तरपत्रिका तपासणी करता आल्या होत्या.
- वार्षिक दिनदर्शिका-२०१४-१५ ची वार्षिक दिनदर्शिका विद्याप्रसारक मंडळाच्या कार्यालयात दि. १४ जून रोजी पाठविण्यात आली.
- प्रवेश प्रक्रियेची तयारी - प्रथम वर्ष द्वितीय वर्ष व तृतीय वर्षाच्या प्रवेश प्रक्रियेची तयारी पूर्ण झाली असून पुर्नःतपासणीच्या आधारावर द्वितीय व तृतीय वर्षाच्या आधारावर प्रवेश दिला जात आहे. प्रवेश प्रक्रिया समिती स्थापन करण्यात आली. असून प्रवेश प्रक्रिया अर्ज, अभ्यासक्रम व प्रात्यक्षिक पुस्तिका छापले आहेत.

मुंबई विद्यापीठाकडून प्रवेश प्रक्रियेसाठी देण्यात येणाऱ्या Online Registration link देण्यास उशीर झाल्यामुळे महाविद्यालयाकडून Online form upload करण्यास उशीर झाला तरी देखील महाविद्यालयाकडून १९ जून २०१४ रोजी संकेत स्थळावर प्रवेश प्रक्रिया अर्ज दाखल करण्यात आल्या.

स्थायी व्यवस्थापन समिती - स्थानिक व्यवस्थापन समिती (कलम ८५, महाराष्ट्र युनिव्हर्सिटी अॅक्ट) व विधी महाविद्यालय व्यवस्थापकिय समिती ह्यांच्यामध्ये दि. २७ जून २०१४ रोजी सभा झाली.

प्रवेश प्रक्रिया बाबत चर्चा करण्यासाठी सर्व विधी महाविद्यालयातील प्राचार्यांची दि. २८ जून २०१४ रोजी दु. १२.०० वा. बैठक झाली. प्रभारी प्राचार्या श्रीमती श्रीविद्या जयाकुमार ह्या देखील या बैठकीसाठी उपस्थित होत्या.

पोलीस हवालदार प्रशिक्षण

विभागीय उप. आयुक्त राज्य उत्पादन शुल्क, कोकण विभाग, ठाणे ह्यांनी केलेल्या विनंतीस मान देऊन महाविद्यालयातर्फे प्राध्यापक अॅड. श्री. अंबर जोशी हे पोलीस हवालदारांना जुलै आणि ऑगस्ट महिन्यात भिवंडी येथे प्रशिक्षण देण्यासाठी जाणार आहेत. ते खालील विषयांवर प्रशिक्षण देणार आहेत.

University Exams Nov. 2013

Top Ten

First year LL.B. (Sem. Ist)

Ranks	Name	Marks
1	Ms. Singh Sonam A.	257
2	Mr. Warang Akash D.	250
3	Ms Mehta Prachi J.	248
4	Ms. Bhamara Guru Preetkaur	243
5	Ms. Shukla Manasi M.	242
6	Ms. Waghola Varsha M.	241
7	Mr. Nadar Philiphas P.	240
8	Mr.Waje Nikhil D.	234
9	Mr. Wakade Vilas K.	233
10	Ms. Santos Leanne M.	232

Second year LL.B.(IIIrd Sem.)

Ranks	Name	Marks
1	Lele Sanket S.	257
2	Salunkhe Prakash S.	256
3	Sawant Shila A.	250
4	Patel Nimisha A.	249
5	Lonkar Sampada S.	248
6	Panjwani Nisha D.	240
7	Kurmi Ramesh Kumar	239
7	Sawant Preeti A.	239
8	Kadam Akshay R.	237
9	Shetty Anand	236
10	Baval Rupa A.	235

College Toppers

First LL.B. April 2013

Ranks	Name	Marks
1	Dongre Prashant Baban	500
2	Ramchandrani Reshma G.	489
3	Ganatra Jayesh Kiritkumar	484
4	Dighe Poorva Sanjeev	480
4	Dorwal Rahul S.	480
5	Saraf Swati Girish	465
6	Patel Zarna Bipin	463
7	Pillai Lalitha S.	460
8	Bal Tembe Swati B.	459
9	Sawant Madhura G.	458
10	Pansare Rima V.	449

Second Year – LL.B. April- 2013

Ranks	Name	Marks
1	Sawant Shaila Abaji	485
2	Baval Rupa Arvind	484
3	Marchant Nitin Sultanali	480
3	Pendse Renuka Milind	480
4	Kharkar Pauravi Umakant	469
5	Khosla Rashmi Rajesh	467
6	Lonkar Sampada C.	464
6	Almedia Avilene Sinclair	464
7	Shinde Mahesh Narayan	463
8	Kandarkar Kshitija Abhijeet	460
8	Doshi Pooja Prafulchandra	460
9	Khanolkar Akshata Anand	451
10	Dubey Trishala Satyaprakash	449

Third Year LL.B. - April - 2013

Ranks	Name	Marks	Ranks	Name	Marks
1	Gokhale Jayesh G	489	8	Sorte Trunal P	454
2	Mr. Kshatriya Satish M.	488	9	Hanchate Deepali C.	450
3	Akolkar Rupali S	486	9	Joglekar Prathamesh S	450
4	Mirashi Priya T	480	9	Mishra Aditya R.	450
5	Shah Manali M	470	9	Vishwakarma Deepti S	450
6	Jajvalya Raghavan R	465	10	Patil Smita A	448
7	Tupe Priya M	464	10	Kand Sayalee P	448
8	Asinkar Dipali D	454	10	Tendulkar Anagha S	448
8	Mathure Arati	454			

Top Three Ranks - Third Year LL.B. - April - 2014

Ranks	Name	Marks	Ranks	Name	Marks
1	Almeida Avilene S.	507	3	Salunkhe Prakash S.	480
2	Lele Sanket S.	484	3	Lonkar Sampada C.	480

Academic Prizes 2012 – 2013

List of Students Securing Top Positions

At Law Exams held in April 2013

1. Following Endowment Prizes are awarded to **Mr. Gokhale Jayesh Gopal** for having stood **FIRST** at **THIRD LL.B** Exam. Held in April, 2013. **(489/800)**

i) Late Shri Gunakar Joshi cash prize

ii) Late Shri Viju Natekar cash prize

Also awarded **Medal** with **Merit Certificate**

Also awarded with a cash prize of Rs.1000/- as desired by our ex-student Mrs. Sri Devi Iyer who stood first in the University of Mumbai in the final year LL.B. in 2011-2012. Mrs. Sri Devi Iyer wanted to distribute the prize money won by her to the rank holders.

2. **Mr. Kshatriya Satish Manulal** Stood **Second** at **Third LL.B.** Exam.
(488 /800) Held in April, 2013

Medal with **Merit Certificate**

Also awarded with a cash prize of Rs.1000/- as desired by our ex-student Mrs. Sri Devi Iyer who stood first in the University of Mumbai in the final year LL.B. in 2011-2012. Mrs. Sri Devi Iyer wanted to distribute the prize money won by her to the rank holders.

3. **Mrs. Akolkar Rupali S.** Stood **Third** at **Third LL.B.** Exam.
(480 /800) Held in April, 2013

Medal with **Merit Certificate**

Ms. Mirashi Priya Tanaji
(480 /800)

Stood **Third** at **Third LL.B.** Exam.
Held in April, 2013

Medal with **Merit Certificate**

4. **Late Shri. Viju Natekar** endowment cash prize to **Mr. Shriram Santosh Harishchandra** and medal for having stood **First** at **Third LL.B.** Exam. held in April, 2013 from amongst the **backward class students** (428/800).

5. **Miss Hanchate Deepali Chandrakant** has been awarded a **Late Shri B. S. Bagade Cash prize** for having secured highest marks in '**Law of Evidence**' (69/100) at **Third year LL.B. exam. April 2013.**

6. **Miss. Sawant Shaila Abaji** Stood **First** at **Second LL.B.** Exam.
(485 /800) Held in April, 2013

Medal with **Merit Certificate**

Also awarded with a cash prize of Rs.1000/- as desired by our ex-student Mrs. Sri Devi Iyer who stood first in the University of Mumbai in the final year LL.B. in 2011-2012. Mrs. Sri Devi Iyer wanted to distribute the prize money won by her to the rank holders.

7. **Miss. Baval Rupa Arvind** Stood **Second** at **Second LL.B.** Exam.
(484 /800) Held in April, 2013

Medal with **Merit Certificate**

8. **Mr. Merchant Nitin Sultanali**
(480 /800) Stood **Third** at **Second LL.B.** Exam.
Held in April, 2013

Medal with Merit Certificate

Ms. Pendse Renuka Milind
(480 /800) Stood **Third** at **Second LL.B.** Exam.
Held in April, 2013

Medal with Merit Certificate

9. **Mr. Dongre Prashant Baban**
(500 /800) Stood **First** at **First LL.B.** Exam.
Held in April, 2013

Medal with Merit Certificate

Also awarded with a cash prize of Rs.1000/- as desired by our ex-student Mrs. Sri Devi Iyer who stood first in the University of Mumbai in the final year LL.B. in 2011-2012. Mrs. Sri Devi Iyer wanted to distribute the prize money won by her to the rank holders.

10. **Ms. Ramchandani Reshma G.** Stood **Second** at **First LL.B.** Exam.
(489 /800) Held in April, 2013

Medal with Merit Certificate

Also awarded with a cash prize of Rs.1000/- as desired by our ex-student Mrs. Sri Devi Iyer who stood first in the University of Mumbai in the final year LL.B. in 2011-2012. Mrs. Sri Devi Iyer wanted to distribute the prize money won by her to the rank holders.

11. **Mr. Ganatra Jayesh K.**
(484 /800) Stood **Third** at **First LL.B.** Exam.
Held in April, 2013

Medal with Merit Certificate

12. **Ms. Dongre Prashant B.** has been awarded cash prize in the memory of **Late Shri B. S. Bagade Cash prize** for having secured highest marks in '**Constitutional Law** ' (68/100) at **First year LL.B. exam. April 2013.**

13. **Mr. Dongre Prashant Baban** has been awarded cash prize in the memory of **Late Shri M. N. Patil Cash prize** for having secured highest marks in '**Labour Law** ' (78/100) at **First year LL.B. exam. Nov. 2012.**

14. **Ms. Sawant Madhura Gurudas** has been awarded '**Green Award**' for having secured highest marks in '**Environmental Law** ' (76/100) at **First year LL.B. exam. April 2013.**

15. "**Shri Damodar Vinayak Pendse**" **Prize for Best Disciplined student** during the **Academic year 2012-2013** has been awarded to :

1. **Mrs. Swati Bal-Tembe & Mr. Samadhan Kashid** I LL.B.

2. **Ms. Sayyed Nusrat Jahan & Mr. Mohan Nimbalkar** II LL.B.

3. **Ms. Mirashi Priya & Mr. Bharat Parwani** III LL.B.

Criteria - Attendance, Academic Record, Participation in the Programmes of the College.

16. **Best Reader Award**

First Year - Ms. Leena Kavankar

Second Year - Mr. Vinod Are

Third Year - Mr. Rajendra Raorane

Criteria - Regularity in reading in the Library

Inter Collegiate Competitions 2013-14

Sr. No.	Name of competition	Date	Organised by	Place	Participation	Prize
1.	Mewar University & J & K study centre Essay Competition	June 2013	Mewar University & J & K Study Centre	Mewar Rajasthan	-	--
2.	राज्यस्तरीय आंतरमहाविद्यालयीन वक्तृत्व स्पर्धा - २०१३ - २०१४	१७, १८ ऑग. २०१३	नवनिर्माण कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय रत्नागिरी	रत्नागिरी	-	-
3.	आंतर महाविद्यालयीन वादविवाद स्पर्धा	१ सप्टे. २०१३	रामभाऊ म्हाळगी प्रबोधिनी	भावे हायस्कूल, पुणे	-	-
4.	Meenakshi College For women, Chennai	30 Sept.	Meenakshi College, Chennai	Chennai	-	-
5.	Navalmal Firodia law College, Pune state level - Debate Competition	30, 31 Aug.	N. F. Law College	Pune	-	-
6.	Vidhimanthan 2013	7 sept. 2013	N. G. College of law Ulhasnagar	Ulhasnagar	Ms. Ranjani Krishan Ms. Krishna Kamat	Best Speaker Ranjani Krishnan (Silver Medal)
7.	IXth L. K. Luthra Memorial Court - 2013	18 & 20 th 2013	Campus Law Centre, University of Delhi	Delhi	Ms. Krishna Kamat Mr. Akash Waranj Ms. Ranjani Krishnan	-

Sr. No.	Name of competition	Date	Organised by	Place	Participation	Prize
8.	Training Programme in Clinical Legal Education & Advocacy Skills	22 nd - 25 th Aug. 2013	Govt. Law College Mumbai	Mumbai	Mr. Rajendra Rao Rane Mr. Santosh Giri	–
9.	9th Inter Collegiate Client Counselling Competition	7th Sept. 2013	K. C. College Churchgate, Mumbai	Mumbai	Akash Warang Priti Mahajan	–
10.	3rd FYLC - Ranka Memorial Moot Court - 2013	28 - 30 . Sept 2013	University Five year Law College University of Rajasthan	Rajasthan	Mr. Gautam Jain Mr. Akash Warang Mr. Vinod Khare	Mr. Akash Warang Best mooter award (24th rank for College all over India 60 Colleges
11.	Mock Trial Competition	31st Aug. 2013	PES Law College, Dadar	Dadar Mumbai	Anjali Pandit Sumit Jadhav Sandeep Gunjal	Best Speaker Anjali Pandit
12.	13th Henry Durant Memorial	19 - 22	The Indian Soc. of International Law, Delhi	Delhi	Sanket Lele, Ms. Rajani Krishnan & Ms. Krishna Kamat	Our College was one among top 25 Colleges (score 62%)
13.	38th Bombay YMCA Annual st. level Athletic Meet 2013	22nd, 23 & 24th No. 2013	The Bombay Young Men's Christian Asso. Kandivli	Kandivli	–	–
14.	Bhagubai Changu Thakur College of Law, New Panvel Inter Collegiate Equation & Poster making competition	12 th Oct. 2013	N.B.C.T. College of Law	New Panvel	–	–

Sr. No.	Name of competition	Date	Organised by	Place	Participation	Prize
15	St. level Moot Court Competition Litigation - 2013	28th Sept. 2013	Dr. D. Y. Patil College of Law	Navi Mumbai	Manish Kale Saumil Rambhai Sanjay Naik	–
16.	The Dastur Essay Competition 2014	28th Feb 2014	The Chamber of Tax Consultant	Mumbai	–	–
17	Y.C. Chavan memorial 9th state level moot court Competition	7th & 8th Feb, 2014	Y. C. Law College Pune	Pune	–	–
18	Lokmanya Tilak National Appellate Moot Court Competition	31st Jan & 1st Feb	DES's N.F. Law College, Pune	Pune	–	–
19	4th भारतीय छात्र संसद	10th, 11th, 12 Jan 2014	MAEER'S MIT, Pune	Pune	–	–
20	ASTRAEA 2014	18th Feb. 2014	KES Law College	Mumbai	–	–
21	अभिरूप न्यायालय	25th Jan.	व्हाय सी विधी महाविद्यालय	कराड	Aboli Devdhar Sanjay Naik Rajan Lakule	Best Researcher
22	निबंध स्पर्धा	25th Jan.	व्हाय सी विधी महाविद्यालय	कराड	संदिप गुंजाळ संतोष गीरी पूजा दोषी	3rd Prize for Mr. Sandeep Gunjal

Sr. No.	Name of competition	Date	Organised by	Place	Participation	Prize
23	Law Quire		व्हाय सी विधी महाविद्यालय	कराड	Santosh Giri, Snehalata Sandeep Gunjal	2nd Prized for Mr. Santosh Giri
24	Dr. V. V. Bedekar Debate Competition	20 Feb 2013	VPM'S TMC LAW College	Thane	Mr. Manish Kale & Mr. Abhijeet Sawant	Prize Team 1st Prize Manish Kale 2nd Best Speaker Abijit Sawant 1st Best Speaker
25	Law Test Constitutional Quiz	20 Feb 2014	VPM'S TMC LAW College	Thane	Mr. Santosh Giri Mr. Sandeep Gunjal	Mr. Santosh Giri First Prize
26	Model Indian Parliament Session	27 Jan 2014	VPM's TMC Law College	Thane	More than 50 students of our College Participated	Best Answer on behalf of Govt. Mr. Dinanath Pandey Railway Minister Best Researcher Mr. Manish Kale (Minister for Women & Child Welfare) Mr. Santosh Giri Second Best Orator (Opposition leader)
27	State Level Nani Palkhiwala Elocution Competition	26 Jan. 2014	Nani Palkhiwala Trust	Mumbai	Mrs. Anjali Pandit	First Prize

Cultural Programme Report

Rangoli

1 st Prize	Saroj Patil	III LL.B.
2 nd Prize	Suchitra Sabale	III LL.B.
3 rd Prize	Khan Noori Fatima	III LL.B.

Mhendi

1 st Prize	Priti Mahajan	II LL.B.
2 nd Prize	Sayyed Nusrat Jahan	III LL.B.

Treasure Hunt

1 st Prize	Team Chetan	III LL.B.
2 nd Prize	Team Santosh Giri	III LL.B.
3 rd Prize	Team Priti	II LL.B.

Ramp Show

1 st Prize	Himali Patil	I LL.B.
2 nd Prize	Sayyed Nusrat Jahan	III LL.B.
3 rd Prize	Reshma Kakde	II LL.B.

Ramp Show (Boys)

1 st Prize	Manish Kale	I LL.B.
2 nd Prize	Vinod Hatkar	III LL.B.
3 rd Prize	Siddhesh Shetye	I LL.B.

Kavi

1 st Prize		
2 nd Prize	Vinod Hatkar / Khan Noori F.	III LL.B.
3 rd Prize	Himali Patil	I LL.B.

Singing

1 st Prize	Swati Kulkarni	III LL.B.
2 nd Prize	Deep Thakker	II LL.B.
3 rd Prize	Anand Shetty	III LL.B.

Antakshari

1 st Prize	Team 'D' - Anand Shetty Mohan Nimbalkar Sapana
-----------------------	--

2nd Prize Team 'A' - Vinod Hatkar
Shrikant
Suchitra Sable

मराठी वक्तृत्व स्पर्धा

१. प्रथम क्रमांक : संतोष गिरी - III LL.B.
२. द्वितीय क्रमांक : संगिता रोकडे - II LL.B.
३. उत्तेजनार्थ - मोहन निंबाळकर - III LL.B.

मराठी नैपुण्य चाचणी

१. प्रथम क्रमांक : संगिता रोकडे - II LL.B.
२. द्वितीय क्रमांक : राजन लाकुले - I LL.B.
३. उत्तेजनार्थ - संतोष गिरी - III LL.B.

Gymkhana Report (Annual Sports)

Table Tennis (Boys)

1 st Prize	Siddhesh Shetye	I LL.B.
2 nd Prize	Himanshu Budjade	III LL.B.

Table Tennis (Girls)

1 st Prize	Prajakta Tipale	I LL.B.
2 nd Prize	Priyanka Lohia	II LL.B.44

Carrom Singles (Girls)

1 st Prize	Shaila Pandit	I LL.B.
2 nd Prize	Deepali Bamble	III LL.B.

Carrom Singles (Boys)

1 st Prize	Swapnil Bhosale	III LL.B.
2 nd Prize	Chetan Patil	III LL.B.

Badminton Singles (Girls)

1 st Prize	Pooja Ail	II LL.B.
2 nd Prize	Priyanka Lohia	II LL.B.

Badminton Singles (Boys)

1 st Prize	Chetan Patil	III LL.B.
2 nd Prize	Dasharath Ubale	I LL.B.

Badminton Doubles Mix

1 st Prize	Gautam Jain & Pooja Ail	II LL.B.
2 nd Prize	Chetan Patil & Shaila Pandit	III LL.B.

Carrom Doubles Mix

1st Prize Swapnil Bhosale & Manasi Vichare

2nd Prize Chetan Patil & Sujata Patil

Chess

1st Prize Rajendra Pardeshi II LL.B.

2nd Prize Ravindra Paul II LL.B.

Long Jump (Boys)

1st Prize Siddhesh Shetye I LL.B.

2nd Prize Samadhan Kashid II LL.B.

Long Jump (Girls)

1st Prize Vaishali Patil II LL.B.

2nd Prize Saroj Patil III LL.B.

Discuss Throw (Boys)

1st Prize Samadhan Kashid II LL.B.

2nd Prize Jitendra Pagare I LL.B.

Discuss Throw (Girls)

1st Prize Vaishali Patil II LL.B.

2nd Prize Saroj Patil II LL.B.

100 mtr Running (Girls)

1st Prize Vaishali Patil II LL.B.

2nd Prize Manasi Vichare III LL.B.

100 mtr Running (Boys)

1st Prize Siddhesh Shetye I LL.B.

2nd Prize Rajendra Pardeshi II LL.B.

Kabadi

1st Prize

1. Samadhan Kashid (C)
2. Dagadu Thorbole
3. Ravindra Paul
4. Vikas Chavan
5. Mahesh Choudhary
6. Rajendra Pardeshi
7. Shivdas Naikwadi
8. Vinod Are

2nd Prize

1. Narsing Sangam (C)
2. Siddhesh Shetye
3. Hitech Patole
4. Akshaykumar Adsul
5. Esmer Gaiwad
6. Dasharath Ubale
7. Hemant Khutade

Cricket

1st Prize

1. Jitendra Pagare (C)
2. Sushilkumar Yadav
3. Sandesh Chavan
4. Akshaykumar Adsul
5. Esmbhar Gaikwad
6. Hitesh Patole
7. Pratik Thorat
8. Nitin Phad
9. Siddhesh Shetye
10. Hemant Khutade
11. Narsing Sangam

2st Prize

1. Samadan Kashid
2. Ganesh Achari
3. Vinod Are
4. Dipesh Bhoir
5. Samir Chavan
6. Mahesh Choudhary
7. Dagadu Thorbole
8. Vikas Chavan
9. Ravindra Paul
10. Chandrakant Kamble
11. Sudhir Patil
12. Rajendra Pardeshi

मराठी वाङ्मय मंडळाचा अहवाल

दि. २७ फेब्रुवारी २०१४ रोजी आपल्या महाविद्यालयाने मराठी राजभाषा दिवस साजरा केला. या कार्यक्रमांतर्गत पुढील प्रमाणे स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले.

१) मराठी वक्तृत्व स्पर्धा

२) मराठी नैपुण्य चाचणी स्पर्धा

महाविद्यालयाच्या मराठी वाङ्मय मंडळाने वरील स्पर्धांचे आयोजन केले होते. ह्या स्पर्धा दि. २५/०२/२०१४ रोजी घेण्यात आल्या. त्याचबरोबर मुलांच्या कलेला आणि त्यांच्या सुप्त गुणांना वाव मिळावा या उद्देशाने मराठी दिनाचे औचित्य साधून “मराठी गीत संध्या” या कार्यक्रमाचे आयोजन महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी केले. यामध्ये मराठी गीत प्रकार म्हणजेच, अभंग, लावणी, भारुड, भावगीत, लोकगीत इ. यांचे सादरीकरण मुलांकडून करण्यात आले.

या कार्यक्रमासाठी उत्स्फूर्तपणे मुलांनी सहभाग नोंदविला व उपस्थिती दर्शविली.

Legal Aid Cell Report

VPM's TMC Law College, Thane established a “Free Legal Aid Centre” in its college since January 2012. Prof. Vinod H Wagh is made in charge of the centre. This centre was established as per the mandate and direction of Legal Services Authority Act, 1979. This Centre is made available to all the poor and needy people who need some legal advice on different issues. This centre is open on every Friday and Saturday between 4 to 6 pm.

In the academic year 2013-2014, the centre had advised to several people on different legal issues. Most of the issues on which the advice was sought concern the domestic violence and family disputes.

The students of the colleges were also permitted to attend the centre and help the poor and needy people by drafting small complaints for them. Practicing lawyer and visiting faculty of the college also showed their readiness to help the people who came for seeking legal advice.

On 21st September 2013, the students of the College under the supervision of Prof. Vinod H Wagh and Adv. Sanjay Shinde visited a village, Mamdapur, Neral and conduct the legal literacy camp. In this camp the students in group presented the different legal issues by way of street play, singing, speech and made the people understand the importance of their rights and duties also. Various issues like, Fundamental Rights, Human rights, Domestic violence, Election, police atrocities etc were the subject of legal literacy camp. The said camp was appreciated by various newspapers.

The cell had also published hand bill on Biological Diversity Act, 1992" and distributed to all the guests, participants and students who attended the National seminar organised by the VPMs B.N.Bandodkar College of Science.

Publications & Papers Presented

Date	Seminar/ Conference/ Workshop Book	Organizer/ Publisher	Paper Presentation	Participation
31 st August 2013.	Seminar on "Library as a Source of Information and Knowledge".	The SIA College of Higher Education (Dombivli)	"Libraries Multidimensional Role in Society"	Ms. Sheetal Autade, Librarian
November, 2013 Issue.	Published in <u>Consumer Protection Judgements.</u> (Law Report)	D.L.T. Publications Delhi	"Contributory Negligence of Patients and Limited Liability of doctors under Consumer Protection Act, 1986".	Mrs. Sri Vidhya Jayakumar In- charge Principal
18 th January, 2014.	National Conference on "Dimensions of National Security".	Tolani College of Commerce & ICSSR	"Counter Terrorism Law in India and the Ajmal Kasab's Case – An Overview"	Mrs. Sri Vidhya Jayakumar In- charge Principal

1 st Feb, 2014 ISBN 978-93- 5149-199 -6	National Seminar on "Role of the Four Pillars in Sustaining Democracy"	Model College (Dombivli)	"Decriminalization of Politics in India – A reflection on the Recent S.C. Judgments"	Mrs. Sri Vidhya Jayakumar In- charge Principal
2014 ISBN 978-93- 81212- 25-7	"Heritage Tourism"	Editors Dr. Jyoti Marwah Dr. Rita P. Bhambi Bharti Publications	"Heritage Management: Law & the Role of Public Interest Litigation"	Mrs. Sri Vidhya Jayakumar In- charge Principal

Preparatory Exams

Time Table : Oct.2013   Timing - 6.00 pm to 9.00 pm

DATE	Sem. I	Sem. III	Sem.V
21.10.2013	Labour Law	Administrative Law	C.P.C.
22.10.2013	Contract – I	Family-II	Cr. P.C.
23.10.2013	Torts & C.P.	Transfer of Property	Interpretation of Statutes
24.10.20123	Legal Language	Company Law	PIL & H.R.

Time Table : April-May 2014 (Timing - 6.00 pm to 9.00 pm)

DATE	Year / Sem. I	Year / Sem.II	Year / Sem. III
28-04-2014		Jurisprudence	ACADR
29-04-2014		Contact - II	Evidence
30-04-2014		Land Laws	Banking
02-05-2014	Law of Crimes	Optional	Insurance
		(Criminology/ Tax/Insolvency)	
03-05-2014	Constitutional Law		IPR
05-05-2014	Family - I		Women, Children & Law
06-05-2014	Environmental Law		Law & Medicine

Practical Training Report

II LL.B. (PAPER II)

The Bar Council of India has introduced practical training as a compulsory subject for II LL.B. students. In the very beginning of the academic year 2013-2014 the college authority assigned the programme and project of the practical training.

From the beginning itself the lectures of practical training were conducted on every Monday and Tuesday during 4.30 pm to 5.30 pm.

The college authority, for the convenience of the student has already published a book covering all important topics as determined by the Bar Council of India for II LL.B. practical training. Such topics include Lok Adalat, Para Legal Training, Legal Aid and Client Interview, Counseling, negotiation, use of computer, PIL and its research and case comments. Prof. Vinod H Wagh was appointed as in charge for II LL.B. practical training.

During the lectures the students were asked to draft different applications. They were made understand the importance of PIL and by making small group, they research the different topics on which the PIL could be filed and some of them present their views on the indeed issues. The students were also commented the cases of High Court and Supreme Court.

The students were also asked to attend the different courts, tribunals and Lok Adalat organised in Thane and Kalyan courts.

The viva of the students was conducted in the month of January 2014 and written exam was held on 1st March 2014.

Project: The following different projects were given to the students;

1. Draft an RTI application
2. Draft a criminal complaint
3. Write an article with foot notes/end notes
4. Visit a Court/Tribunal or Commission and make report on it.

Assessment:

Project	: 30 Marks
Written Exam	: 70 Marks

In the beginning of the college all students were supplied with study material (English/Marathi) compiled by the college teachers.

Examination: Written examination was conducted on 1st March 2014 and the result was declared on 10th March 2014. Re-examination was conducted for failed and absentees on 25th March 2014 and the result of same were declared on 7th April 2014.

Report prepared by Professor Vinod H Wagh
In Charge II LL.B. practical Training

III LL.B.

Practical Training for III yr. LL.B. as prescribed by Bar Council of India consists of various components in two papers –

Paper III	Drafting (100 marks)			
Paper IV	Court Visit etc (100 marks)			
Total No.	M	F	Total	Ex - students
of Students	148	145	293	02

Notice to students & batches formation

The syllabus copy supplied at the time of admission gives a clear notice as to the practical training syllabus & components. In addition to that, students were given another in print indicating the components, expectations and marks distribution. Further the students were given the questions for drafts of pleadings & conveyances. They were also given self test questions to indicate what they were expected to know. The students were provided with files & papers for submission of their reports and drafts.

The students were put into batches with a teacher in charge. They were to report to the same teacher for every component. Close monitoring & guidance was thus facilitated. The following were the batches –

Div. & R. No.	Teacher	Div. & R. No.	Teacher
A 1 – 40	Mrs. Srividhya Jayakumar	B 1 – 40	Ms. Hetal Meisheri
A 41 - 75	Mr. Vinod Wagh	B 41 – 60 61 – 68	Mr. Aniruddha Babar Mrs. Latha Sakpal
C 1 – 40	Mr. Amber Joshi	D 1 – 40	Mr. I. A. Shaikh
C 41 – 75	Mr. Mithun Bansode	D 41 – 75	Ms. Vidya Gaikwad

Regular Lectures

Regular lectures commenced from 1st July, 2014. Every Monday & Tuesday during 4.30 – 5.30 pm. the students had regular lectures on Practical Training, and on other days students had library work and assignments.

Guidance in the drafting assignments, court visits, advocates office visits and moot courts were given during these periods. Special emphasis on daily cause lists of courts, hierarchy of courts, trial proceeding including examination of witnesses was given. Drafting of not only pleadings & conveyances but also drafting of affidavits in lieu of examination in chief, submission of statement of list of witnesses etc., was done. Students were shown, FIR, notices, affidavits and complaints so that they familiarize with the basic knowledge.

These regular lecture periods were utilized to also teach about arguments in courts through moot court exercises. Students were trained to appreciate the factual matrix of case, framing issues and research for the moot courts.

In these periods, students also shared their experiences in the court and also in advocate offices. Their doubts were cleared. The students were given assignments to go through the High Court & Supreme Court websites.

Special Lectures

In addition to regular faculty members, experienced members of the bar were invited & the following special lectures were arranged –

Date	Timing	Topic	Resource Persons
3 Oct.' 13	5.40 – 9.00	Drafting of Conveyances	Adv. Mr. I. A. Shaikh
4 Oct.' 13	5.40 – 9.00	Drafting of Conveyances	Adv. Mr. Amber Joshi
2 Jan.' 14	5.40 – 7.30	General Principles on drafting & Prac. Trg. Requirements for Exam.	Adv. Mrs. Sri Vidhya Jayakumar
3 Jan.' 14	5.40 – 9.00	Criminal Pleadings	Adv. Mr. I. A. Shaikh Adv. Mr. Amber Joshi
4 Jan.' 14	5.40 – 9.00	Matrimonial Pleadings	Adv. Mrs. Sunitha Kaprekar
7 Jan.' 14 21 Jan.' 14	7.30 – 9.00	Civil Pleadings	Adv. Mr. Amber Joshi
10 Jan.' 14 17 Jan.' 14 21 Jan.' 14	5.40 – 9.00	Criminal Pleadings	Adv. Mr. I. A. Shaikh Adv. Mr. Amber Joshi
13 Jan.' 14	5.40 – 9.00	Civil Appeals Review & Revision	Adv. Mr. F. N. Kazi
16 Jan.' 14	5.40 – 9.00	Drafting of Writs	Adv. Mr. Manoj J. Bhatt Adv. Mr. Amber Joshi

Exams

Drafting examination (45 Marks) was open book examination. students had been asked to submit 7 drafts of conveyances & 8 drafts of pleadings from the questions given at the time of admission into third years. (45 marks)

01.03.2014	6.00 – 9.00 pm	Written examination & submission of drafts.
10.03.2014 To 15.03.2014	5.40 – 9.00 pm	Moot Court Exams(30 marks)
18.03.2014	5.40 – 9.00 pm	Viva (10 +10 marks)
Court Visits (30 marks) & Advocates Office Visits (30 marks)		

Students had started their court visits from July' 2013. They were required to observe Civil & Criminal Trials. Students have visited courts in Thane, Mumbai, Kalyan, Kurla, Bhiwandi, Pune, Nashik and Palghar. A few students visited the Supreme Court at Delhi. Some students have visited the MHRC, MSCDRC, Lokayukta DRT and CAT.

Students have visited various offices of advocates to observe office management, record keeping, client meetings, etc. Black & white formal dressing was made compulsory for moot court exams & court visits.

Moot Courts

During regular practical training lectures, adequate training was given. Students were issued papers guiding them how to address courts & make oral submissions. Moot court competitions were held on September 10th & 14th. There was a special moot court presentation for all the students on 6th March'2014. First LL.B. students Mr. Manish Kale & Mr. Soumil Rambia presented the case they argued in an inter collegiate competition at Vivekanandha Law College, Chembur.

Reexams

Failing students & absentees were allowed to reappear in the re – examinations conducted on 25/03/14, 01/04/14 & 16/04/14.

Results

The results of the exams were declared on 10,11,19 March & 7 & 21 April.

Report by Mrs. Srividhya Jayakumar
Professor In-charge for III yr. LL.B.
Practical Training

Library Report

“Learning gives you creativity, creativity leads to thinking, thinking provides you knowledge and knowledge makes you great”...Dr. Abdul Kalam

As per the Ranganathan's Fifth Law of library, Library is a growing Organism” Keeping this in a mind we keep adding books to our Library collection. Details of Library collection are as follows:

COLLECTION:

Prior	Books	Journals	Bound Volumes	CD
	22964	21	2816	39
Additions	236	1	113	02
Total	23200	2	2929	41

Indian Bar Review (back Volumes) since 1983 is now made available in the Library.

BOOK BANK SERVICE:

	No. of Sets available	No. of students used the facility
F.Y.LLB	30	12
S.Y.LLB	30	07
T.Y.LLB	30	21

BEST READER AWARD:

To inculcate reading habit among the students “Best Student Reader in Library” award has been started from this year. Ms Leena Kavankar from First year, Mr. Vinod Are from second year and Mr. Rajendra Raorane from third year have been felicitated with award on College annual day.

AS BAR COUNCIL OF INDIA MADE IT COMPULSORY. WE HAVE ADDED FOLLOWING COLLECTION TO OUR LIBRARY:

- AIR Supreme Court Data base 1950-2011
- AIR High Court Data base 1950-2011
- Criminal Law Journal Data base 1950-2011
- AIR Privy Council Data base 1914-1950
- AIR Manual
- AIR Law Lines
- AIR Civil Cases 2013
- AIR Cheque Dishonor Reports 2013

- AIR Accidental Claims and Reports 2013

A total of Rs. 2,54,260/- has been spent for this AIR-BC 1 package.

However BCI has in July sent a circular asking law colleges to treat the circular compelling the purchase of AIR package as cancelled and withdrawn.

USERS:

All the students and staff of the college are entitled to be a member of the Library apart from that we also offer membership to outsiders on certain terms and after due verification. Till date we have total 97 outsiders as our members.

ADDITIONAL LIBRARY CARD:

The top ten students of our college in University Exams are provided with additional Library card.

ADDITIONAL COMPUTERS

In the month of June we have added 10 high end computers in the VPM Server room for the research activities of law students.

Ms. Sheetal Autade
Librarian

University Examination at our Centre Time Table of November 2013 Law Examination

Date	MORNING SESSION		EVENING SESSION		MORNING SESSION		Date
	11.00 TO 2.00		3.00 TO 6.00		11.00 TO 2.00		
	SEM – I	SEM – II	SEM –III	SEM – IV	SEM – V	SEM- VI	
21/11/2013	Labour Law	-	Administrative Law	-	C.P.C.	-	21/11/2013
22/11/2013	-	Crimes	-	Jurisprudence	-	ACADR	22/11/2013
25/11/2013	Contract - I	-	Family - II	-	C.P.C.	-	25/11/2013
26/11/2013	-	Constitutional Law	-	Contract –II	-	Evidence	26/11/2013
27/11/2013	Torts	-	Transfer of Property	-	Interpretation of Statutes	-	27/11/2013
28/11/2013	-	Family-I	-	Land Law	-	Banking & Nego. Inst. Act	28/11/2013
29/11/2013	Legal Language	-	Company Law	-	Public Int. Law & H. R.	-	29/11/2013
30/11/2013	-	Environmental Law	-	Criminology/Taxation/Bankruptcy	-	Insurance	30/11/2013
2/12/2013	-	-	-	-	-	Intellectual Property Law	2/12/2013
3/12/2013	-	-	-	-	-	Women Children & Law	3/12/2013
4/12/2013	-	-	-	-	-	Law and Medicine	4/12/2013
5/12/2013	-	-	-	-	-	Conflict of Law	5/12/2013

Vidhijna 2013 - 2014

MIPS – Fictitious Bill

(Prepared by Mrs. Srividhya Jayakumar, Incharge Principal assisted by Ms. Hemali Patil, I LL.B. for Model Indian Parliament Session held on 27 January 2014.)

Presumption : The following bill was introduced in Lok Sabha on 24th January 2014:-

Bill No XXX of 2014

A Bill Further To Amend 'The Juvenile Justice (Care and Protection of Children) Act, 2000'

Be it enacted by Parliament in the Sixty-Fifth Year of the Republic of India as follows:

Section 1: Short title, extent commencement:

- (1) This Act may be called the Juvenile Justice (Care and Protection of Children) Amendment Act, 2014
- (2) It extends to the whole of India except Jammu and Kashmir.
- (3) It shall come into force on such date as the Central Government may, by notification in the Official Gazette, appoint.

Section 2 : Definitions: In this Act, unless the context otherwise requires,

- (q) 'Principal Act' means The Juvenile Justice (Care and Protection) Act 2000

Section 3: Insertion of words in Section 2(y) of the Principal Act

In Section 2(y) of the Principal Act after words 'all words and expressions used but not defined in this Act and defined in the Code of Criminal Procedure ,1973 (2of 1974)', the words 'or Indian Penal Code 1860' shall be inserted.

Section 4 : Insertion of Section 21A: Juveniles in conflict with law for grave offences:

After section 21 of the Principal Act, the following section shall be inserted:

Section 21A: (1) Notwithstanding anything contained in this Act or any other law, in respect of any juvenile in conflict of law who is **above 16 years** and is accused of having committed the following offences :

- i. **Acid Attack** as dealt with under Section 326-B and 326-B of Indian Penal Code 1860
- ii. **Murder** as defined under Section 300 of Indian Penal Code
- iii. **Rape and Gang rape** as dealt with under Sections 375, 376-A, 376-D and 376-E of Indian Penal Code 1860
- iv. **Terrorist acts** as dealt with under Section 15 and 16 of Unlawful Activities Prevention Act 1967
- v. **Trafficking offence** under Sections 370 of Indian Penal Code

Section 16, 17, 18, 19 and 21 of the Principal Act shall not apply.

- (2) Where a Board or Court is satisfied that the accused under subsection (1) has committed the offences therein, the Board or Court shall convict the accused and punish with rigorous imprisonment for a term which shall not be less than five years, but which may extend to an imprisonment of either description upto ten years and fine.

Objects & Reasons:

The Juvenile Justice Act of 1986 dealing with rights and welfare of the children was replaced by the Juvenile Justice (Care and Protection) Act 2000. The Juvenile Justice Act 2000 deals with two categories of children that are 'juveniles in conflict with law' and children in need of care and protection'. The Act was enacted with a view to achieve following objects:

- i. To lay down the basic principles for administering justice to juvenile or the child in the Bill;
- ii. To make the juvenile system meant for a juvenile or the child more appreciative of the developmental needs in comparison to criminal justice system as applicable to adults;
- iii. To bring the juvenile law in conformity with the United Convention of the Rights of the Child;
- iv. To prescribe a uniform age of eighteen years for both boys and girls;
- v. To ensure speedy disposal of cases by the authorities envisaged under this Bill regarding juvenile or the child within a time limit of four months;
- vi. To spell out the role of the State as a facilitator rather than doer by involving voluntary organizations and local bodies in the implementation of the proposed legislation;
- vii. To create special juvenile police units with a humane approach through sensitization and training of police personnel;
- viii. to enable increased accessibility to a juvenile or the child by establishing Juvenile Justice Boards and Child Welfare Committees and Homes in each district or group of districts;
- ix. To minimize the stigma and in keeping with the developmental needs of the juvenile or the child, to separate the Bill into two parts-one for juveniles in conflict with law and the other for the juvenile or the child in need of care and protection;
- x. To provide for effective provisions and various alternatives for rehabilitation and social reintegration such as adoption, foster care, sponsorship and aftercare of abandoned, destitute, neglected and delinquent juvenile and child.

The Juvenile Justice Act 2000 has been further amended in 2006 to include institutional protection, adoption, prohibition of publication of names or photos of juveniles in conflict with law etc

However, in the course of time, the increasing juvenile delinquency has led to deterioration of the social and moral values and harmony. Juveniles are engaged in the heinous offences and some of them are dragged and compelled into heinous crimes. The 'Nirbhaya' and 'Shakti Mill' gangrape incidents got involved juvenile delinquents which shook the legal system. Public outrage has led to demands of suitable punishments considering the brutality of crimes. Considering the need of time and to prevent juvenile delinquency, the Juvenile Justice (Care and Protection) Amendment Act 2014 lists certain offences to which special punishments need to be given in order to prevent children from committing crimes. The bill seeks -

- i. To identify the heinous offences.
- ii. To impose higher penalties to suit the gravity of such offences.
- iii. To retain certain special provisions dealing with Juveniles in conflict with law.
- iv. To withdraw certain protections extended to juvenile in conflict with law in respect of the identified grave offences.

The Development of Indian Constitutional Law- a study on a few recent judgments of the SCI

Mrs Sri Vidhya Jayakumar
Incharge Principal

Interpretation of the Constitution is a huge responsibility of the courts especially keeping in mind the functions of the courts in protecting and guarding the supremacy of the constitution. Schwartz rightly said: A constitution is naught but empty words if it cannot be enforced by the courts. It is judicial review that makes constitutional provisions more than mere maxims of political morality. In practice there can be no constitution without judicial review. It provides the only adequate safeguard that has been invented against unconstitutional legislation. It is, in truth, the sine qua non of the constitutional structure.¹ Supreme Court of India as the apex court under the Indian Constitution is the final interpreter of not only the Constitution but also of all statutes.

The purpose of this paper is to bring together a few recent judgments of the Supreme Court that are interesting developments on the march of the constitutional law of the country. This paper in no way seeks to suggest that these are the only important cases. The SC verdicts giving green signal to Koodangulam project², insulating the bureaucracy from the political executive³, rejecting the patent plea for the cancer drug⁴, curbing the unauthorized use of red beacon lights⁵, regulating the Public Distribution to boost right to food⁶ and recognizing the rights of transgender persons⁷ and several others are indeed great strides in law. The LAW moves on.

Kasab's case: right to access to legal aid at the pre-trial stage

In Mohd Ajmal Amir Kasab v State of Maharashtra⁸ the court has clarified that the right to access to legal aid, to consult and to be defended by a legal practitioner, arises when a person arrested in connection with a cognizable offence is first produced before a magistrate. The court expressly declared that it is the obligation of the magistrate to make the accused fully aware of his/ her right to consult and be defended by a lawyer and in case the accused has no means to engage a lawyer that one would be provided to him from the legal aid at the state's expense. The court observed: The right flows from Articles 21 and 22(1) of the Constitution and needs to be strictly enforced. We, accordingly, direct all the magistrates in the country to faithfully discharge the aforesaid duty and obligation and further make it clear that any failure to fully discharge the duty would amount to dereliction in duty and would make the magistrate concerned liable to departmental proceedings.

¹ Schwartz, Constitutional Law: A Text Book, 3(1972)

² G. Sundarrajan v UOI, (2013) 6 SCC 620

³ TSR Subramaniam v UOI, AIR 2014 SC 263

⁴ Novartis AG v UOI, (2013) 6SCC 1

⁵ Abhay Singh v State of U.P., AIR 2014 SC 427

⁶ PUCL v UOI, (2013) 2SCC 663

⁷ National Legal Services Authority v UOI, AIR 2014 SC 1863

⁸ (2012) 9 SCC 1

The court further clarified that the right is not to be construed as sanctioning the presence of a lawyer during police interrogation. While accepting that the accused would need a lawyer to resist remand to police or judicial custody and for granting bail, to explain the consequences of confession in terms of S.164, Cr P C, to represent at the time of framing charges or when the court is examining the charge sheet and is deciding on the future course of the proceedings the court categorically declined to recognize any right on the Miranda principles⁹.

The court further ruled that the violation of right to legal aid will vitiate trial and the resultant conviction and sentence. But the failure to provide a lawyer in the pre trial stage would not vitiate trial unless it is shown that the failure had resulted in some material prejudice to the accused in the course of trial¹⁰.

Bhullar 's case: judicial review of pardoning power

Pardoning power under the Constitution is conferred on the President of India¹¹ and the Governors¹². This power has been in public debate for delays in disposing of the mercy petitions. In *Devender Pal Singh Bhullar v State of NCT of Delhi*¹³ the petitioner, a member of khalistan liberation front , had been convicted under IPC and TADA for killing 9 innocent persons and injuring 17 others in an attempt to assassinate Mr Bitta. His appeals, review petition and curative petition before the High Court and the Supreme Court had been rejected. His mercy petition before the President that was pending since 2003 had been rejected in June 2011 and therefore Bhullar filed this petition under Art 32. Based on precedents it was contented that the delay in deciding the mercy petition made the sentence inexecutable and that the petitioner's sentence of death be commuted to life imprisonment.

In this case the court reiterated that the power of pardon was open to judicial review on limited grounds of non application of mind, extraneous or irrelevant considerations, malafides and patent arbitrariness¹⁴. The court observed that the power under Art 72 and 161 is state prerogative and constitutional responsibility to be discharged in the larger public interest and welfare of the people; it is neither a matter of grace nor privilege. President and Governor shall act on the aid and advice of the council of ministers; on receipt of advice the president or governor has to take the final decision.¹⁵ The facts did not require the question whether the President or Governor can go against the advice tendered by the council of ministers to be probed and answered and that question still awaits an answer.

The petition of Bhullar was dismissed as delay was due to immense pressure by way of representations to the government from within and from outside India. The court also held that long delay cannot be invoked as a ground to commute death sentence

⁹ *Miranda v Arizona*, 384 US 436: Prosecution cannot make use of statements made by accused if his/ her right to counsel during police interrogation is denied.

¹⁰ *Supra* n 8 p 186-7

¹¹ Art 72

¹² Art 161

¹³ AIR 2013 SC 1975

¹⁴ *Id* at p 2009

¹⁵ *Id* at p 1998-9

to life imprisonment where a person is convicted under TADA. The court observed that the seriousness of the crimes involving gruesome killing and mass murder of innocent civilians should be gauged as standing altogether on a different footing. “The families of those killed suffer the agony for their entire life, apart from financial and other losses. It is paradoxical that the people who do not show any mercy or compassion for others plead mercy and project delay...”¹⁶

Disqualification of MPs, MLAs & MLCs- Articles 101 and 190

The decision in Lily Thomas v Union of India¹⁷ is the outcome of civil original writ petitions of 2005 filed by Lily Thomas and Lok Prahari in public interest challenging S 8 (4) of the RPA as ultra vires of Indian Constitution. Another PIL filed in 2004 for the same purpose by advocate Basant Kumar Chaudhary from Patna High Court was also heard and disposed off along with the earlier mentioned petitions.

The SC held S.8(4) of RPA unconstitutional and ruled as follows:

- (1) Parliament’s power to lay down disqualifications in respect of both Parliament and State Legislative Assemblies springs from Articles 102(1)(e) and 191(1)(e) of the Constitution and not from the residuary power under Article 248 and entry 97 of List I of Schedule VII
- (2) Vacation of seats on being subject to disqualification is automatic and immediate because of the words “forthwith” used in Articles 101(3)(a) and 190(3)(a)
- (3) S.8(4) which carves out a saving of sitting members of Parliament and State Legislatures from disqualifications under S. 8(1), (2) and (3) or which defers the date on which disqualification will take effect is clearly beyond the powers of the Parliament. The Parliament has clearly exceeded its powers in extending immunity to the convicted members.
- (4) Prospective effect of the judgment- Sitting members who have already incurred disqualifications under S. 8(1),(2)& (3) but have filed appeals or revisions which are pending are saved.
- (5) If any MP or MLA or MLC is convicted for offences as laid down in S.8(1),(2) &(3) and suffers disqualification after the pronouncement of this judgment his/her membership will not be saved by S.8(4) notwithstanding any appeal or revision

The ruling in Lily Thomas removes the discrimination between an ordinary individual and an elected member in the matter of conviction and contesting elections.

Eve teasing case : guidelines under A.142

In Dy Inspector of Police v S. Samuthiram¹⁸, the court upheld the dismissal of police personnel for eve teasing in a drunken state while on duty. The dismissal after due proceedings was challenged by the respondent before the TN Administrative Tribunal on the ground that the criminal trial of the respondent for eve teasing under the Tamil

¹⁶ Id at p 2010

¹⁷ AIR 2013 SC 2662

¹⁸ (2013) 1SCC 598

Nadu statute¹⁹ ended in acquittal. Tribunal dismissed the appeal and the respondent approached the High Court which allowed the writ petition, set aside the order of dismissal and ordered the reinstatement of the respondent with continuity of service forthwith, with back wages from the date of acquittal till payment. The Supreme Court allowed the appeal by the state and set aside the order of the high court.

Expressing its anguish over the growing menace of eve teasing and absence of suitable legislations²⁰, the court felt the need for urgent measures and gave several directions under Article 142 like deputing plain clothed female police officers in bus stops, railway stations etc, installing CCTV in strategic positions, establishing women's help lines, exhibiting by way of boards cautioning against eve teasing etc.

The case on the Constitutionality of S. 377, Indian Penal Code

Lawyers Collective's petition on behalf of Naz Foundation trust challenged the constitutionality of S.377²¹, Indian Penal Code on the grounds of violation of right to privacy, dignity and health (Art 21), right to equality and non discrimination (Art 14,15) and freedom of expression (Art 19) before the Delhi HC. The Delhi HC held S.377 unconstitutional in as much as it criminalized consensual sexual acts of adults in private. The provision was to continue governing non-consensual acts and acts of minors i.e. those who are not 18 years of age or above.

The Delhi High Court verdict was challenged by a large number of organizations and individuals²² and several joined as interveners before the SC in the appeal in Suresh Kumar Koushal v Naz Foundation²³.

The SC observed that the judicial review is intact undoubtedly yet the presumption of constitutionality will apply to both pre constitutional and post constitutional laws. The SC observed that considering the facts that IPC has been amended around 30 times since 1950, the latest amendment in 2013 although was in respect of sexual offences S. 377 was untouched, 172nd Law Commission Report had recommended deletion of S. 377 yet the Parliament thought it fit not delete S.377, court is not empowered to strike down unless a clear constitutional violation is proved merely because perception of the society had changed.²⁴

The court held that classification under S. 377 between those who indulge in carnal intercourse in the ordinary course and those who indulge against the order of nature does not suffer from any vice in order to be ultra vires of Art. 14,15. The court also felt that only 200 prosecutions have occurred in all these years since 1860 and the claim of abuse etc was not made out. Further a possibility of abuse cannot be held to be sufficient to strike an otherwise valid law. The court felt that with the anxiety of protecting the LGBT, the HC had relied upon foreign judgments which, it felt, cannot be applied

¹⁹ Tamil Nadu Prohibition of Eve Teasing Act, 1998

²⁰ SC opined that TN Act has also no teeth. (p 611)

²¹ S.377 criminalizes voluntary carnal intercourse against the order of nature and prescribes life sentence or imprisonment of either description for term which may extend to ten years and fine as punishment.

²² All India Personal Board, Apostolic Churches Alliance, Prof Bhim Singh etc

²³ AIR 2014 SC 563

²⁴ Id at p 597

blindfolded²⁵. Relying on judgments upholding death sentence in India although it has been abolished in many other jurisdictions, SC refused to see any violation of Art 21. The appeals were allowed and the HC order was set aside leaving it to the legislature to consider the desirability of deleting or amending S. 377.

Maharashtra Dance Bars - to be or to be not

Calling the cure worse than the disease, SC struck down the Sections 33A and 33B of Bombay Police Act, 1951 which prohibited any kind or type of dance in any eating house or permit room or beer bar as ultra vires Articles 14 and 19(1)(g) in State of Maharashtra v Indian Hotel and Restaurants Association²⁶.

Section 33A prohibited the holding of dance and declared the licenses issued to hold dance as cancelled. It prescribed a punishment of imprisonment up to three years and a fine up to two lakhs of rupees for violation of the prohibition and further empowered the Licensing Authority to cancel the Certificate of Registration after a hearing. The punishment in the absence of special reasons in the judgment shall not be less than three months imprisonment and a fine of rupees fifty thousand. The offences were declared cognizable and non-bailable. Section 33B provided that the prohibition in S.33A will not apply to drama theatre, cinema theatre and auditorium or sports club or gymkhana where entry is restricted to members only or a three starred or above hotel etc. The amendment that introduced these provisions in 2005 was intended to curb indecent, obscene or vulgar dances in bars and to protect against the exploitation of women, derogation to the dignity of women and depravity, corruption or injury to public morals.²⁷

Refusing to accept the classification of establishments for prohibition of dances, SC ruled that the obscene and immoral activities cannot be distinguished on the basis as to whether they are performed in dance bars or five star hotels and struck down the sections as contrary to Article 14. The court also held that the sections led to the closing down of most of the dance bars and thereby to unemployment of over 75,000 women and were therefore ultra vires Article 19(1)(g).

Reading down and doctrine of severability

The plea of the government to protect the legislation by reading down the expression “any kind or type” of dance by any person to mean dances which are obscene and derogatory to the dignity of women was also turned down by the court on the ground that any kind of dance is permitted in the establishments covered by S.33B. The government also contended that S.33A should be upheld by separating it from S.33B and declaring S. 33B alone unconstitutional. The court declined the application of the doctrine of severability because S.33A still prohibited the dances in the establishments falling under S.33A. The court opined that imaginative alternative measures to ensure the safety and improve the working conditions of the bar girls should be taken instead of prohibiting dancing, if the real concern of the state is the safety of women.²⁸

---

²⁵ Id at p 615

²⁶ AIR 2013 SC 2582

²⁷ Statement of Objects and Reasons to the amendment bill

²⁸ Supra n 26 p 2629

The Gujarat Lokayukta Case: the power of the Governor

The conflict between the Chief Minister of Gujarat and the Governor in the matter of appointment of the Lokayukta under the Gujarat Lokayukta Act, 1986 landed up in the SC in the State of Gujarat v R A Mehta²⁹. The issue was whether the Governor can sideline the democratic set up of the government under the Constitution and fill the post of Lokayukta himself in consultation with the CJ of the HC and the Leader of the Opposition and ignoring the advice of the Council of Ministers. Considering Articles 154, 163 and 361, the SC categorically ruled that the Governor shall act in accordance with the aid and advice of the Council of Ministers who are responsible to the legislature. The Governor is not answerable to the legislature and is also immune from judicial review and therefore if he would become all powerful the democracy would be in peril. The Governor is however different from the President as Art. 74 is not *pari materia* with Art. 163 and he has discretionary powers as carved out as exceptions in the Constitution or under statutes.

The appointment made by the Governor was, however upheld because the CM and the Council was fully part of the consultation process as the CJ had involved the CM and Council. The SC held that the according to the statute, the opinion of the CJ had the primacy and the objection of the Council is not binding in the consultation process under the statute. The SC also refused to see any weight on the grounds of objection raised by the government. Calling for a purposive interpretation of the statute to suppress the mischief of corruption and advance the object, the court opined that leaving the finality of choice of the Lokayukta to the Council would be disastrous and render the Act otiose³⁰.

NOTA case: freedom of expression includes the voter's right to cast a negative vote

In PUCL v UOI³¹ Supreme Court entertained a petition under Article 32 challenging the constitutional validity of rules 42(2) & (3) and 49-O of the Conduct of Election Rules, 1961 to the extent that these provisions violate the secrecy of voting which is fundamental to free and fair elections and is required to be maintained as per S.128 of the Representation of People Act, 1951 and rules 39 and 49M. The court observed that right to vote is a statutory right yet attached with massive significance; it is the essence of democracy. It was held that to not allow secrecy when a voter wants to cast a negative vote but to allow secrecy when he/she chooses to vote to any candidate was violative of Article 14. Observing that democracy and free and fair elections are basic features of the Constitution, the SC directed the Election Commission to implement NOTA provision in the ballot papers/ EVMs. The Election Commission was also directed to undertake awareness programmes to educate the masses.

²⁹ AIR 2013 SC 693

³⁰ Id at P 723

³¹ (2013) 10 SCC 1

Supreme Court Cured Acid Tatty

Mr. Vinod H Wagh

Assistant Professor

The Supreme Court of India again followed its own precedent and issued guidelines in regards with prevention of acid attack and selling acid in the market. A Criminal Writ Petition No.129 of 2006, Laxmi v. Union of India, was filed to seek direction from the Supreme Court to have some guideline on selling and purchasing the acid, as acid was causing much physical and mental damage to its victim. Laxmi was attacked in 2005 when she was 15-years-old by a man more than twice her age, who she refused to marry. This incident took place in broad daylight in one of Delhi's busiest market, left her physically and emotionally scarred. And also created many questions, to which Supreme Court was asked to give answers by filing the Public Interst Litigation in 2006.

Acid now a day's has become an effective and cheap weapon against the human being and especially against women. Incidents of such attacks show that it is used by those whose love proposal is either refused or not responded. Since no effective regulation about sale and possession of acid were in existence it become very easy to purchase and carry acid and use it against women. "The Poison Act, 1919" empowers the state government to regulate the sale and possession of poison and other matter incidental to it, but many states have not formulated any policy to prevent acid attack and at last Supreme Court stepped into and directed all the States who have not yet formulated any policy to follow its direction immediately.

What essential steps need to be taken to prevent such acid attacks is stringent punishment for completion or attempt of such offence, compensation including medical expenses in time and regulating acid sale. The Indian Penal Code or any other laws did not have any specific provision to name this act as crime and provide punishment but covered it under other provisions till this year. Now person may be punished maximum ten years imprisonment for causing damage or deformity and five years imprisonment for its attempt. The court also empowered to grant damages including medical expenses to the victim only after the accused convicted for alleged offence. But the real question is whether only stringent punishment can prevent acid attacks though it is important because preparators do not scare about punishment before doing such acts. The increasing of offences like rape and murder and even dowry death would have definitely been under control but unfortunately it is not true. What need to be done is to prevent preparation of such kind of offences, which can be made possible through supervising sale and possession of acid. Therefore the guidelines of Supreme Court are very worthy if implemented in its true spirit.

The Supreme Court has directed that acid can be sold only to a major person on production of his photo identity issued by government having his full address and unless he specify his purpose of purchasing acid. The shop keeper shall maintain the register and record all details in it i.e. name of purchaser, full address, purpose and quantity of acid he purchased. The shopkeeper if found violated these rules may be fined Rs.50, 000/-. The seller shall declare his stock of acid to the Sub-Divisional Magistrate (SDM) and in failing so or on inspection found more than required quantity can confiscate his

stock and further impose a fine of Rs.50,000/-. In all those institution where acid is require for different purpose like schools, colleges, hospitals, laboratory etc. These institutions should appoint a person who will be responsible and accountable if acid in their stock used for any offence. This institution shall maintain a register for entering a use of acid which is to be submitted to the SDM.

Another direction of Supreme Court is about the immediate compensation. Section 357 of the Code of Criminal Procedure Code provides compensation to the victim only if accused convicted. But the Supreme Court has directed to pay compensation irrespective of the result of trial. This compensation shall not be less than 3 lakh out of which 1 lakh shall be paid within two weeks from the date of incident and remaining within two months. Many times victim suffers more due to no medical help in time and their financial inability. But these directions now ensure that victim will get urgent medical help. State is now duty bound to provide compensation for failure in protecting fundamental rights of the person and preventing such attacks.

Will State prevent acid attacks? Almost two dozen incidents of acid attacks have been recorded from the day of SC's decision. What else can be done? The Poison Act, 1919 empowers state government to regulate poison sale and possession of it. Acid being poison can be regulated under this act. The State of Maharashtra have framed rules in 1972 and later amended it in 2006 thereby provided classes of persons to whom poison may be sold and maximum quantity which may be sold. Section 6 of Maharashtra Poison Rules 1972 provide punishment which extend three months imprisonment and Rs.500/- fine for first conviction and for all subsequent conviction, with imprisonment for six month and Rs.1000/- fine. This punishment is not at all enough and satisfactory, amendment must be carried out to increase punishment along with cancellation of licence permanently for the first conviction itself, at least for selling acid if found used in offence. The seller must not be let free if found violating rules and should be held responsible for abetting crime. Not only this, the seller must inform the nearest police station as a matter of duty if any person whose identity is doubtful and demanding acid more than what is required so that police can take preventive action against such person.

The last part deals with mentality of the preparators. It is found that most of the guilty persons of this offence are youth and coming from no criminal background. Therefore awareness programme among the youth and little bit co-operation from media can minimise such attacks. Electronic media shows the incidents of acid attacks which help those youth who are planning to do such attacks on their friends, girl, relative etc. Because of electronic media narration it become a cheap weapon to take revenge.

Acid is a very dangerous chemical. It can spoil a life of a person and hence the society should not allow this to be happening. Due to much awareness against the ragging by government machineries and media, now in school and colleges, many students now do not think about ragging as they realised that it could cause harm to both person involved. On the same footing acid attacks also being a kind of tatty, ragging, government machineries and media should create awareness about this.

But still no one can assure that there will not be any more acid attack, so better to take care of ourselves and others also.

Political parties should come within the purview of Right to Information Act – need of the hour

Mrs. Anjali Pandit
Student IIlyr. LLB

(Mrs. Anjali Pandit won the first prize in the state level Elocution Competition
Conducted by Nani Palkhiwala Trust)

We celebrated our National Voter's Day yesterday and today on such a befitting occasion of our Republic day, I stand before you to speak on the topic... "Political parties under the purview of RTI Act – Need of the Hour".

The application of RTI Act to the Executive and Judiciary has reaped huge benefits....public-awareness generated through an RTI petition resulted in the Bill for Judicial Accountability. Many important documents relating to the Commonwealth Games - 2010, 2G spectrum allotment and so on were brought into the public domain through RTI petitions.

Today the exigencies of time demand RTI to be extended to the inscrutable elements of the democratic set-up! That is to say, the political parties!

We, the people of India have adopted a representative democratic system, wherein the elected representatives voted to power legislate on behalf of the citizens. These elected representatives are after all the members of some or the other political party. Hence, the need for transparency and accountability ab initio!

The Central Information Commission in its order dated 3rd June, 2013 has said that it has no hesitation in concluding that the six national political parties [INC, BJP, CPI (M), CPI, NCP and BSP] have been substantially financed by the central government and, therefore, they are held to be public authorities under clause (h) of Section 2 of the RTI Act. As a knee-jerk reaction to the Order, a Parliamentary standing committee headed by Mr. Shantaram Naik was set up! It examined the scope of the definition of 'public authority' to see whether the CIC had expanded the definition to bring in political parties, thus triggering the introduction of the RTI (Amendment) Bill in Lok Sabha on 12th August, 2013. The amendment Bill removes political parties from the ambit of the definition of public authorities and hence from the purview of the RTI Act. The amendment will apply retrospectively, with effect from June 3, 2013.

It is to be noted that the definition of "public authority" under clause (h) of section 2 of the RTI Act is an inclusive definition as suggested by the words "and includes any body owned, controlled or substantially financed directly or indirectly by funds provided by the appropriate Government". No doubt CIC thought of bringing the political parties within its ambit.

In order to further strengthen the case, clause (f) of section 2 of the Representation of People Act defines political party as "an association or a body of individual citizens of India registered with the Election Commission as a political party under section 29A of this Act".

It is to be noted that the Election Commission is a constitutional body that registers the political parties formed from amongst the citizens and for representing the citizenry itself. Thus, it makes it very clear that information relating to the grounds for representation at election and how or why the selection of a particular member or candidate takes place needs to be made public. It only encourages transparency and ensures public faith in the party. The very objective of the RTI Act is to promote transparency and accountability in the working of every public authority. The criticality of the role being played by these political parties in our democratic set-up and the nature of duties performed by them point towards their public character, bringing them in the ambit of Section 2(h) of the RTI Act”.

An analysis done by the Association of Democratic Reforms regarding the income tax returns and statements filed by the six national parties with the Election Commission shows that most of the sources of funding of these parties remain largely unknown. Out of the total income of the parties i.e. out of Rs.4,895 crore - a staggering Rs.3,674 crore came from sources that were unknown.

This scenario raises questions on the integrity and public character of political parties. The RTI Act has come into force to keep a check on the very aspect of transparency and accountability of public authorities. Democracy requires an informed citizenry and transparency of information is vital to its functioning. The essence of RTI is to contain corruption and to hold governments and their instrumentalities accountable to the governed.

By bringing political parties within the ambit of RTI Act, the CIC has made an attempt to ensure good governance. The accountability of political parties to the public will not be just restricted to filing candidate affidavits at the time of elections or filing of income tax returns but also they will be answerable to the people for their unaccounted or unaudited expenses and party whips as well.

Section 29 B of the Representation of Peoples Act, 1951 states that the political parties can accept donation from any individual or company other than a government company. However, as stated by Ms. Anu Aga, the dissenting member of the Parliamentary standing Committee, the political parties do get concessions from the government. For instance, Allotment of bungalows at highly subsidized rates, Free airtime on Doordarshan and All India Radio during Lok Sabha and State Assembly elections and Tax exemption on donations.

Section 29 C of the same Act only speaks of the donations received. But the provisions of the Act are criminally silent on the expenditures incurred by the political parties every year, Book of accounts, auditing of accounts or public disclosure of the accounts. Herein, comes the RTI Act to the rescue, where a common man can seek information on the expenses and functioning of the political parties irrespective of whether elections are being held at that point in time or not!

Apart from financial misgivings, the emerging political trend of formation of coalitions is a major threat to public faith in a particular party – A voter votes for a candidate from a particular party and thereby eliminates the rest of the candidates.

That party he/she voted for when finds itself in a number crunch it forms a coalition with other party, whether a voter approves the other party or not! Hence, it becomes very much important to know on what principles they have agreed to form the coalition or whether the voter is betrayed of the faith he/she holds in that vote!

Having said that –

It would be interesting to note that there are comprehensive statutes on the functioning of the political parties in existence in many democracies around the world. The most elaborate one exists in the Federal Republic of Germany called The Law on Political Parties (Party Law). In UK, the Political Parties are governed by The Political Parties, Elections & Referendums Act, 2000 (PPERA-2000). These acts elaborately cover the formation, registration, constitution and workings of political parties including preparation of Book of Accounts, compulsory auditing of the accounts and public disclosure of annual accounts.

Therefore, the argument made by the Parliamentary standing committee in its report that inclusion of political parties under public authority in the RTI Act would disrupt their internal functioning holds no ground! Given the extremely low level of credibility that politicians as a class have in India, they must see this as an opportunity to redeem themselves in the eyes of the common man. If they willingly embrace transparency, it would help them bridge this credibility gap. If, on the other hand, they choose to fight it, they will only confirm the suspicion that they have much to hide.

In his Nani Palkhivala Memorial Lecture, the former Chief Justice of India, Justice S H Kapadia had said that “accountability” is a context driven concept. Like in a formal set-up the corporate directors owe legal, moral and social duties towards their company and its stakeholders; in democracy, the MPs and MLAs must be accountable to the people who elect them! Hence, this is a historic opportunity for the politicians to evolve as statesman and create a standard for themselves! As Harper Lee once said “*The one thing that doesn’t abide by majority rule is a person’s conscience*”. *The Central Information Commission’s order is such a test of conscience for the politicians!*

Light in the Dark

Mr. Aniruddha V. Babar
Lecturer

The philosophy of taking risk is hidden in an everlasting desire of mankind to know the unknown, to explore the unexplored, to understand the complex, to see the unseen. The human life without the elements of risks becomes a monotonous game of denials. Being a lawyer, every day in professional life we witness how an element of risk play role in justice delivery system. When you take a case file that has not been touched by anyone else just because of the risk elements involve in it soon becomes a life force that drive you positively 'insane' with a sense of pride, fear, ecstasy and compassion. Winning and losing never matters, a lawyer fights; he ought to fight a sincere, merciless, sacred battle in a battlefield that is often uneven and hostile.

Friedrich Nietzsche, the renowned German Philosopher when quoted "Live dangerously", necessarily emphasized upon the need to live a colorful, meaningful, multi-dimensional, selfless, roller-costar life. Do we really think that by denying the brutal, beautiful, senseless, meaningful, idiotic, funny, weird possibilities of life we would be able to run away to the everlasting fountain of pleasure, happiness, peace, tranquility satisfaction and wisdom?

The habit of denial has reached epidemic proportions. We are running away from life. We are running away from those endless possibilities that have alchemical potential. We are running away blindly from the darkness; not towards the light but to the darker abyss of the faculties of our own mind created by our own undeveloped consciousness.

The smooth and easy life is as illusory as difficult and troublesome living. Have we ever learned to take a risk to 'consciously' explore the darkest chambers of our mind wherein somewhere deeper the sacred secrets surviving dormant? Years have passed; we are walking silently in a dimension which is unknown to us. We are surviving, not living. It seems the mankind is gradually mutating into the species of "Amoeba". It seems the eternal values of love, compassion, and courage had long lost somewhere, and why not.....only a courageous man can love with compassion and heart- WE need to take huge risk to LOVE selflessly. Taking a risk to grow in love with a heartless soul is a bet on life. Defending a defenseless pauper is a risk that needs to be taken to defend not the man, but his existence as a human. Taking a risk to give helping hand to a man dying in "quicksand" generate a light of hope that is enough to make him smile in last moments. It is an ability to take risk, and risk alone make a man extraordinary; make him unique, different-a Man of Honour.

History, from time to time has witnessed the giants, the original ALCHEMISTS- right from Buddha to Osho and J.Krishnamurthy, from Socrates, Plato and Aristotle to Voltaire, Spinoza, Russel and Nietzsche, from Shakespeare to Pablo Neruda and Maxim Gorky, from Rumi to Khalil Gibran, from Abraham Lincoln, Martin Luther King (Jr) to Karl Marx, Mahatma Gandhi and Dr. Ambedkar who all their life took risk to establish the "realm of natural justice" and human values" to create just and fair world filled with camaraderie, mutual trust, care, compassion and love.

WE need chaos in our soul, compassion in heart, selflessness in thoughts to carve out a truly living human out of our zombie nature. Only by taking a risk of losing the much accustomed darkness, we can set on a journey of transformation to better our inner and outer world.

The risk is a tool necessary to shape up our life. What life is life that has not taken a risk to live for the others? What life is life that has not taken a risk to face the adventures and challenges? What life is life that has not taken a risk to see the extremes? What life is life that has not taken a risk to stand strong in the defense of ever shining gems of human values? What life is life that has not dared to experience the arms of beloved? What life is life that has not dared to kiss the fire? What life is life that has not dared to experience love, lust, trust, betrayal, Justice, oppression, cruelty, compassion, goodness, badness, courage, cowardice? What life is life that has not evolved?

In this world of cruelties and hostilities, love and lust, trust and betrayals we all can take a step ahead with courage in heart, to take a final risk to become a light in the dark.

Status of Victims and Criminal Justice System in India

Mr. Sandeep Gunjal

Student, III LLB

“It is a weakness of our jurisprudence that the victims of the crime, and the distress of the dependents of the prisoner, do not attract the attention of the law. Indeed, victim reparation is still the vanishing point system of our criminal law. This is a deficiency in the system which must be rectified by Legislature. We can only draw attention in this matter.”¹

From the above, it can be understood, that the victim is still suffering in this modern era. First let us know who is a victim & how a person becomes the victim. Victim is an unfortunate person who suffers from some adverse circumstances such as crime. Cross & Jones define crime as a legal wrong the remedy for which is punishment of the offender at the instance of the state.

A. Impact of Crime on Victims

Until 1970s the victims of crime were a forgotten entity in the criminal justice system. The attitude began to change as the discipline of victimology came into its own. The past few decades have witnessed a revolution in the way society deals with victims of crime. Many countries have now recognized the need to provide services to victims to help them recover from the effects of crime and assist them in their dealings with the criminal justice system. But in India, there has not been any significant improvement in the position of victims in the criminal justice system. The present paper has attempted to examine the position of victims of crime in India and the criminal justice system. The paper also emphasizes the need to provide assistance to crime victims. The authors of the present paper have also suggested some of the immediate steps that are to be implemented by the law enforcement agencies in India to improve the position of victims in the criminal justice system.

Crime affects the individual victims and their families. Many crimes also cause significant financial loss to the victims. The impact of crime on the victims and their families ranges from serious physical and psychological injuries to mild disturbances.

B. Extent of Crime

In most countries, officially reported crimes are only the tip of the iceberg as many crimes go unreported due to a variety of factors. Crimes such as family violence are hardly reported, for obvious reasons. Even in the case of crimes committed outside the home, offences relating to sexual assault or sexual harassment are also grossly under reported.

The Code of Criminal Procedure² of India divides offences as cognizable and non-cognizable. Cognizable offences are those for which a police officer can arrest a suspect

¹ Justice Krishna Ayyar, (Rattan Singh V. State of Punjab) AIR 1980 S.C. 84

² First schedule.

without a court warrant. Non-cognizable offences are those for which a police officer cannot arrest a suspect without a court warrant.

History and Development of Victimology in India

A. Evolution of Victimology in India

At present, a crime victim or a complainant is only a witness for the prosecution. Whereas the accused has several rights, the victim has no right to protect his or her interest during criminal proceedings. Sometimes, even the registering of a criminal case in the police station depends upon the mercy of the police officer: victims suffer injustice silently and in extreme cases, take the law into their own hands and seek revenge on the offender.

Though no separate law for victims of crime has yet been enacted in India, the silver lining is that victim justice has been rendered through affirmative action and orders of the apex court. Besides, many national level Commissions and Committees have strongly advocated victims' rights and reiterated the need for a victims' law.

Overview of the Indian Criminal Justice System

India derived its criminal justice system from the British model. There is a clear demarcation of the role and powers and functions of the Legislature, Executive, and Judiciary. The judiciary is independent and there is a free press. The penal philosophy in India has accepted the concepts of prevention of crime and treatment and rehabilitation of criminals, which have been reiterated by many judgments of the Supreme Court. Victims have no rights under the criminal justice system, and the state undertakes the full responsibility to prosecute and punish the offenders by treating the victims as mere witnesses.³

Challenges and Proposal for Measures for Victims in India

The rights of victims should be recognized by law. In the process of prevention of victimization and the protection of victims, there are many challenges faced in India which are being tackled through some positive measures. Some of the challenges and the countermeasures include:

A. No Separate Law for Crime Victims Yet

But continuous efforts are going on to enact a national law for victims. The ISV's Victim Bill is a model draft Bill. Code of Criminal Procedure empowers courts to award compensation to victims from the fine amount while convicting & sentencing the culprit.

B. Corruption in the Indian Criminal Justice System

Corruption by public officials erodes the entire health of the society and victimizes people in all sections of the population. Many steps to reduce the level of corruption and accumulation of illegal wealth have been taken by the Government. Declaration of assets and wealth by judges of the higher judiciary and ministers of the government is a recently introduced example.

³ http://www.unafei.or.jp/pdf/Kumarvelu_hockalingam_visited_on_date-13th_jan_2014.

C. Empowerment of Women to Prevent Victimization of Women

Serious efforts to change the traditional submissive and victimized role of women have been taken up by NGO's and the Government. One attempt is the consistent struggle and active efforts by women's organizations to get more political power for women in the form of representation in the Parliament, state legislatures and local bodies through a 33% reservation of seats for women in these bodies. Women have already succeeded in getting representation in local self-government but the struggle continues to get reservations for women in Parliament and state legislatures. Many concessions, special privileges and tax rebates are provided for female students to encourage them in higher education and employment, and to encourage senior women citizens in economic self-reliance. ⁴ The Cradle Baby scheme of the TamilNadu State Government is a step towards protecting female babies and preventing female infanticide.

D. Empowerment of Children

Making primary education a fundamental right under the Constitution is a leaping step to empower children as education is the tool for development. The implementation of this right will have a bearing on other kinds of victimization such as child labour. ⁵ Strengthening the Noon Meal scheme in the schools for the children in TamilNadu and the introduction of this scheme in other states will attract more children from the disadvantaged sections of the society to schools to pursue study.

E. Major Challenge is Implementation

Transparency and honesty among the politicians who make policies and the commitment of government officials who are charged with the responsibility for implementation are the big challenge. Whereas the situation of victims has not been satisfactory in India, developed countries, including the United Kingdom, have gone far ahead to render victim justice, but the expectations and aspirations of victims remain high even in those countries which do not match the accomplishments made elsewhere. The UK enacted the Criminal Injuries Compensation Act in 1995. The Home Office in the UK, in its report "Criminal Justice: The Way Ahead", in 2001, found that "many victims felt that the rights of the accused of a crime take precedence over theirs in criminal proceedings". During the long proceedings of investigation and trial, victims are not kept informed or provided with a sense of security. Very often, victims are expected to appear in courts for cases, which are adjourned even without their notice, or they are subjected to unnecessarily stressful courtroom experiences. The agencies meant to help victims do not always understand and respond effectively to their needs. This revelation has made the UK recommend some measures to balance its system of justice. Hence, victim justice has not been achieved in full even in countries where lots of developments have been made. We have to pursue the matter vigorously with the governments and with civil society to realize the basic provisions envisioned in the U N Declaration of Victims in the majority of developing countries.

⁴ Economics and political weekly-vol-XLV-n0.23, June 05, 2010

⁵ Economics and political weekly-vol-XLV-n0.23, June 05, 2010

Recent Laws to Care for and Protect Special Categories of Victims

There are also significant developments in the form of new laws to promote the cause of victims and to mitigate the sufferings of potential victims of vulnerable sections of the population such as women, children and elders. The recent enactments passed by the Parliament have a significant bearing on preventing victimization and giving relief to victims:

A. The Protection of Women from Domestic Violence Act, 2005

⁶ “The Protection of Women from Domestic Violence Act, 2005” is a major achievement of the women’s movement towards protection of domestic violence victims after a struggle of 16 years. This Act aims to provide for more effective protection of the rights of women guaranteed under the Constitution. The definition of domestic violence is wide enough to include physical, sexual, verbal and emotional abuse. The unique feature of the Act is that it prohibits denying the victim “continued access to resources or facilities which the aggrieved person (victim) is entitled to use or enjoy by virtue of the domestic relationship, including access to the shared household”. A police officer, protection officer or a magistrate who has received a complaint of domestic violence has a mandatory duty to inform the victim of her right to obtain a protection order or an order of monetary relief, a custody order, a residence order, a compensation order or more than one such order and the availability of the services of service providers, protection officers, and the right to free legal services under this Act. A violation of the protection order by the respondent is an offence which can result in imprisonment for one year or a fine up to Rs.20,000 or both. If the protection officer refuses to discharge his duties, he shall be punished with imprisonment for one year or with a fine of 20,000 rupees or with both.

B. The Maintenance and Welfare of Parents and Senior Citizens Act, 2007

This is also an innovative law aiming to protect elders and prevent elder abuse and victimization, which is a growing problem in many countries, including India. Under this law, an obligation is created of the children or adult legal heirs to maintain their parents, or senior citizens above the age of 60 years who are unable to maintain themselves out of their own earnings, to enable them to lead a normal life. If children or legal heirs neglect or refuse to maintain the senior citizen, the Tribunal can pass an order asking the children or legal heirs to make a monthly allowance for their maintenance.

C. Prevention of Child Abuse and Victim Protection

Empowering the child is the road to prevention from abuse and victimization. Protection of children against sexual offences Act, 2012 is a great step. To empower the child, education is the tool. Therefore, primary education for children has been made a fundamental right as per the decision of the Supreme Court of India in Unnikrishnan’s Case (1993).⁷ Article 21-A of the Constitution states that “The State shall provide free

⁶ The Protection of Women from Domestic Violence Act (43 of 2005), Professional Publication, New Delhi.

⁷ M.P.Jain, Indian Constitutional Law, Wadhwa & Wadhwa, Nagpur, fifth Edition (2007) p.1704.

and compulsory education to all children of the age 6-14 years in such manner as the State may by law determine". The proposal also will have a positive impact on eradication of child labour. The spread of elementary education through constitutional measures would have a good impact on other social indicators like population growth, health and women's development as well as enhancement of productivity of the economy and reduction in unemployment.

The National Commission for Protection of Child Rights (NCPCR)

This Commission was set up in March 2007 and its mandate is to ensure that all Laws, Policies, Programmes, and Administrative Mechanisms are in consonance with the Child Rights perspective as enshrined in the Constitution of India and also the UN Convention on the Rights of the Child.

India ratified the United Nations Convention on the Rights of the Child in 1992 and this Act was passed as one of the necessary steps to protect the rights of children in the country. The National Commission for Protection of Child Rights has been taking up various issues brought forth in the area of child abuse. After inquiry, the National Commission can recommend initiation of proceedings for prosecution or any other action it may deem fit.⁸

Supreme Court Recently Orders States to Probe all Acquittals

Far reaching implications for law enforcement and the criminal justice system. Every criminal case with accused being acquitted will have to be examined by state government to ascertain whether there were any lapses by police and the prosecution or if accused were deliberately framed. 6 months time has been given to state government to put in place a mechanism to examine all acquittal orders and record reasons for failure of prosecution cases. It also suggested a standing committee of seniors officers of police and prosecution departments be vested with aforesaid authority and penal action for erring officers. Also ordered govt to evolve a concrete procedure so that only those against whom sufficient evidence if available shall undergo rigors of criminal prosecution. In the view of the court, an acquittal means either police or prosecution failed to secure justice for the victims or the accused has been framed.⁹

Conclusion

From the above discussion, it can be said that to reduce the crime and sufferings of victim, the whole society including victim should take active part in the prevention of crime. As said in Bhagwad Gita by Lord Krishna:

“yada yada hi dharmasya
glanir bhavati bharata
abhyutthanam adharmasya
tadatmanam srijamy aham”¹⁰

⁸ Dr. H.O. Agarwal , International Law & Human Rights, Central Law publication, 14th Edition (2007), p.805

⁹See _____ Indian Express Dated on – 08/01/2014.

¹⁰ Bhagwat Gita- Chapter IV, verse-VIII.

It means “Sri Krishna said: Whenever and wherever there is a decline in virtue/religious practice, O Arjuna, and a predominant rise of irreligion—at that time I descend Myself, i.e. I manifest Myself as an embodied being.” In short, it can be said that whenever and wherever a crime is going to happen or is committed, the person who is victim should oppose the injustice which is to befall on him, by himself acting as Sri Krishna in today’s modern world i.e. Kalyug.

(This got the third prize in the State Level Intercollegiate Legal Essay Writing Competition at Bharatiya Vidyapeeth's Y C Law Collage, Karad)

Independent Directors – A New Perspective

Manisha Mohan Wagh

Lecturer

Definition

The terms “Board of directors” or “Board”, “director”, “manager” and “managing director” have been defined in the old Companies Act, 1956 (“the old Act”). The old Act did not have a definition for an “Independent Director”. An independent director may also be known as a non-executive or a part time director because he does not participate in the day-to-day affairs or activities of the company. However, the new Companies Act, 2013 (“the Act”) does have a specific definition of the term “independent director” in S.2(47) which is further elaborated upon in other provisions of the Act.

It appears that the legislature has accepted the recommendation of the JJ Irani Committee Report (“the Report”) which had recommended the presence of independent directors to improve corporate governance particularly for public companies or companies with a significant public interest. According to the Report, independent directors would be able to bring an element of objectivity to Board process in the general interests of the company and would thereby benefit minority interests and smaller shareholders. The Report further goes on to recommend that law should recognize the principle of independent directors and spell out their role, qualifications and liability. The Report also recommended that a definition of independent directors should be incorporated in the Company law.¹

Code for Independent Directors

Judging by the number of Sections referring to independent directors and the conditions and criteria laid down to ensure independence, it appears that the legislature has given the term “independent director” a great deal of attention and a lot of significance in the Companies Act of 2013. In fact, a whole new Code has been introduced in the Act in Schedule IV, being a Code for Independent Directors. This Code is described as a guide to professional conduct for independent directors and is divided into VIII sections vis-à-vis independent directors, dealing with:

- Guidelines of professional conduct,
- Role and functions,
- Duties,
- Manner of appointment,
- Re-appointment,
- Resignation or removal,
- Separate meetings and
- Evaluation mechanism.

---

¹ www.google.co.in

Primarily, the independent director has been defined in the definition clause as an independent director referred to in S.149(5). The Act makes it mandatory for every listed company to have at least one-third of the total number of directors as independent directors. The Rules framed under the Act lay down the number of independent directors required in certain classes of companies and the conditions for appointment. The relation of an independent director to a company, its holding, subsidiary or associate company, has been explained in detail and several conditions and criteria have been listed to ensure the standard of independence of the independent director. It is even mandatory for the independent director himself to give periodic declarations that he meets these criteria of independence.

In fact, a considerable portion of S.149 of the Act has been devoted to the independent director and it is mandatory for the company as well as the independent director to abide by the provisions of the said Schedule IV of the Act.

Selection and Appointment

The Act lays down the manner of selection of independent directors and the maintenance of a data bank of independent directors, maintained by any body, institute or association having expertise in creation and maintenance of such data bank, as may be notified by the Central Government. The data bank shall create and maintain data of persons eligible and willing to act as independent directors in accordance with such rules as may be prescribed. The Central Government may prescribe the manner and procedure of selection of independent directors who fulfill the qualifications and requirements as specified. The Rules framed under the Act contain the list of details mandatorily required in respect of each person included in the data bank, eligible and willing to be appointed as an independent director. However, it is clear that the responsibility of exercising due diligence before selecting a person as an independent director from the data bank *shall lie with the company making the appointment.*

The appointment of an independent director shall be approved by the company in general meeting and the explanatory statement annexed to the notice of the general meeting shall indicate the justification for choosing the appointee as an independent director. Save as otherwise expressly provided in the Act, every director shall be appointed by the company in general meeting. The annexed explanatory statement shall include a statement that in the opinion of the Board, the independent director to be appointed, fulfils the conditions specified in the Act for such an appointment.

Qualification

The Rules framed under the Act specify that an independent director shall possess skills, experience and knowledge in one or more fields of finance, law, management, sales, marketing, administration, research, corporate governance, technical operations or other disciplines related to the company's business.

Meetings of the Board

The Board may call a meeting of the Board at a shorter notice than that prescribed under the Act, to transact urgent business, subject to the condition that at least one

independent director, if any, shall be present at the meeting. Furthermore, in the case of absence of independent directors from a meeting of the Board, decisions taken at such a meeting shall be circulated to all the directors and shall be final only on the ratification thereof by at least one independent director, if any.

The Code for Independent Directors provides for separate meetings of independent directors without the attendance of non-independent directors and members of management. Such meetings shall be held at least once in a year. Such meetings shall, inter alia, review the performance of non-independent directors and the Board as a whole and also review the performance of the Chairperson of the company.

Committees of the Board

The Act requires certain companies and such class or classes of companies, as may be prescribed, to constitute Committees of the Board such as Audit Committee, Nomination and Remuneration Committee and Stakeholders Committee. The independent directors play an important role in the constitution of these Committees of the Board as the Act mandates their presence and active participation in these Committees.

Tenure

Subject to S.152, an independent director shall hold office for a term up to five consecutive years on the Board of a company but shall be eligible for re-appointment on passing of a special resolution by the company and disclosure of such appointment in the Board's report. Notwithstanding the above, no independent director shall hold office for more than two consecutive terms, but such independent director shall be eligible for appointment after the expiration of three years of ceasing to become an independent director. An independent director shall not, during the said period of three years, be appointed in or be associated with the company in any other capacity, either directly or indirectly.

Remuneration

An independent director shall not be entitled to any stock option and may receive remuneration by way of fees, re-imbursement of expenses for participation in the Board meetings and other meetings and profit related commission as may be approved by the members.

Hence, an independent director may receive remuneration by way of fees for attending meetings of the Board or Committee thereof or for any other purpose whatsoever as may be decided by the Board. However, two conditions need to be satisfied; namely, the amount of such fees shall not exceed the amount as may be prescribed and different fees for different classes of companies and fees in respect of independent directors may be such as may be prescribed.

Retirement and Re-appointment

The provisions of retirement of directors by rotation and their re-appointment, shall not be applicable to the appointment of independent directors. Furthermore, independent

directors, whether appointed under this Act or any other law for the time being in force, on the Board of a company, are not included in the “total number of directors” while ascertaining the number of directors whose period of office is liable to determination by retirement by rotation.

Liability

The Act has limited the liability of independent directors as also that of non-executive directors not being promoters or key managerial personnel. Such a director shall be held liable only in the following cases:

- Acts of omission or commission by a company which had occurred with his knowledge;
- Acts of omission or commission by a company attributable through Board processes;
- Acts of omission or commission by a company with his consent or connivance and
- Where he has not acted diligently.

Resignation and Removal

The resignation and removal of independent directors shall be in the same manner as is provided in the Act for other directors. An independent director who resigns or is removed from the Board of the Company shall be replaced by a new independent director within a period of not more than one hundred and eighty days from such resignation or removal as the case may be. However the requirement of replacement shall not apply where the company fulfils the requirement of independent directors on its Board without filling in the vacancy.

Conclusion

The role of the independent director in a company appears to have changed drastically as seen from the above provisions of the Companies Act, 2013 and the Rules framed thereunder, pertaining to independent directors. The independent director has moved from not even having a specific definition in the earlier statutes, to being promoted to a prestigious and responsible position in order to bring a fresh and new perspective to the business of the company and more importantly, to safeguard the interests of minority and smaller shareholders.

The Liability Conundrum

Manisha Mohan Wagh

Lecturer

Are we, as a Society, attaching liability to the correct person, entity, authority and so on and so forth? This question begs a fitting and pertinent reply in several situations nowadays. For instance, consider a building which has been occupied by residents/home owners who are honest, hard-working, tax-paying citizens and suddenly, after several decades, the so-called authorities realise that this building has been existing without an Occupation Certificate or 'OC' – that ultimate document that decides the *most* significant issue of all, i.e. whether the building should exist or not? Now, if the authorities answer this question in the negative and demolish the “illegal” structure, the **only** persons who would be adversely affected and who would suffer irreparably, would be the unfortunate residents/home owners of that building! So, in fact, *they* would be made liable for the mistake of builder/developer/promoter whose job it was, in the first place, to procure the OC from the authorities and who failed miserably and again *they*, viz. *the unfortunate residents/home owners* would also be made liable for the negligence of the authorities whose job it was, in the second place, to ensure compliance of the rules and regulations by the builder/developer/promoter of the said building. If successive governments can grant pardons, extend amnesty schemes of regularise slem ellwers, surely the authorities can do the same to such residents / home owners who are tax-paying citizens. This brings me back to my original question. Why is the poor, hapless and helpless resident/home owner being made liable for the serious mistakes and/or lapses of others?

I'm often left pondering about important issues like responsibility, duty and of course, liability when I read about children getting hurt or killed in accidents. Recently, there was a news report about a two year old child being killed by a vehicle when she suddenly darted out into traffic. The reports always mention that the driver of the vehicle was predictably, either bashed up and/or arrested. Sure, why not? But what about the parents or guardians of that sweet, innocent child? **Are they not equally, if not more, liable for her death?** Was it not their responsibility to keep her safe and alive? Was it not their duty to protect her from danger, harm or injury? The driver of that vehicle which knocked her down may not necessarily have been driving recklessly or negligently. In fact, he might have done everything he possibly could do, in the spur of that moment, to try and save her and yet he is the one who lands up getting arrested and/or beaten up for absolutely no fault of his!!

Nowadays what really gets me thinking of liability and blame and culpability and such other very similar matters, are two-wheelers. What's up with riders of two-wheelers?? No, seriously, I ask this quesiton very earnestly because the majority of riders of two-wheelers believe that they are above the law!! And I don't blame them for believing that. They are a spoilt lot as far as traffic rules and regulations are concerned. They have special designated parking areas on roads even where four-wheelers are strictly prohibited, they park their two-wheelers haphazardly in any little or large space they can squeeze into, they dangerously weave in and out of traffic and generally disregard

traffic rules and signs like red signals, speeding limits, 'No Entry' signs, etc. More significantly, they ride almost all the flyovers and roads in the city and yet, for some strange, inexplicable reason, they are exempt from paying toll tax!

Most two-wheeler riders break the laws with impunity and yet when they are involved in an accident, it is the poor, unfortunate driver of the other vehicle, whether a heavy vehicle or a car, who is made the **FALL GUY!!**

We regularly read about an increasing number of accidents involving two-wheelers almost everyday in the news and in all these reports it is invariably the driver of the vehicle other than the two-wheeler who is again beaten up and/or arrested. So what if the rider of the two-wheeler was without a mandatory helmet?? So what if he was riding on the wrong side of the road?? So what if he was racing and speeding recklessly?? So what if he had *two or even three pillion riders* and the group was on a joyride?? So what if he was "borrowing" the bike and didn't even possess a valid licence?? So what if it was illegal and unlawful for him to even be on that particular flyover or Freeway?? SO WHAT, SO WHAT.....SO WHAT???????

So what if the wrong guy is made liable?? What does it really matter? Do we really think or care or bother about such things or do we just assign blame, point fingers, dump liability, even if it is on the guy who has made no mistake? *Let's make him liable just because he happened to be there at that time, even if it was'nt his fault at all!!*

It is indeed a ridiculous state of affairs if we, as a Society, behave in this irresponsible, careless and apathetic manner. Maybe we need to seriously consider the important issue of affixing liability so that innocent persons are not made scapegoats and punished for the faults of others. Maybe if we apply our collective minds, then we, as a responsible and law-abiding Society, could resolve the Liability Conundrum!

Violence against Women by Acid Attacks

Mrs. Sangeeta Mehta
Lecturer

Acid attacks are a form of violence against women, where the perpetrator splashes a person or object with acid in order to deface or kill them. Although acid throwing, also known as vitriol age, has been a form of violence known to be committed throughout history, there has been a steep rise in the cases documented in recent years, particularly in certain South Asian countries. Some of this increase has been attributed to better documentation of cases and also to the fact that victims of attacks have begun to report an attack more often.

However, there appears to be a substantive increase in the number of acid attacks that are being committed in recent times due to various factors. Acid attacks are seen as one of the most vicious crimes as it causes perpetual suffering to the victim. As acid melts flesh and even the bones of a person, it causes an unparalleled degree of pain to the victim and leaves her mutilated and scarred as well as giving permanent disabilities at times such as blindness.

Victims face lifetime physical, social, psychological and economic consequences. Some of the well known effects of acid are as under:

- Acids are corrosive substances that will cause visible necrosis (death) of human skin tissue and will even corrode a metal in higher concentration.
- They can cause serious poisoning, burning and serious injury can result from exposure to strong acids.
- Commonly available acids include Sulphuric acid, Hydrochloric acid

Hydrofluoric acid, Phospaic acid etc. Acids are used in laboratories and factories/ industries.

Cases Relating to Acid Attack in India

As India does not have a separate law governing the crime of acid attack, cases have been registered under different sections of the Indian Penal Code (IPC) particularly the sections relating to hurt, grievous hurt, grievous hurt by corrosive substances and attempt to murder and murder. However, the after effects of an acid attack even if the victim survives are distinct and scar the victim; who is usually a woman throughout her life both physically and mentally.

In a 1998 Maharashtra case¹ acid was thrown on a woman, while she was holding her two and a half year old baby, by her brother-in-law for refusing to give money to maintain her husband's second wife. She sustained acid burns on the left side of her face, left hand and left breast and both she and her infant daughter lost their eyesight. The woman finally died due to burn injuries. In this case, the brother-in-law was sentenced by the Court under Section 302 of IPC, to undergo imprisonment for life and

¹ Gulab Sahiblal Shaikh Vs. The State of Maharashtra, (1998 Bom CR(Cri))

pay a fine of Rs. 1000 and also sentenced to rigorous imprisonment for a month. Under Section 326 of the IPC he was awarded 5 years of imprisonment apart from a fine of Rs. 2000/-and 3 months of rigorous imprisonment. Though the accused was found guilty the learned Judge failed to appreciate that he should levy an adequate amount as fine and give this fine to the victim's child, who suffered from the attack in multiple ways. In a 2002 case², the accused was suspicious about the character of his wife and inserted mercuric chloride into her vagina, she died due to renal failure.

The accused was charged and convicted under Section 302 and 307 IPC.

In another case³ before the Hon'ble Supreme Court in 1975, acid was poured on a woman by her husband for refusing to grant him divorce. The husband was involved in an extra-marital affair. Due to the attack, the victim suffered multiple acid burns on her face and other parts of her body, leading to her death. The accused was charged and convicted under Section 302 of the IPC. However, life imprisonment was not imposed even though the victim had died. In a case before the Madras High Court⁴, a person suspected his wife had developed an illicit relationship with one of his acquaintances. In that fit of anger he threw acid on her resulting in severe burns and death of the victim. The husband was convicted under Sec 302 IPC and 313 IPC (causing miscarriage of a woman without her consent) with life imprisonment and a fine of Rs. 2000. The fine was thus again a meager amount. In *Devanand Vs. The State*⁵ a man threw acid on his estranged wife because she refused to cohabit with him. The wife suffered permanent disfigurement and loss of one eye. The accused was convicted under Section 307 and was imprisoned for 7 years.⁶

Thus over the years various kinds of acid attacks have been registered under the sections related to hurt, grievous hurt, murder etc. In most of the cases no compensation has been awarded. In those in which compensation has been awarded the sum is minimal and is totally inadequate to meet even the medical expenses. Normally courts just levy fines without even giving these to the victims. The section on Compensation in the CrPC should therefore clearly spell out that the fines levied should be given to the victim or their dependents.

Since no special section in the Indian Penal Code deals with acid attacks, the incidents are not even recorded separately. Section 326 of the I.P.C, which deals with causing grievous hurt by throwing of a corrosive substance etc. is insufficient/ inadequate to deal with the issue. Firstly, the definition of grievous hurt is not broad enough to cover the various kinds of injuries which are inflicted during acid attacks. Secondly, the section does not cover the act of administering acid. Thirdly, the section gives a wide discretion to the courts as far as punishment is concerned. The cases on acid attacks in India show that normally inadequate punishment is awarded in these cases. Fourthly, the section in the I.P.C does not punish the intentional act of throwing of acid if no injuries occur. Lastly, the section also does not specify who the fine should be awarded to. We

² Marepally Venkata Sree Nagesh Vs. State of A.p (2002 CriLJ3625)

³ Revinder Singh Vs. State of Harayana (AIR 1975 SC 856)

⁴ Balu Vs. State Represented by Inspector of police decided on 26/10/2006

⁵ 1987 (1) Crimes 314)

⁶ Veerla Stayanarayna Vs State of A.P 2002(Supp)1 SC 489

also feel that if a person has thrown or administered the acid on another person a presumption should be raised against the person, who has thrown or administered the acid, that he has done so deliberately.

Indian Penal Code was amended on the 2nd of April 2013 with the passing of ' The CRIMINAL Law (Amendment) Act. 2013. The amendment resulted in insertion of sections 326A and 326B for specifically dealing with acid violence. The new Sections 326A and 326B read as follows :

326A. Whoever causes permanent or partial damage or deformity to, or burns or maims or disfigures or disables, any part or parts of the body of a person or causes grievous hurt by throwing acid on or by administering acid to that person, or by using any other means with the intention of causing or with the knowledge that he is likely to cause such injury or hurt, shall be punished with imprisonment of either description for a term which shall not be less than ten years but which may extend to imprisonment for life, and with fine:

Provided that such fine shall be just and reasonable to meet the medical expenses of the treatment of the victim:

Provided further that any fine imposed under this section shall be paid to the victim.

326B. Whoever throws or attempts to throw acid on any person or attempts to administer acid to any person, or attempts to use any other means, with the intention of causing permanent or partial damage or deformity or burns or maiming or disfigurement or disability or grievous hurt to that person, shall be punished with imprisonment of either description for a term which shall not be less than five years but which may extend to seven years, and shall also be liable to fine

Compensation for acid attack

Section **357B** The new in Cr PC reads as :

"The compensation payable by the State Government under section 357A shall be in addition to the payment of fine to the victim under section 326A or section 376D of the Indian Penal Code."

Free Medical Treatment

357C has been newly inserted whereby all hospitals, public or private are required to provide first aid or medical treatment free of cost. The section reads as:

"All hospitals, public or private, whether run by the Central Government, the State Government, local bodies or any other person, shall immediately, provide the first-aid or medical treatment, free of cost, to the victims of any offence covered under section 326A, 376, 376A, 376B, 376C, 376D or section 376E of the Indian Penal Code and shall immediately inform the police of such incident."

कर्जत बालगृहास भेट - अहवाल

सौ. आकांक्षा अ. दातार

तृतीय वर्ष, विधी

विधी शाखेतील सर्वात महत्वाचे व प्रत्यक्ष अनुभव कथन करणारे वर्ष म्हणजे तृतीय वर्ष. तृतीय वर्षात पदार्पण केल्यानंतर सर्वात शेवटचा व महत्वाचा येणारा टप्पा म्हणजे व्यवहार्य प्रशिक्षण होय. प्रात्यक्षिक (Practical Training) व्यवहार्य प्रशिक्षण करत असताना न्यायालयीन भेटीबरोबरच आम्ही कर्जत येथील बालगृहास दिलेल्या भेटीचा अहवाल.

दिनांक १९ ऑगस्ट २०१३ रोजी दुपारी १२.०० वाजण्याच्या सुमारास दहिवली कर्जत येथील बालगृहास आम्ही भेट दिली.

बालगृहाचा इतिहास :

हे बालगृह ४० वर्षांपासून दहिवली कर्जत येथे आहे. हे बालगृह आतून बंदिस्त स्वरूपाचे आहे. आम्ही ॲडव्होकेट सौ. मनिषा तुळपूळे ज्या बालकल्याण समितीच्या अध्यक्षा आहेत, त्यांच्या मार्गदर्शनाखाली प्रवेश केला. आम्ही प्रत्यक्ष निरीक्षण करत असताना असे आढळले की ते बालगृह म्हणजे एखाद्या वास्तूसारखे मोठे घरच दिसत होते. त्या वास्तूमध्ये घरासाठी मोठी ओटी व ओसरी होती. ओसरी (आंगण) त्यास फरशा होत्या. मध्ये मोठा हॉल, मागे एक मोठी खोली, कोठीची जागा, स्वयंपाक घर होते. त्या बालगृहात दोन प्रकारच्या बालकांचा समावेश होता. काळजी व संरक्षणाची गरज असणारी बालके व दुसरे म्हणजे विधीसंघर्षग्रस्त बालके होय. दोन्ही मिळून त्या बालगृहाची क्षमता ५० मुले एवढी आहे. आम्ही बालगृहास भेट दिली तेव्हा त्या बालगृहात १३ मुले व १९ मुले (विधी संघर्षग्रस्त) अशी होती. दुसऱ्या बाजूस ऑफिसच्या दोन खोल्या असून त्यापैकी एका खोलीत बालकल्याण समितीची बैठक होती.

बालकल्याण समिती :

बालकल्याण समिती म्हणजे ज्या बालकांना आधार व संरक्षण देण्याची गरज आहे अश्या निराधार, हरवलेल्या बालकांच्या संदर्भात योग्य तो न्याय देऊन कार्यवाही करणारी समिती होय. सदर बालगृहाचे निरीक्षण करत असताना एका खोलीत बालकल्याण समितीची बैठक चालू होती. त्या बैठकीचे निरीक्षण करत असताना एका पोलिस ऑफिसरने ६ वर्षीय नेरळ रेल्वे स्टेशनवर सापडण्यात आलेल्या मुलीच्या बाबतीत निर्णय चालू होता. त्यात असे आदेश समितीच्या अध्यक्षामार्फत देण्यात आले की सदर मुलीची अलिबाग येथील वात्सल्य शिशुगृहात सोय करण्यात यावी व सदर निर्णयाची अंमलबजावणी करावी. त्यानंतर जेवण करणाऱ्या बाईंनी जेवणाच्या चवीकरता ताट अध्यक्षांसमोर ठेवले, त्यांनी चव बघताच व योग्य असल्याचा निर्णय देताच ते अन्न मुलांना देण्यात यावे असे सांगितले.

त्यानंतर आम्ही हॉलमध्ये गेलो तेथे बालन्याय मंडळाचे कामकाज चालू होते. बाल न्यायमंडळ म्हणजे ज्या बालकांनी अपराध केलेले आहेत, त्यासंबंधीची कार्यपद्धती होय. बालन्याय मंडळात प्रथम वर्ग दंडाधिकारी श्री. श. रा. रोटे व इतर दोन सदस्य होते, ज्यात एक महिला सामाजिक कार्यकर्ती होती. बाल न्यायालयापुढे बाल अपराध्याचे खटले कार्यपद्धती चालू होती. त्यात सरकारी वकील साक्षीदारांची सरतपासणी करीत होते. त्यानंतर आरोपीच्या वकीलांनी उलट तपासणी केली. एका केसमध्ये प्रथमतः प्रथमवर्ग दंडाधिकाऱ्यांनी समोर उभ्या असलेल्या साक्षीदारांचे नाव, वय, पत्ता, धंदा यांबाबत विचारले.

तृतीय वर्ष विधीशाखेचा अभ्यास करताना अभ्यासक्रमामध्ये आम्हाला बालन्याय अधिनियम/काळजी व संरक्षण कायदा हा अभ्यासक्रमाचा समावेश होता. त्यामुळे आम्हाला या बालगृह भेटीचा व तेथील निरीक्षणाचा फार फायदा झाला.

बालन्याय मंडळाची बैठकीचे निरीक्षण केल्यानंतर हे प्रकर्षाने जाणवले की ती सर्व कार्यपद्धती न्यायीक स्वरूपाची कार्यपद्धती होती. परंतु तेथील वातावरण हे न्यायालयासारखे नव्हते. याचा मुख्य उद्देश म्हणजे बालकाला अपराधाचा व कार्यपद्धतीचा कुठलाही कलंक लागू नये, जसे बालन्याय अधिनियमात तरतूद आहे.

ठाणे मध्यवर्ती कारागृहास तृतीय वर्ष विधी विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक भेट - अहवाल

श्री. गौतम ह. काटे
तृतीय वर्ष, विधी

आम्ही वि. प्र. मंडळाचे टी. एम. सी. विधी महाविद्यालयाचे विद्यार्थ्यांनी सन्माननीय प्राचार्या सौ. श्रीविद्या जयकुमार यांना प्रत्यक्ष भेटून व त्यांना लेखी अर्ज सादर करून ठाणे मध्यवर्ती कारागृहास शैक्षणिक भेट देण्याचा आमचा मनोदय व्यक्त केला. त्यांनी आमचा अर्ज तुरुंगाधिकारी यांना पाठवून तशी रितसर परवानगी मिळणेची व्यवस्था केली. सदर भेटीचा दिवस होता २६ एप्रिल, २०१४ रोजी सकाळी ठिक ९.०० वाजता.

ठरल्याप्रमाणे आम्ही सर्व विद्यार्थी कारागृहाच्या मुख्य प्रवेशद्वाराजवळ जमा झालो. आमच्या अगोदर तिथे अॅड. श्री. संजय वैद्य, श्री. मिथुन बनसोडे सर तसेच अॅड. सौ. राजश्री गांधी मॅडम आम्हाला मार्गदर्शन करण्यासाठी हजर होते. दिलेल्या यादीप्रमाणे सर्व विद्यार्थी हजर झाल्याची खात्री झाल्यावर आम्हास मुख्य प्रवेशद्वाराच्या चिंचोळ्या दरवाजातून आतमध्ये प्रवेश दिला.

कारागृहाचा पूर्व-इतिहास - श्री. वैद्य सरांनी कारागृहाच्या पूर्वेतिहासाबद्दल माहिती दिली. हा किल्ला प्रथम पोर्तुगीजांनी बांधला होता. त्यानंतर पेशवे काळात तो चिमाजी आप्पांनी ताब्यात घेतला. पुढे पेशवाईच्या अंतानंतर इंग्रजांनी या किल्ल्याचा ताबा घेतला व सदर किल्ल्याचा उपयोग त्यांनी कारागृहासाठी सुरू केला. या कारागृहाची स्थापना इंग्रजांनी इ.स. १८५७ साली केली. या तुरुंगाच्या बुरुजाचा आकार आकाशातून पाहिले तर कासवाच्या आकारासारखा दिसतो.

आतील मुख्य दरवाज्याजवळ आम्हास दोन फलक (सूचनांचे) दृष्टीस पडले. त्यातील मजकूर पुढीलप्रमाणे होते.

सूचना

मुलाखत कक्ष व परिसरात येताना मोबाईल फोन सोबत आणू नये, जवळ मिळाल्यास कायदेशीर कारवाई केली जाईल व जप्त करण्यात येईल.

सूचना

- १) नियमान्वये बंद्यांना भेटी विनामूल्य दिल्या जातात.
- २) वकीलपत्रावर व प्राधिकारपत्रावर स्वाक्षऱ्या ह्या विनामूल्य दिल्या जातात.
- ३) कोणत्याही कामासाठी लाच देणे अथवा घेणे, कायदानुसार गुन्हा आहे.
- ४) कामासंबंधी काही गंभीर स्वरूपाची बाब असल्यास संपर्क अधिकाऱ्यांशी संपर्क साधावा.
- ५) मुलाखत कक्षाकडे जात असताना मोबाईल जनसंपर्क कार्यालयात जमा करावा.
- ६) बंद्यांना फक्त जवळचे (रक्ताच्या नात्यातील) नार्तवाईकांना भेटता येईल.
- ७) भेटावयास येताना कोणत्याही अवैध वस्तू, अमली पदार्थ, चलनी नोटा, मोबाईल बाळगता येणार नाही.

श्री वैद्य सरांनी आम्हा सर्वांना वरिष्ठ तुरुंग अधिकारी श्री. एम. एच. मिंडसाहेब यांच्याशी ओळख करून दिली. भिंड साहेबांनी आम्हास कारागृहविषयी इथंभूत माहिती दिली. ती पुढीलप्रमाणे -

कारागृहाचा परिसर - या कारागृहाचे एकूण क्षेत्रफळ हे ४३ एकर असून १३ एकरामध्ये तुरुंगाचे आतील भाग आहे. बाह्य भागात शेती, मैदान, झाडे वगैरेही व्यापलेला आहे. बाह्य भिंतीची उंची २१ फूट उंच असून सरळ बांधलेल्या आहेत, जेणेकरून कोणीही कैदी पळून जाता कामा नये.

कैद्यांचे प्रकार

१) कच्चे कैदी / न्यायालयीन बंदी - ज्या कैद्यांची केस कोर्टात सुरु आहे व अजून निकाल लागलेला नाही असे कैदी होय. कैद्यांना येथे बंदी असे म्हटले जाते.

२) पक्के कैदी / शिक्षा झालेले बंदी - न्यायालयाने ज्या कैद्यांना दोषी ठरविले आहे व त्यानुसार शिक्षा भोगत असलेले बंदी.

कैद्यांच्या गुन्ह्याच्या स्वरूपानुसार प्रकार -

१) साधे कैदी

२) खतरनाक कैदी

३) अति-खतरनाक कैदी

अति-खतरनाक कैदी म्हणजे ज्यांचेवर देशद्रोहाचा गुन्हा असलेले वगैरे. त्यांची व्यवस्था 'अंडा सेल'मध्ये केली जाते.

वरील तिन्ही प्रकारच्या बंद्यांची राहण्याची सोय अलगगित्या केलेली असते. तसेच जे कैदी वर्षे ते २१ वर्षे या वयोगटातील आहेत, अशा बंद्यांना बाबा रुममध्ये ठेवले जाते. त्यामागचा उद्देश हा असतो की, साध्या कैद्यांनी खतरनाक व अति-खतरनाक अशा कैद्यांच्या संपर्कात येऊन आणखी बिघडू नये.

कैद्यांना दिल्या जाणाऱ्या शिक्षा - बंद्यांना दिल्या जाणाऱ्या शिक्षापैकी एक म्हणजे सक्षम कारावासाची शिक्षा (Rigorous Imprisonment) पूर्वी चित्रपटात कैदी खडी फोडण्याचे तसेच सुरंग खोदण्याचे काम करताना दाखविले जात असे. परंतु अशाप्रकारचे काम कैद्यांना नसून आता कारखाना विभागात काम दिले जाते. कैद्यांच्या आवडीनुसार व त्यांच्या अंगी असणाऱ्या कौशल्यानुसार कारखाना विभागात किंवा स्वयंपाक गृहात काम दिले जाते.

त्यांच्या कामाच्या गुणवत्तेनुसार त्यांची तीन गटात विभागणी केली जाते व त्यानुसार त्यांना एका दिवसाला मजुरी दिली जाते.

अकुशल कामगार - २५ रु.

अर्ध - कुशल कामगार - ३० रु.

कुशल कामगार - ४० रु.

तसेच जे कैदी तुरुंगातील नियमांचे पालन करीत नाहीत अशा कैद्यांना मिळणाऱ्या जेवणातून पहिल्या चुकीच्या वेळी १ चपाती कमी दिली जाते. जेणेकरून त्यांच्या पोटाला चिमटा बसला तर ते सुधारतील असा एक आशावाद असतो.

कैदेच्या शिक्षेतून मिळणारी सूट - कैद्यांच्या तुरुंगातील सद्वर्तणूकीसाठी तसेच तुरुंगातील नियमांचे तंतोतंत पालन केल्यास कैद्याला शिक्षेच्या कालावधीत सूट दिली जाते. ही सूट १ वर्षाच्या कालावधीसाठी जास्तीत जास्त ११४ दिवसांपर्यंत मिळू शकते.

पॅरोलवर सुटण्याची सवलत - ही सवलत बंद्यांच्या जवळच्या नातेवाईकाचा मृत्यू, आजारपण इत्यादि कारणांसाठी दिली जाते. यामध्ये कैद्याने रजा संपल्यानंतर तुरुंगात परत जायचे असते.

फर्लोवर सुटण्याची सवलत - फर्लोवर सुटणे ही एक बंद्यांची हक्काची रजा असते. वर्षातून १४ दिवसाची रजा मिळू शकते. ज्या कैद्यांच्या शिक्षेचा कालावधी थोडाच शिल्लक आहे अशा कैद्यांना शेतीची कामे तुरुंगात दिली जातात. इतर बंद्यांच्या मानाने या बंद्यांबाबत थोडासा मृदूभाव असतो.

स्वयंपाकगृह / मुदपाकखाना -

यास भिषी बॅरक असे नाव आहे. यात भेटीच्या तारखेदिवशीचे मनुष्यबळ खालीलप्रमाणे विभागलेले होते.

स्वयंपाकगृह - ८९

बाबा - ११५

म्हणजेच स्वयंपाकघरात काम करणारे एकूण मनुष्यबळ हे ८९ असून त्यांनी सर्व बंध्यांकरीता लागणारा दररोजचा नाश्ता, चहा, दोन वेळचे जेवण तयार करावयाचे असते. गव्हाचे पिठ मळण्यासाठी मोठे यंत्र आहे. यात एका वेळेस ४०-५० किलो पिठे मळले जाते व पुढे त्याच्या चपात्या ही वेगळ्या यंत्राच्या साहाय्याने केल्या जातात.

बंध्यांचा आहार हा त्यांच्या बंदीवासावर ठरलेला असतो. सर्वांना न्याहारीच्या वेळी चहा, चहाबरोबर शिरा/उपीट/पोहे ६० ग्राम वजनाचे दिले जातात.

सकाळच्या जेवणाची वेळ - १०.३० वा. सुरू होते व

सांयकाळच्या /रात्रीच्या जेवणाची वेळ - सांय. ६ वा. सुरू होते.

न्यायालयीन बंदी आहार - २ चपात्या, दाळ/वरण, १ वाटी भात, १ भाजी (कदी), पापड, कांदा इ. ठराविक वजनाचे दिले जाते. शिक्षा झालेले बंदी आहार - ३ चपात्या, दाळ/वरण, १ भाजी (कदी), १ वाटी भात, पापड, कांदा इ.

अशारितीने दिवसातून २ वेळा जेवण व सकाळी नाश्ता दिला जातो. परंतु एखाद्या बंध्याला जास्त जेवण म्हणजे चपाती, भात किंवा भाजी हवी असेल तर मिळत नाही. त्यांनी विकत घ्यायचे म्हटली तरी दिली जात नाही. त्यांना मर्यादित आहार देण्यामागचे कारण असे आहे की - त्यांना सर्वसाधारण आहार दिला तर त्यांची तामेवृत्ती वाढीस लागणार नाही. परंतु बंध्यांना दरमहा २०००/- रु. वैयक्तिक खर्चासाठी परवानगी आहे. त्यामध्ये ते बेकरी उत्पादने विकत घेऊन खाऊ शकतात. अशा खर्चासाठी बंध्याला त्याच्या नातेवाईकांकडून पैसे हवे असतील तर तो फक्त मनी ऑर्डरने पैसे मागवू शकतो, अन्य कोणत्याही मार्गाने नाही.

कारखाना विभाग -

या विभागात प्रवेश करताना दरवाजाच्या चौकटीवर पुढील वचने वाचायला मिळाली.

“उद्योगाच्या घरी । रिद्धी सिद्धी पाणी भरी ॥”

या विभागात प्रवेश केल्यानंतर उजव्या बाजूला कारखाना विभागाचे ऑफिस आहे व डाव्या बाजूला लाकूड कापणीचा विभाग आहे. यात जंगलातून आणलेली सागाची लाकडे होती. ती लाकडे यंत्राच्या साहाय्याने कापून जरूरीप्रमाणे फळ्या, लाकडी पट्ट्या (लांब) बनविल्या जातात. नंतर पुढील प्रक्रियेसाठी म्हणजेच लाकडी खुर्च्या, पलंग, मंदिर, चारेळणी इ. बनविणेसाठी समोरच असलेल्या खोलीत पाठविली जातात. लाकडी वस्तू बनविण्याच्या विभागात भिंतीवर लिहिलेल्या एका वचनाने आमचे लक्ष वेधले. ते वचन पुढीलप्रमाणे होते -

“दूसरों के गुण देखो । अवगुण मत देखो ।”

आणि खरोखरच त्या बंध्यांना बनविलेल्या वस्तू पाहून आम्हास हे वचन सार्थ वाटले. त्याची प्रचिती आली. या विभागात धोबीकामासाठी एक मोठे धुलाई यंत्र आहे. यात एका वेळेस ८० गणवेश धुतले जातात. बाजूलाच शिलाई विभाग आहे. येथील शिवण यंत्रांवर बंध्यांचे कपडे शिवले जातात.

बेकरी विभाग - कारखाना विभागालाच हा एक पोटविभाग आहे. या बेकरी विभागात बेकरी उत्पादने तयार करण्यासाठी ओव्हन, भट्टी, बेकींग मशिनसपासून ते मोठ्या कढईपर्यंत यंत्रसामुग्री भांडी आहेत. बेकरी विभागात तयार केले जाणारे पदार्थ - स्लाईस ब्रेड, साधे पाव, बन पाव, खारी, स्वीट टोस्ट, नान कटाई, जिरा बटर, व्हनिला बिस्कटे, स्पंज केक, बर्थ डे केक, क्रिम रोल, शंकरपाळी, पाईन ॲपल केक, शेव, फरसाण, चिवडा, चकल्या इत्यादि पदार्थ बनविले जातात. यातील काही पदार्थ आम्ही प्रत्यक्षात बनविताना प्रत्यक्षात पाहिले. तेथील स्वच्छता वाखाणण्याजोगी होती. येथील बेकरीत तयार केलेली उत्पादने शहरात विक्रीसाठी पाठविली जातात.

दवाखाना (Hospital) - कारागृहात दवाखाना उघडला आहे. बंधांना तुरुंगात आणल्यानंतर सर्व प्रथम त्याची येथे एच.आय.व्ही. चाचणी केली जाते. तसेच बंदिवासाच्या कालावधीत एखादा बंदी आजारी पडल्यास त्यावर वैद्यकिय ईलाज येथे केले जातात.

समुपदेशन केंद्र - बंधांच्या पुर्नवसनासाठी समुपदेशन केंद्र उघडले आहे. याची उद्देश शिक्षा समाप्तीनंतर बंधांनी कैदेबाहेर आल्यावर समाजातील मूळ प्रवाहाशी एकरूप होण्याच्या दृष्टीने त्यांना समुपदेशन केले जाते.

बंधांची त्यांच्या नातेवाईकांना भेट घ्यायची असल्यास तुरुंग अधिकाऱ्यांना लेखी अर्ज करून खालीलपैकी तीन प्रकारे भेट घेता येतात/ त्याच्याशी संवाद साधता येतो.

- १) कैदी हा कैदेतील विशिष्ट खोलीतील खिडकीजवळ उभा असतो. त्या खिडकीच्या बाहेर त्याला भेटावयास आलेला जवळचा नातेवाईक उभा राहून बंधासोबत २ मिनिटांकरीता संभाषण करू शकतात.
- २) अमेरिकन इंटरकॉम सिस्टीम - या पद्धतीत तुरुंगात असलेल्या व्यक्तीस आंतर दूरध्वनी (Entercom System) द्वारे त्याच्या नातेवाईकांशी संवाद साधता येतो. या पद्धतीत संभाषण करणाऱ्या दोन्ही व्यक्ती ठराविक अंतरावर समोरासमोर उभ्या असतात. त्या दोहोंच्यामध्ये बुलेटप्रुफ काचेचे आवरण असते. ते एकमेकांना पहाू शकतात. एकमेकांचे चेहऱ्यावरील हावभाव न्याहाळू शकतात व ते जेथे उभा आहेत तेथून आंतरदूरध्वनीद्वारे एकमेकांशी संवाद साधू शकतात.
- ३) व्हिडिओ कॉन्फरन्सिंग - या पद्धतीने बंधाला तो कैदेत असताना न्यायालयातील न्यायाधिकांशी संवाद साधता येतो. संवादाचे वेळी ते एकमेकांना पाहू शकतात. काही ठराविक दाव्यात ज्योवळी कैद्याला न्यायालयात हजर करणे उचित नसते /धोकदायक असते अशावेळी त्याची साक्ष या पद्धतीद्वारे घेतली जाते. या पद्धतीने कैदी हा तिथे न्यायालयात हजर असलेल्या त्याच्या वकिलाशीसुद्धा संपर्क/ संवाद साधू शकतो.

अशा प्रकारची ही अत्याधुनिक सुविधा महाराष्ट्रात सर्वप्रथम ठाणे कारागृहात श्री. दलबीर भंडारी सन्माननीय मुख्य न्यायाधिश, मुंबई हायकोर्ट यांचे शुभहस्ते इ.स.२००८ साली सुरु करण्यात आली.

कैद्यांच्या नातेवाईकांना ठराविक दिवसाच्या अंतराने भेटता येते. उदा. आठवड्यातून एकदा किंवा महिन्यातून, तीन महिन्यातून एकदा वगैरे. परंतु वकील आपल्या अशिलास गरज असेल तर दररोजसुद्धा भेटू शकतात.

तुरुंगाची क्षमता - एका वेळसे ११५० कैदी एवढी क्षमता या कारागृहाची आहे. परंतु भेटी दिवशी तुरुंगात असलेल्या एकूण कैद्यांची संख्या ही २७७० एवढी होती.

वधस्तंभ - वधस्तंभ म्हटले की, भल्या-भल्यांचा थरकाप उडविणारे तुरुंगातील हे ठिकाण होय. परंतु आमच्या स्वातंत्र्यवीरांनी याची तमा न बाळगता आपल्या देशाच्या स्वातंत्र्यासाठी मृत्यूस या वधस्तंभावर अलिंगन दिले. ते महान स्वातंत्र्यवीर ज्यांना या तुरुंगात फाशी दिले त्यांची नावे पुढीलप्रमाणे आहेत.

हुतात्मा	हौतात्म्याचा दिवस
१. श्री. दाघोजी भांगर (भोंगरे)	२ मे १८४८
२. श्री. विनयक नारायण देशपांडे	१९ एप्रिल, १९१०
३. श्री. अनंत लक्ष्मण कान्हेरे	१९ एप्रिल, १९१०
४. श्री. कृष्णाजी गोपाळ कर्वे	१९ एप्रिल, १९१०

भारतीय स्वातंत्र्यानंतर या हुतात्म्यांच्या स्मरणार्थ वधस्तंभाच्या बाजूला असलेल्या जागेत स्मारक उभारण्यात आले आहे. या स्मारकास पाहाताच त्या स्वातंत्र्यवीरांना मनोमन श्रद्धांजली अर्पण केली.

या कारागृहात अगदी अलिकडच्या काळात म्हणजे सन १९८४ रोजी शेवटची फाशी दिली गेली. त्यानंतर आतापावेतो कोणासही या कारागृहात फाशी दिली नाही.

भेटीची सांगता व आभार प्रदर्शन - संपूर्ण कारागृहाची पाहणी केल्यानंतर आम्ही सर्वजण मुख्य दरवाजाजवळ आलो. तिथे श्री. मिथुन बनसोडे सर यांनी वरीष्ठ तुरुंग अधिकारी श्री. एच. एमस. मिंड साहेब यांचे आभार मानले. तसेच त्या दरवाजाजवळ कार्यरत असलेले सर्व कर्मचारी, पोलीसवर्ग यांचेही त्यांनी आभार मानले. श्री. वैद्य सरांनी स्वतःच्या व्यवसायातून आपला अमूल्य वेळ दिला त्याबद्दल त्यांचे सर्वांनी आभार मानले.

त्यानंतर आम्ही सर्वांनी श्री. बनसोडे सरांचे व प्राचार्या श्रीविद्या जयकुमार मॅडमचे आभार मानले.

तसेच आमचे मित्र राजेंद्र रावराणे व संतोष गिरी यांनी ही भेट घडवून आणण्यास व सर्वांना प्रोत्साहन दिल्याबद्दल त्यांचेही सर्वांनी आभार मानले.

तंत्रज्ञान आणि स्त्री

श्री. मोहन निंबाळकर
तृतीय वर्ष - विधी

हिंदू कायद्याचा अभ्यास करित असताना एकत्र कुटुंब पद्धतीचा विषय आपणाला आणि आपल्या मनाला अगदी स्पर्शून जातो. एका कुटुंबात सगळे मिळून सदस्यांची संख्या साठ, कस काय त्यांच व्यवस्थापन चालत असेल, हा एक आजच्या पिढीसाठी मोठा चिंतनाचा विषय आहे.

सकाळी उठल्यानंतर या कुटुंबाचा दिवस कसा सुरू होत असेल आणि कसा संपत असेल. या कुटुंबाचा प्रशासन कस चालत असेल, प्रत्येकाला त्यांच्या जबाबदाऱ्या कशा विभागून दिल्या जात असतील आणि ते प्रामाणिकपणे कशा पार पाडत असतील हा एक सामाजिक विषय आजच्या कुटुंब संस्थेशी निगडीत आहे. अशा परिस्थितीमध्ये या कुटुंबातील स्त्रीची भूमिका कशी तारेवरची कसरत असेल हा एक मोठा चिंतनाचा विषय आहे.

आज एकत्र कुटुंब पद्धती बऱ्याच अंशी नष्ट पावलेली आहे अस म्हटल तरी वावगं होणार नाही. परंतु जेव्हा एकत्र कुटुंब पद्धत अस्तित्वात होती तेव्हा म्हणजे आजपासून सत्तर वर्षांपूर्वी कुटुंबातील स्त्रीची परिस्थिती अगदी दयनीय आणि तितकीच वाखण्याजोगी होती. आज उपलब्ध असलेल्या तंत्रज्ञानाचा संपूर्ण आभाव असल्यामुळे स्त्रीचा दिवस भल्या पहाटेच सुरू व्हायचा तो म्हणजे जात्यावरच्या ओवीने. कुटुंबातील सर्व स्त्रीयांना भल्या पहाटे उठून जात्यावर दळण दळण्याशिवाय पर्याय नसे, अख्या कुटुंबासाठी लांबच्या विहीरीवरून पाणी आणण्याचे काम सुरू होत असे ते ही अंधारात, रस्त्यावर उजेड नाही, घरात उजेड नाही आणि माणसांची जगण्याची धडपड मात्र चालू आहे. त्याचबरोबर सकाळ होवू लागल्याची आणि स्त्रीचा दिवस चूल पेटवण्याने सुरू व्हायचा. त्याच्यासाठी सरपणाची व्यवस्था आदल्या दिवशी करून ठेवलेली असायची. घरातील वृद्ध मंडळी त्यांच्यासाठी गरम पाणी आणि नंतर सर्वांसाठी चहापाणी. गावातील लहान मुलं लवकरच स्वावलंबी बनत असत कारण त्यांच्याकडे लक्ष द्यायला किंवा त्यांना त्याच गावच्या शाळेत जाण्यासाठी तयार करायला त्यांच्या आईकडे वेळ होता कुठे !

पावसाळ्यात चूल पेटवण्याची कसरत म्हणजे तर स्त्रीसाठी एक आवाहनच असायचं. घरातील प्रत्येक स्त्रीला आपआपली स्वतंत्र जबाबदारी असायची म्हणजे सुर्योदयाबरोबर घरातील एका स्त्रीने घराच्या संपूर्ण आवाराची झाडलोट तर दूसरीची घरातील सभासदांसाठी आंधोळीची व्यवस्था आणि देवपूजा.

एकत्र कुटुंब पद्धतीमध्ये घरातील पुरुष आणि मोठी मूले नदीवरून आंधोळ करून येण्याची पद्धत आजही आस्तीत्वात आहे. कारण घरातील स्त्रीयांच काम हलकं करण्याचा प्रयत्न. यांच्यानंतर स्त्रीचीपूढची जबाबदारी म्हणजे घरातील सर्वांचा

स्वयंपाक. साठ सदस्यांचा स्वयंपाक हे एक दूसरं आवाहन आणि त्यालाही वेळेच बंधन. कारण घरातील पुरुषांना शेतावर जायचं असते, कोणाला कुठे तर कोणाला कुठे.

सर्वांचे कपडे धुण्याच काम एका स्त्रीला आणि ते सुद्धा नदीवर जावून किंवा आडाच पाणी शेडून कराव लागायचं आणि त्याचबरोबर घरातील स्त्रीयांना पतीच्या कामात मदत करणे अपिहार्य असायचं. बिचाऱ्या स्त्रीया एवढी तारेवरची कसरत करून अगदी मेटाकुटीला यायच्या. असा हा स्त्रीयांच्या जीवनाशी चाललेला संघर्ष पाहून तंत्रज्ञानाला एक दिवस दया आली आणि गावात दळण दळण्याची चक्की सुरू झाली. गावातील स्त्रीयांनी एक सुटकेचा मोठा श्वास सोडला आणि पहाटे लवकर उठण्यापासून कायमची सुट्टी झाली. अशाप्रकारे तंत्रज्ञान आणि माणूस जवळ येवू लागला. तंत्रज्ञानाने माणसाचे आयुष्य उजळून टाकले आणि अशीच एक दिवस गावात वीज आली आणि माणसाचं आयुष्य लखलखून निघाले, सगळीकडे उजेड, माणसाच्या आयुष्यातील काळोख नष्ट पावला. पूढे घरात वॉशिंग मशिन आली. गॅसची चूल आली. टेलीव्हिजन आणि माणूस तंत्रज्ञानां अगदी सूसह्य करून टाकलं. आजची परिस्थिती तर त्याहूनही वेगळी. तंत्रज्ञानाने माणसाला सगळ काही घरात उपलब्ध करून दिलय परंतु त्याचबरोबर माणूस माणसापासून दूरावलाय. एकत्र कुटुंबात जपली जाणारी नाती, आपलेपणा, शेजारधर्म पार हरवून बसलाय. एकत्र कुटुंब पद्धती नष्ट होवून विभक्त कुटुंब पद्धतीची धोरण अधिक वेगाने रुजू होत आहे. तंत्रज्ञानाने माणसाचा व्यापार जवळ येतोय परंतु माणूस नात्याने लांब जातोय. आपलेपणा हरवतोय, आणि शेजारधर्म विसरतोय हेच खरे.

अबला नाही सबला आहे नारी

नको करूस सहन आता
द्रौपदी बनून
नको बोलवूस कृष्णाला आता
साडी घेऊन
कर जागे स्त्रीयांना
कृष्ण यायच्या आधी
त्याच बनतील साडी तुझी
कधी न फेडता घेईल अशी
होईल वध तेंव्हाच दुर्योधनाचा
पांडव यायच्या आधी
भडकून उठेल जेंव्हा क्रोध स्त्रियांचा
पांडव यायच्या आधी
तुच केला होतास वध महिषासुराचा
महिषासूर मर्दिनी बनून
तुच केले होतेस भस्म, भस्मासूराला
नर्तकी बनून.
तूच केलं होतं युद्ध इंद्रजांशी
झाशीची राणी बनून
तूच केली सेवा पिडीतांशी
मदर टॅरेसा बनून

उडवतेस तू विमान कधी
चालवतेस तू ट्रेनही
आहेस कधी, टॅक्सी ड्रायव्हर
कधी तूच कंडक्टरही
तू सीईओ आहेस, मिनीस्टर आहेस
तू आहेस पोलीस ऑफिसात
सैनिक बनून सीमेवर
करतेय देशाचे रक्षण
कोणतेही क्षेत्र न सोडलेस तू
काहीही ना अशक्य आज तुला
प्रत्येक क्षेत्रात चमकतेया तू
पूर्वेचा उगवता सूर्य जसा
आठव तुझ्या या रुपांना
गरज नाही तुला कुणाच्या मदतीची
प्रत्येक रुपांनी तुझ्या दाखवलाय जगाला
अबला नाही सबला आहे नारी..
अबला नाही सबला आहे नारी.

संगिता रोकडे
द्वितीय वर्ष - विधी

“उठून उभी रहा पून्हा तु”

उठून उभी रहा ..... पुन्हा तु
जशी राखेतुन ज्वाला
घे कवेत दोन्ही करांनी
पुन्हा या आयुष्याला

किती वेदना जाणतो मी
होत असतील काळजाला
परि सामोरे जावेच लागेल
तुला या जगण्याला

का आयुष्य तुझे संपवावे
कोणता केला तु गुन्हा
नको डोकावु त्या क्षणात
ज्या क्षणाने तुझा घात केला

निष्ठूर, निर्दयी माणसांच्या
जाळयात सापडलीस तु
वासनांचा निचरा करण्यास
तुझा वापर त्यांनी केला

अपवित्र झाले, अशुद्ध झाले
असे नको समजु स्वतःला
नितीमत्ता त्यांची लयास गेली
ज्यांनी भोगले शरीराला

आयुष्य असे संपावयाचे नसते
जरी बलात्कार झाला
धीट मनाने दे लढा तु
तुझ्यावरच्या अत्याचाराला

विश्वास ठेव तु स्वतःवर
शिक्षा दे त्यांना कायद्याने
बघ पुन्हा तू नवे स्वप्न
गवसणी घाल नभाला...

संगिता रोकडे
द्वितीय वर्ष - विधी

एक आरोळी

स्त्री आहे मी, म्हणून मला हिणवू नका
सुंदर माझी काया, म्हणून दुबळी समजू नका
तीच आहे सृष्टीची जननी, पण पुरुष ही पिता
मग का हा अन्याय, कशास ही विषमता
नात्यांच्या विलंबात, घातलात पैजण बंधनाचे पायात
कसे पंख माझे पसरवू मर्यादेची काकणे हातात
देवी म्हणून जिला पुजता तीही एक रूप स्त्रीचे
मग कशास समजता, मला खेळणे पुरुषाचे
सीता होऊन मी दिली, परिक्षा माझ्या पवित्रतेची
तरीही अखंड जळत राहिले, बनुन वात दिव्याची
अंगणात स्थान माझे, थांबले तुळस होऊन
गंध प्रेमाचा दरवळत ठेवते मीच कस्तुरी होऊन
द्रौपदीसारखे मला केलेत पराभवाचे देणे
शेवटी गंगेच्याही पदरी आले परक्याचे जिणे
सुगे सुगे जळतेच, माझ्या अन्यायाची होळी
रक्तरंजित देहाची, केवळ जगण्यासाठी निशब्द आरोळी
काळ बदलला आहे, पण विचारधारणा नाही
न्यायासाठी अजुनही अधीर मी, मला तो मिळेल का नाही?

सौ. लता किरण सकपाळ
प्राध्यापक

तिच्यामुळे सगळे अधुरे

तिच्यामुळे पूर्ण होतो
तो राजा आणि रंक
तिच्याविना सगळेच अधुरे
काही मोजण्याइतकेच अंक...

तिच आई, तिच मुलगी
तिच जीवनाची साथीदार
जर संपली तिची उत्पत्ती
तर मिळेल का हो आधार...

वंशाचा दिवा पेटवण्यासाठी
वात तिच असते
दिवा पेटतो आणि प्रकाशमय होते सगळे
पण ती वात तशीच जळत असते...

इतके महत्त्व तिचं
कोण समजेल का कधी?
मुलगी म्हणजे लक्ष्मी म्हणतो आपण
तरीही वाढ खुंटते तिचीच...

सगळे मिळून आता
ह्या जगास घा एकच नारा
थांबवा मुलीची हत्या
कारण तिच्याविना सगळा कोरडाच वारा
तिच्याविना सगळा कोरडाच वारा.

संगिता रोकडे
द्वितीय वर्ष - विधी

स्त्रियां आणि समाज तेजस्विनी

सूर्याच्या तेजाने प्रकाशीत झाले
शिक्षण घेऊन मी पाऊल पुढे टाकले
समाजात स्वतःचे स्थान मिळविले
पुरुषांच्या बरोबरीने जगात वावरले
विविध क्षेत्रात पदार्पण केले
उच्चपदे प्राप्त करून यशस्वी झाले
हक्क आणि कर्तव्याचे जाले विणले
तारेवरच्या कसरीतही सुखाने रमले
पण...

पण-सुरक्षिततेचा प्रश्न अनुत्तरीतच राहिला
स्त्रिला दुय्यम दर्जाचे समाजात मिळाला
तिच्या कर्तृत्वाला जणू दृष्टचं लागली
स्त्रीशिलत्वाची किंमत कुणीना राखली
दुष्कृत्ये करणाऱ्यांची संख्या वाढली

अन् स्त्री पुन्हा बंधनाच्या बेड्यात अडकली
देवी बनून मी स्त्रीची पुजाही केली.
अन् अबला बनून मी गुलामीही दिली.

कसे जगावे मग तीने, किती मज मारावे तिने
आपल्या कला गुणांचे दमन का करावे तिने
करा विचार लोक हो जरा, जगू घा मायेनं तिलाही जरा
घेउ दे भरारी उडू दे उंच, गगनचुंबी यशस्वी जीवन स्वच्छंद
भूमीका समाजातील तिला नाही छोटी
म्हणती तिस धनाची पेटी, कृष्ण जन्मतो तिच्याच पोटी
संस्काराचे बीज तिच्याच ओटी
जाणून घ्या तिचे समाजातील प्रभुत्व
घा तिला मान जाणून तिचे महत्त्व.

अर्चना आ. सोनवणे
प्रथम वर्ष - विधी

स्त्रियां आणि समाज

अवखळ माझ वय
आणि माझे गाव
अवखळ गावची नदी
आणि तिचा किनारा ॥

सासर माहेर दोन किनारे
दोन्हीशी माझे अवघड नाते
एक ओझं पेलणारा
आणि एक लादणारा
समाजाची मी बांधील
जड जातय वाहताना ॥

होळी होती दोन्हीकडे
श्रावण होता दोन्हीकडे
दोघांच्या रंगानी
जात होते माखून मी

आज काठी टेकत मंदिरात
जाताना
खुनावणारे दोन्ही किनारे
अजून दूर-दूरच होते ॥

अवखळ माझ वय
आणि माझे गाव
अवखळ गावची नदी
आणि तिचा किनारा ॥

अबला नारी नाही उरली
समाजाची मर्जी राखायला ॥

अंतरपाठ उंच करून
भडजी विचारतो “मंजूर”
मीच उलट भडजीला विचारते
तिकडे विचारा “मंजूर”

आकाशात उंच उड्डाण
माझ्यासाठी उरले नाही
मंडाळावर जाण्याची मला
भीती वाटत नाही ॥

अबला नारी नाही उरली
समाजाची मर्जी राखायला ।
चावला माझीच प्रतिमा
सौदामीनीसुद्धा मीच
माझ्यापासून जग निर्मीती
जगाला याची चाड नाही
जग म्हणतच म्हणून मी
मुळीच तशी वाजणार नाही ॥

अबला नारी नाही उरली
समाजाची मर्जी राखायला ।

श्री. मोहन निंबाळकर
तृतीय वर्ष - विधी

स्त्रियां आणि समाज

पहिली मुलगी, दुसरी मुलगी, तिसरी मुलगी।
चौथी मुलगी, पाचवी मुलगी, सहावी मुलगी।
सातवा ! मुलगा झाला!!
अहो मला मुलगा झाला! मला मुलगा झाला ॥६॥
माझा भाग्योदय झाला।
माझा कुलदिपक जन्मला।
माझा वंशवेल वाचला ॥१॥ मला मुलगा झाला।
डोईवर कर्जाचा डोंगर वाढला।
पोटभर मिळोना स्वायला।
त्याची चिंता कशाला? ॥२॥ मला मुलगा झाला।
लुगडे मिळोना कारभारणीला।
सदरा मिळोना अंगाला।
त्याची पर्वा कशाला? ॥३॥ मला मुलगा झाला।
पेन्सिल मिळोना एकीला।
पुस्तक मिळोना दुसरीला।
वही मिळोना तिसरीला।
त्याची स्वतः कशाला? ॥४॥ मला मुलगा झाला।
आता सांगू कोणा-कांणाला?
वाटते ओरडून सांगावे सर्व जगाला
माझा जन्म सार्थक झाला ॥५॥ मला मुलगा झाला।

शिवराये तुला बहिण मानली।
स्वामी विवेकानंदे तुला माय मानली।
ऐसी तुझी महती भोवली।
मग आज अशी दशा का जहाली?
का, मातेच्या उदरातच तुझा घेतला जातो बळी?
हे जग पाहाण्याआधीच का खुडली जाते कळी?
कधी नष्ट होणार या अज्ञानाची मळी?
कोण उभी करणार या प्रथेविरुद्ध फळी?
का, असे जागोजागी होतात बलात्कार?
का, अशा कोमल निष्पाप जीवावर होतात अत्याचार?
का, अशा असंख्य स्त्रिया जातात सरणावर?
का, कोणासच नाही याची जरासुद्धा स्वर?
यातूनही तू वाचलीस तर, तुझा ठरला आहे हुंडाबळी!
दीड- दमडीसाठी तुझा घेतला जातो नरबळी!
स्वार्थाधि नराधमानो, कधी भरणार तुमची खळी?
स्त्री रक्षणाची जबाबदारी कोण उतरवणार तुमच्या गळी?
हे चंडिके! हे रणरागिणी! उठ, तुझे रक्षण तूच करणार।
म्हणूनच तुझ्याशिवाय कोणीही नाही, तुझा स्वरा तारणहार।

श्री. गौतम काटे
तृतीय वर्ष - विधी

स्त्रिया आणि समाज

ती कन्या आहे, बहीण आहे; सखी, पत्नी, माता आहे
किती रूपे धारण करते, समाजास ती बांधून ठेवते
तिच्याच पोटी जन्मलो सगळे, तिच्या विना जीवन कुठे?

तिच्यातही बळ आहे
धावू घा तिला

ती ही चित्रकार आहे
रंग भरू घा तिला

हात जोडून “देवी तुला वंदितो;” प्रत्यक्षात मात्र अत्याचार व शोषण करतो
का ती नजर, बलात्कार, हुंडाबळी? का ती होते वेश्या?
का जन्म होण्यापूर्वी, विजविला जातो तिचा दिवा?

तिच्यातही तेज आहे
चमकू घा तिला

ती ही कोकिळा आहे
कंठ फुटू घा तिचा

शहरात अथवा खेड्यात - मजुरी, लावणी, भरणे पाणी
कपडे धुणे, भाकर भाजणे - का सर्व तिच्याच माथी?
थकलेल्या स्नायूंना तिच्या, कधी हो हातभार मिळणार?

ती ही स्वप्न रंगविते
साकार होऊ दे त्यांना

तिलाही तहान विद्येची
शिकू घा तिला

जी विकासपथ्यावर उचलू शकते सिंहाचा वाटा
ताठ मानेने जगण्यापासून ही का ती वंचित रहाते?
दलदलीतून उमलते, कमळ एखादे-सिंधुताई, अनुताई अथवा रमाबाई

सुगंध तिचा लपवून का
प्रेम निष्ठा दखळू घा

विश्वास पहा, कळकळ ओळखा
वाव घा तिला

एकमेकांशिवाय पडतात, स्त्री पुरुष अपुरे
एकत्र चालण्यात होई समाजाचे भले
कार्यसिद्धीस नेईल ती आस्थेने, ईमानदारीने, परिश्रमाने

तिच्यातही सामर्थ्य आहे
पुढारू घा तिला

ती ही शिल्पकार आहे
भविष्य घडवू घा तिला

स्वाती बाळ टेंबे
द्वितीय वर्ष -विधी

“मी आहे स्त्री”

मी आहे स्त्री ...
घरदार सांभाळते ...
मुलांना निजविते ...
चूल् पेटविते ... ॥ १ ॥

मी आहे स्त्री ...
पतीच परमेश्वर माझा ...
सेवा त्यांची ध्यास माझा ...
त्यांच्या नावाचे रक्षण उद्देश माझा ॥ २ ॥

मी आहे स्त्री ...
आधीच कर्तव्यात बांधलेली ...
समाजाच्या बंधनांनी वेढलेली ...
सासर - माहेर समतोल राखलेली ... ॥ ३ ॥

मी आहे स्त्री ...
फक्त घर हाच निवार ...
नाही शिक्षणाचा आसरा ...
परतंत्र्याचा जणू पहारा ... ॥ ४ ॥

मी आहे स्त्री ...
समाज सुधारला ...
देश बदलला ...
विकास झाला ... ॥ ५ ॥

मी आहे स्त्री ...
स्वूप -स्वूप शिकले ...
चंद्राला झुकविले ...
उज्ज्वल यश मिळविले ... ॥ ६ ॥

मी आहे स्त्री ...
बंधने तरीही यशस्वी ...
स्वभाव परी मनस्वी ...
दिव्यासम निरंतर तेजस्वी ... ॥ ७ ॥

मी आहे स्त्री ...
अत्याचारग्रस्त, पराधीन ...
होते सतत जुलुमाला स्वाधीन ...
आजही होते आहे क्षीण, दीन ... ॥ ८ ॥

मी आहे स्त्री ...
पोखरले कुणी जरी डिवचले ...
बंड करुनि पेटुनि उठेन ...
जगाला या सूर्याचे तेज आणेन ...

मी आहे स्त्री ...
वात्सल्यमय तरीही कठोर ...
क्षमाशील तसेच मुजोर ...
शांतशील तरी घनघोर ...
मी आहे स्त्री ...

हिमाली पाटील
प्रथम वर्ष, विधी

“हुंडाबळी”

उंबरठ्यावरचे माप ओलांडुन
लक्ष्मी येते घरात,
पूर्वापार परंपरेचा
असे हा प्रघात

मग लक्ष्मीला
लक्ष्मीसाठी का बरे छळतात,
कुठे तरी कमी पडतात
का ते संस्कारात

हल्ली सर्वजण असतात
विदया विभूषित
मग का बरे असतात
त्यांची मने संकुचित

रोज उठुन माहेरकडुन
पैशाची मागणी करतात,
स्वतःचे कर्तृत्व
का बरे विसरतात

आई-वडील हाडाचे काडे करुन
पैसे जमवतात,
सुखी राहावी मुलगी
म्हणुन लग्न थाटात करतात

स्वप्ने उराशी बाळगुन
आलेली असते ती आनंदात
पतीची मागणी स्वप्नाचा चुराडा
करतो एका क्षणार्धात

रोजच्या मागण्यांना कंटाळुन
विचार येतात मनात,
ती करते आत्महत्या
नाहीतर ते तिला संपवतात

प्रियंका प्रभाकर लहाने
तृतीय वर्ष -विधी

स्त्री शिक्षण

खरे तर

तुझे नाव हवे होते,

अखंड सरस्वती

पण तु आहेस

फुल्यांची सावित्री

सोशीले तू शिट्या

शाप, दगड, गोंटे

करुनी दगडासारखे

हृदय खूप मोठे

स्त्री शिक्षणाचा घातलास तू पाया

सांगा बरे कसा

जाईल तो वाया

हजारोंनी शिकल्या

आया-बाया

कच्च्या बच्च्यांना

घालतेस घास खाया

आता शेकडो पारब्यांनी

सजलाय शिक्षणाचा वड

पहा आम्ही सर केलाय

आकाशातील गड

आगीत गाडी पाहिली

सुद्धा नव्हती धड

तिचाच चालक होऊन

ती धावतेय धडधड

ज्योती रुपाने तू

सतत जलत राहिली

ज्योत ज्योत लावून

तू पडत राहिली

त्या ज्योतीच्या प्रकाशात

स्त्री चालत राहिली

तिथेच रावित्री तू

सर्वांच्या स्मरणात राहिली.

रेखा इंद्रजित सोनवणे

तृतीय वर्ष - विधी

‘ती’

युगातिक ‘ती’

माझी भासली घेऊन तिचेच रक्तकण,

माझी छबी आकारली

अनामिक, निर्विकार, आदिसत्वरूप

कालचक्र फिरत फिरत

काल बदलला

का ‘पुरुष’ मात्र चिरंतन ‘तो’ राहिला का

‘तो’ च कालचक्राला फिरवत राहिला?

माहित नाही

पण-

‘ती’

कधी त्याची भक्ती झाली

कधी त्याची शक्ती झाली

शीळेतून कधी ती अहिल्या

सीतारूप सती झाली

म्हणतात मात्र ‘तिला पावन करणारा’,

‘ती’च होता.

विसरला ‘तो’, ‘ती’, ‘तुम्ही’

आणि हो ‘मी’ ही

एक कडवं सत्य -

तिचं सत्व मलिनणारा

‘तो’ च होता एक सिद्ध

‘ती’ -

हरली कधी दयूतावर,

त्याच्याकडून -

एक कः पदार्थ वस्तू बनून

विसरला ‘तो’ ही

घेतला होता जन्म त्याने तिच्याच कुशीतून

‘ती’ -

‘ती’ भवसागर पार करतांना

होती काठावरच उभी

वाट बघत त्याची आतूर -

आला एक ज्ञानजेठी भिक्षा मागायला,

निर्विकार, मुग्ध-

म्हणे,

‘धेण्यासाठी सत्वपरीक्षा’ की

करण्यासाठी तिची वंचना

माहित नाही

‘ती’ -

त्याच्यासाठी स्वर्गाच्या दारापर्यंत गेली.

दिले आत्मबलाने त्याला पुन्हा एकदा

जीवनदान -

आठवत नाही मला, एखादा तरी ‘तो’

‘तिच्या’ साठी सती गेला

रेखा इंद्रजित सोनवणे

तृतीय वर्ष - विधी

शांति और अहिंसा

अनिल आर. शर्मा

द्वितीय वर्ष, विधी

सचमुच भारत एक महान एवं विशाल देश है। भारती की बुनियाद विश्व के हर एक देश में फैली हुई है। शांति एवं अहिंसा बनाए रखने के लिए भारतवासियों का महत्वपूर्ण योगदान है।

शांति एक ऐसी कुंजी है जो मानव को सफलता प्रदान करती है। शांति के बिना कोई भी कार्य आसान एवं सफलतापूर्वक नहीं किया जा सकता। फिर भी, शोर मचाना और शोर सुनना हम भारतीयों का बहुत बड़ा शौक है। आध्यात्मिक देश होने के कारण हमारे यहाँ शोर कम होना चाहिए, लेकिन वह तो बढ़ता ही जा रहा है। हम शोर मचाने के अवसरों की ताक में ही बैठे रहते हैं।

शांति एक ऐसी कला है जहाँ मनुष्य दिल एवं मन से कोई भी कार्य आसानी पूर्वक कर सकता है। इस प्रकार, शांति बनाए रखना मानव का मुलभूत अधिकार है। शांति बनाए रखने से आसपास का वातावरण भी शोर्गुल हो जाता है।

हमारे यहाँ के लोग साधारण बातचीत करते समय भी चीख-चीखकर बोलते हैं। शालीनता से धीमे स्वर में बोलना मानों उन्हें आता ही नहीं। सभा, दफ्तर, मंदिर, थियटर, बाजार सब जगह हमारी जबान कैची-जैसी चलती रहती है। लाउडस्पीकरो पर बजनेवाले घिसे-पिट रिकार्ड अपने फूहड़ संगीत से जीवन की शांति छीन लेते हैं। इनके कारण नींद हराम हो जाती है। पता नहीं, हमारे यहाँ भजन या कीर्तन चीख-चीखकर क्यों कीए जाते हैं। भगवान क्या बहरा है, जो बिना जोर से बोले सुनता ही नहीं?

वक्ताओं के चीखने-चिल्लाने को ही हम भाषण समझा लेते हैं। कवि और गायक भी माइक सामने पाकर गला फाड़ने लगते हैं। ट्रांजिस्टरों दुख की बात यह है कि हम अस्पतालों के आसपास के शांतिक्षेत्र में भी शोर मचाने से बाज नहीं आते।

यह शोर-शराबा हमारी सरुचिहीनता तो प्रदर्शित करता ही है, बल्कि हमारे स्वास्थ्य पर भी बुरा असर डालता है। अत्यधिक शोर के कारण आज शहरों में मानसिक तथा हृदय-संबंधी रोगों और रक्तचाप, अनिद्रा के रोगियों की संख्या बढ़ गई है। इसका मुख्य कारण पैसा कमाने और सुख के उपकरण जुटाने की होड़ है।

गांधीजी मौर को ही सर्वोत्तम भाषण मानते थे। इस प्रकार, गांधीजी सत्य, शांति एवं अहिंसा के पुजारी थे। गांधीजी कभी भी हिंसा नहीं करते थे। यह सभी मानव को एक बराबर मानते थे।

प्रत्येक व्यक्ति को अपना देश सबसे प्यारा लगता है। मुझे भी मेरा देश भारत बहुत प्रिय है। यहाँ श्रीराम, श्रीकृष्ण, महावीर स्वामी तथा गौतम बुद्ध ने अवतार लिया। आदि शंकराचार्य, ज्ञानेश्वर कबीर, नानक, चैतन्य महाप्रभु आदि विभूतियों का जन्म भी इसी देश में हुआ। कालिदास, तुलसीदास, मीराबाई, सूरदास जैसे महान कवि इसी देश की धरती पर पैदा हुए। अशोक, शिवाजी महाराज राणा प्रताप, महात्मा गांधी, सुभाषचंद्र बोस, जवाहरलाल नेहरू, वल्लभभाई पटेल आदि महान देशभक्त भी यहीं हुए। यह देश चंद्रशेखर 'आजाद', सरदार भगतसिंह, रामप्रसाद 'बिस्मिल' अशफाकडल्ला खान जैसे क्रांतिकारियों की जन्मभूमि रहा है। इस देश के प्रत्येक व्यक्ति को स्वदेश के महापुरुषों पर गर्व है।

भारत ने ही सारे संसार को सत्य, शांति एवं अहिंसा के मार्ग पर चलना सिखाया है। हम सदा 'जियो और जीने दो' की नीति पर चलते रहे हैं। हमारे देश में अनेक धर्मों तथा जातियों भाषाएँ हैं। उनके रीति-रिवाज भी भिन्न-भिन्न हैं। परंतु इस विविधता में भी अद्भुत एकता है। इमें इसी देश की धरती पर जीना और मरना है।

हमारा संकल्प है कि आवश्यकता पड़ने पर हम अपने प्यारे देश के लिए जान न्योछावर कर देंगे।

भारत को आजाद कराने के लिए जिन लोगों ने आजादी की लड़ाई लड़ी, उनमें महात्मा गांधी का नाम सबसे पहले लिया जाता है। गांधीजी ने यह लड़ाई बिना किसी हथियार के, सत्य और अहिंसा के बल पर लड़ी। इस प्रकार यह माना जाता है कि प्राचीनकाल में अहिंसा से लोग अपनी जान तक कुर्बान कर दी। लेकिन आज के युग में लोग अहिंसा तो करते हैं लेकिन अपनी

जान कुर्बान बहुत कम लोग ही करते हैं । आज-कल अहिंसा करनेवाला व्यक्ति देश के लिए सदैव रक्षक होता है क्योंकि महात्मा गांधीजीने भी भारत देश की सदैव रक्षा की । भारत देश को उन्होंने उत्तम आकार दिया ।

गांधीजी का जन्म २ अक्टूबर १८६९ को गुजरात के पोरबंदर नामक स्थान में हुआ था । उनका पूरा नाम मोहनदास करमचंद गांधी था । उन्होंने इंग्लैंड से बैरिस्टरी की परीक्षा पास की थी ।

गांधीजी बहुत ही भोले थे । उन्होंने भारतवासियों को बहुत से सुविधाएँ दी । उन्हें कपड़े दिए, खाने के लिए अनाज दिए । लेकिन वे तो खुद एक धोती पहने हुए और हाथ में एक लाठी हमेशा लिया रहते थे । उनके पैर में कभी-कभी चप्पल भी नहीं होते । वे अपना ही चप्पल दूसरों को अर्पण कर देते । इसप्रकार, गांधीजी अहिंसा करते थे । इस तरह उन्हें 'सत्य-अहिंसा के पुजारी' की पदवी मिली । वह एक महान पुरुष थे । इसलिए उन्हें महात्मा की भी पदवी मिली । इस प्रकार महात्मा गांधीजी को महात्मा गांधी कहा जाने लगा । उन्होंने देश को आजाद करने के लिए अंग्रेजों से ऐसा युद्ध किया कि अंग्रेज भारत देश से भाग गए । अंग्रेजों को भारत छोड़कर चले जाने से भारत में एक बार और शांति और अहिंसा का निर्माण हुआ ।

हमारा भारत देश १५ अगस्त १९४७ को आजाद हो गया । उसके बाद कुछ सालों के बाद २६ जनवरी १९५० से भारत देश को संविधान लागू किया गया ।

महात्मा गांधीजी को लोग बापू के नाम से पुकारते थे । बापूजी बहुत ही भोले व प्यारे थे । उनके लिए सब जाति एक बराबर थी । लेकिन अंग्रेजों ने भारतवासियों को शताना प्रारंभ किया था तो बापूजी ने ऐसे बहुत से आंदोलन निकाले जिससे अंग्रेज भारत छोड़कर चल गए । जैसे बापूजी ने 'भारत छोड़' आंदोलन निकाला । इस प्रकार उन्होंने 'करो या मरो' का भी आंदोलन निकाला ।

बापूजी के अनुसार अहिंसा बच्चों का भी वर्णन करती हैं । जैसे उनके अनुसार बच्चों को मारना या डाँटना-फटकारना गलत था । यदि बच्चा कोई गलती किया हो तो उसे प्यार - स्नेह से समझा देना चाहिए । बच्चा अपने-आप सुधर जाता है । आज के नागरिक भारत देश के भविष्य माने जाते हैं । बापूजी कहते हैं कि स्वर्ग का राज्य बच्चों के लिए है क्योंकि वे निर्दोष होते हैं, उनकी कोई गलतीयाँ नहीं होती । वह जो कुछ भी सीखता हैं, अपने आस-पास के वातावरण में रहनेवालों से ही सीखता हैं ।

अहिंसा का महत्व है कि नागरिकों को आपस में झगड़ना नहीं चाहिए, आपस में दुर्व्यवहार नहीं करना चाहिए । लेकिन आज के इस विज्ञान युग में ऐसे बहुत कम लोग ही हैं जो अहिंसा करते नहीं हैं । वास्तव में देखा जाए तो सभी लोग मिलजुलकर ही रहते हैं ।

इस प्रकार, गांधीजी के सिद्धांतों - शांति और अहिंसा पर चलने से ही विश्व का कल्याण हो सकता है ।